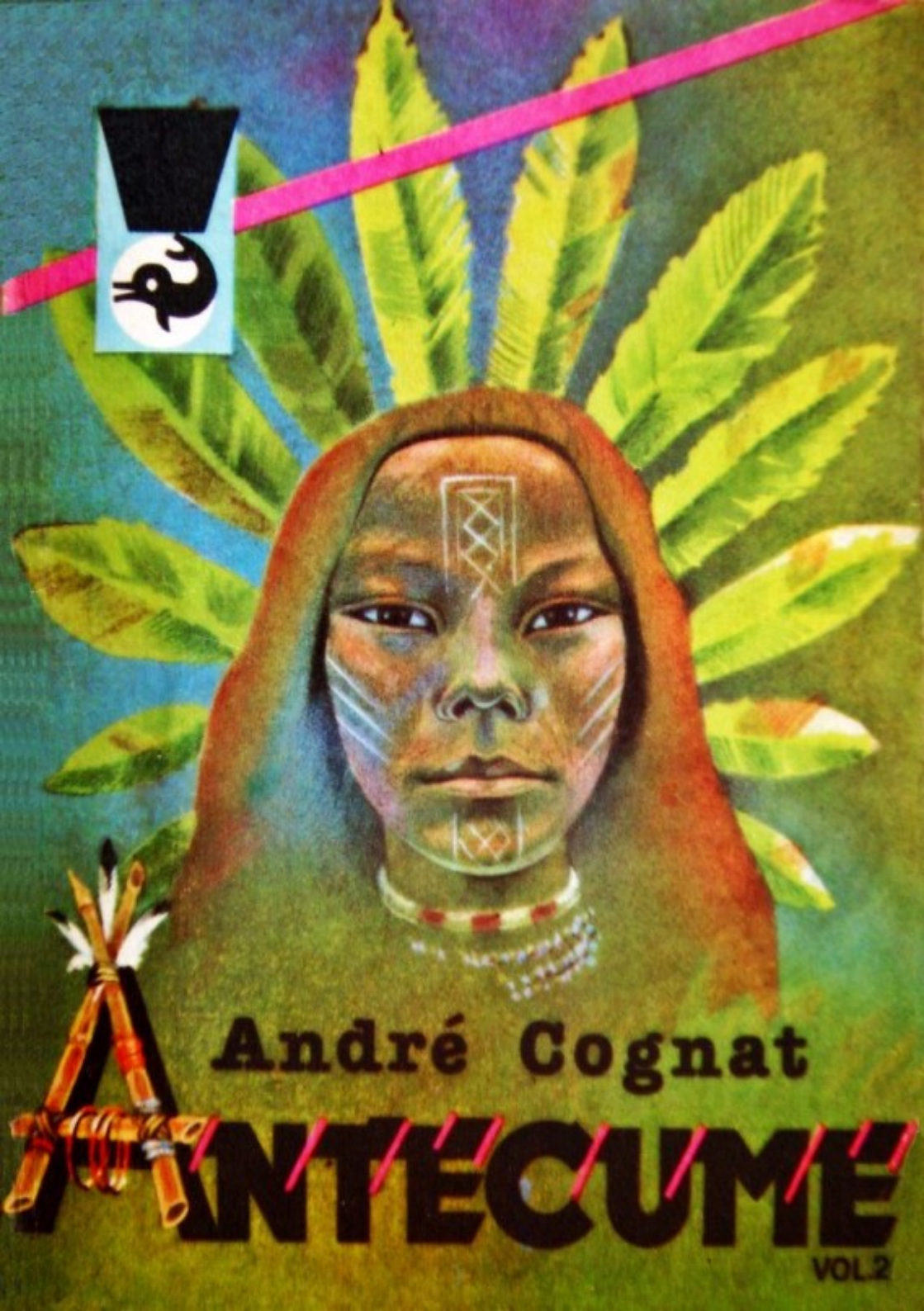
André Cognat
ANTÉCUME
VOL.2

ANDRÉ COGNAT

ANTECUME

În româneşte de
RADU PONTBRIANT

Volumul II

EDITURA MERIDIANE
BUCUREŞTI, 1981

Coperta de
GEORGETA PUSZTAI

André Cognat
ANTECUME
Ou
UNE AUTRE VIE
Récit recueilli par Claude Massot
© *Opera Mundi, Paris 1977*

CUPRINS

MAI TRAGE O DATĂ!
NOAPTEA ABIA ÎNCEPE
OCHII EI MĂ CHEAMĂ
A MURI CÂND EŞTI WAYANA
„PAGUBELE VOR FI ÎNGRĂDITE”
SUNĂ GOARNA ADUNAREA
DEPARTE DE „PALASSISSI”
ULTIMELE TREI FAMILII DE PE JARI
SE SPUNE CĂ AR FI MURIT ÎN GUADELUPA
BLESTEMUL VRACIULUI
PREŢUL SÂNGELUI VĂRSAT
PRINCIPATUL WAYANA
ACEL OM
ÎN MÎINILE ŞAMANILOR
ALASAWANI
ADIO MADRAS!
FUNERALIILE LUI MOLOKO
CEREREA ÎN CĂSĂTORIE
MOARTEA UNUI „CĂPITAN”
HOŢUL NEPRINS, NEGUSTOR CINSTIT
AMNISTIE PENTRU UN CABIAI
PAPAK ŞI MAMAK
„PITI” AL MEU
PORCII
VIAŢA MERGE ÎNAINTE
EPILOG
CUVÂNT DE MULŢUMIRE

MAI TRAGE O DATĂ!

— Copile, nu a mai rămas nimic de mâncat, ar trebui să te duci la vânătoare. Am poftă de cuata.

— Şi unde mă sfătuieşti să merg?

— Îţi aminteşti, lângă cascade, era o potecă pe care obişnuiam s-o urmăm. Te va însoţi fratele tău.

Pe lângă Akaletpe, care nu are decât vreo doisprezece ani, îl mai rog să mă întovărăşească şi pe Alamitso, fratele lui Mimi-Siku.

La ora şase dimineaţa vine să mă trezească.

— Haideţi, pornim.

Soarele abia se zăreşte prin ceaţă când trecem cascadele. Găsim capătul potecii cu puţin mai sus de satul lui Pelea.

— Cunoşti drumul? mă întreabă Alamitso.

— Da, desigur, sare Akaletpe. Când satul nostru era aşezat ceva mai sus, veneam adesea să vânăm pe aici.

După ce am mers de-a lungul unei mici japşe, ajungeai la poalele unei coline acoperită de pădure mai puţin deasă. Aici erau, cândva, plantaţiile lui Twenke. Cu zece ori cincisprezece ani în urmă, pe vremea când Maripassoula începuse să devină un punct de atracţie pentru wayana, „Marele Bărbat”, la îndemnul lui Vignon, se instalase ceva mai jos pe cursul apei. O vegetaţie de arbuşti, tufişuri şi ierburi înalte a năpădit locul. Înaintăm cu greu.

Ceva mai târziu zărim urme destul de recente de labe.

— E o turmă de pakira[1], apreciază Alamitso. A trecut pe aici cu o zi ori două în urmă, nu are rost s-o urmărim.

Multă vreme mergem fără a mai vedea ceva. Nici urmă de vânat, nici un fâlfâit de aripi, nimic, pustietate cumplită. Ne cuprinde proasta dispoziţie. Întotdeauna e neplăcut să te întorci cu buzele umflate. În sat nu a mai rămas nimic de mâncare, ne întoarcem cu o foame sporită de umblet şi, pe deasupra, am mai şi sfătuit femeile să taie lemne multe şi să aprindă focul sub oale, de îndată ce vor auzi zgomotul motorului. De pe acum ne închipuim ce nemulţumite vor fi că au muncit atâta, degeaba.

Ajunşi pe alt colnic încerc să imit şuieratul duruit pe care îl emit maimuţele cuata, dar acestea, dacă cumva există pe aici, probabil că miros şiretlicul. Alamitso încearcă şi el. După câteva tentative, răspunsul mult aşteptat ne parvine dinspre colina din faţă. Continuă câtva timp pentru a putea localiza ceata, apoi coborâm povârnişul alergând cât ne ţin puterile, ori lăsându-ne la vale să alunecăm spectaculos pe fund. Ajunşi jos, drumul ne este tăiat de cursul unui râu. Îl străbatem cu apa până la piept. În timpul acesta, maimuţele nu încetează să ţipe. Începem să urcăm pe coasta dealului. În sfârşit le zărim depărtându-se din cracă în cracă. Alamitso pleacă în urmărirea lor într-o direcţie, Akaletpe şi cu mine în cealaltă. Auzim un prim foc de armă. Trag la rândul meu. Maimuţa nu este decât rănită, mai trag încă o dată.

— Vino, hai mai repede, mai este una!

Abia l-am ajuns din urmă pe Akaletpe când aud bufnitura unei căderi. Desigur că trebuie să fie prima cuata împuşcată de Alamitso. Cu aceasta înseamnă că avem două: astăzi va fi de mâncare în sat.

— Uite acolo, acolo! strigă puştiul.

Pe o ramură, la vreo douăzeci de metri, o maimuţă ne priveşte fără urmă de neîncredere, cu o expresie puţin mirată. Atunci când trebuie să vânezi pentru a trăi, mila este un lux. Pentru mine, care vin dintr-o lume unde carnea este frumos ambalată în celofan în vitrinele măcelăriilor, în

[1] Pakira – pecari, porc sălbatic (n.a.).

care agonia animalelor se petrece cu uşile închise, ochilor şi urechilor, a fost o ucenicie grea. Mi-a trebuit mult timp până să fiu în stare să suport gemetele răguşite ale maimuţelor rănite de moarte, privirile şi ţipetele bebeluşilor agăţaţi de pântecul femelelor. Indienii însă, din fragedă vârstă, sunt insensibili faţă de suferinţa animalelor. Este un reflex al supravieţuirii. În acelaşi timp, găsesc că este barbar să ucizi un animal pe care l-ai crescut. Cu toate că în sate există nenumărate găini, nimănui nu i-ar trece prin minte să le mănânce. La fel le place foarte mult să domesticească tot soiul de animale din pădure, papagali, maimuţe-veveriţe, paca, cabiai, hoccou, depunând multă răbdare şi blândeţe.

— Trage în cap!

Ecoul bubuiturii puştii este repercutat din colină în colină.

Maimuţa lovită încearcă să sară pe altă ramură, dar rămâne prinsă în furca arborelui.

— Mai trage o dată!

— N-are rost, priveşte.

Una din mâini se desprinde, apoi a doua, curând nu se mai ţine decât de coada înfăşurată pe ramură.

— Tepu tink me… Tepu tink me! („Eşti grea ca un bolovan, eşti grea ca un bolovan!”)

Repetăm formula, aşteptând să cadă de la sine. Alamitso mă cheamă. La picioarele sale zace maimuţa împuşcată de el.

— Priveşte, mai e încă una, e doar rănită. Împuşc-o tu!

Un pretext bun pentru a economisi un cartuş. Dacă lichidezi un animal, fie doar puţin rănit de către un alt vânător, vânatul îi revine acestuia. Trag. În clipa următoare se prăbuşeşte cu zgomot înăbuşit.

Abia am pornit că auzim trosnet de crengi. Lăsăm poverile şi alergăm în direcţia zgomotului. Prin frunziş se desprinde masa întunecată a unui cuata. Împuşcătura mea îl ucide pe loc. Ţinându-l de coadă târăsc animalul până la picioarele lui Akaletpe.

— Ţine, ai şi tu ce pune în caturi.

Cu puţin înainte de a ajunge la debarcader, Akaletpe mă cheamă. Îmi arată ceva în iarbă.

— Totu! totu!… Nu-ţi aminteşte ceva?

Cum aş putea uita? La fel ca toate poveştile vânătoreşti, cea la care face aluzie fratele meu a înveselit nenumărate seri de veghe.

Era în timpul uneia dintre primele vânători făcute în tovărăşia tatălui meu, ba poate chiar prima. Mersesem o bucată bună de drum, când deodată câinele pe care îl luasem cu noi s-a oprit lătrând. Ne-am repezit. Am armat puşca.

— Tragi tu, ori eu?

— Nu, nu, nu tras, nu tras! a strigat Malavate, într-o franceză stâlcită.

— De ce? Ce animal este?

Câinele continua să latre. Crezând că poate este vorba de un agouti, am stăruit:

— Trag în el?

— Nu, nu, totu, totu, totu!…

Credea că dacă îmi spune numele wayana „kuliputpe” nu voi înţelege şi zicea întruna, izbucnind în râs:

— Nu, nu tras! Totu, totu…

Întorşi în sat m-a făcut de râs.

— Mare vânător André, a vrut să tragă într-o broască ţestoasă!…

Fratele meu taie două beţigaşe de lemn şi le fixează bine în carapace, în faţă şi în spate, pentru a împiedica animalul să scoată capul şi labele…

Pe când coborâm râul, zărim o iguană pe un mic arbust. Alamitso pune mâna pe săgeată.

— Nu, lasă-mi-o mie!

— Încearcă, dacă vrei, dar ai fi în stare să n-o nimereşti.

Iguana este într-o poziţie bună de ochit. Încordez arcul, săgeata porneşte şi îi ţintuieşte o labă. Alamitso şi Akaletpe se tăvălesc de râs.

— Trunchiul e neted, nimic nu împiedică vederea şi tu îi prinzi o labă!

Oricum, tot trebuia s-o fac. Iguana se zbate dar nu izbuteşte să se elibereze. Alamitso îşi ia arcul şi o nimereşte drept în inimă.

În sat, Alamaka ia în primire caturiul fiului ei, iar Pontsitpe vânatul nostru şi, pe deasupra, şi broasca ţestoasă după care se dă în vânt.

Taie cu maceta carapacea pe sub burtă, de fiecare parte. O scoate şi, cu un cuţit, taie carnea de jur-împrejur astfel încât să poată desprinde partea de jos ca pe un capac. Ţestoasa încă mai trăieşte. Nu mai rămâne decât s-o tragă din carapace şi, după ce i-a scos măruntaiele, s-o taie în bucăţi.

Ca de fiecare dată când există o cantitate suficientă de vânat, în seara aceasta vor veni la masă toţi cei din sat.

Mă duc la râu să mă scald, îmi pun un calimbe curat, în jurul mijlocului îmi înfăşor centura cu mărgele pe care mi-a făcut-o de curând bunica şi îmi pomădez părul. Ai tot interesul ca atunci când te întorci de la vânătoare să te înfăţişezi în veşmintele cele mai frumoase: „Sunt un bun vânător, sunteţi foarte mulţumite că mâncaţi vânatul adus de mine, atunci de ce nu mi-aţi face loc în hamacul vostru… Şi apoi, dacă priviţi bine, nici nu arăt prea rău, m-am pomădat, am două sau trei centuri cu mărgele, un calimbe nou…” Mă strigă Malavate:

— Vino, tu eşti cel care a ucis vânatul, tu vei pofti pe wayana la masă. (Aşa îşi zic numindu-se pe ei înşişi.)

Luăm loc în mijlocul satului. Mama mea aduce o oală mare şi afumată, plină cu bucăţi de came de maimuţă, precum şi o împletitură de formă pătrată, pe care aşază pesmeţi din manioc. După ce totul a fost pregătit, mă aşez pe un kololo şi îi chem pe cei din sat:

— Părinţi, fraţi, unchi, prieteni… veniţi, mânca-a-a-aţi.

Mama lui Alamitso şi cea a lui Akaletpe aduc şi ele oale şi pesmet.

După aceea Pontsitpe pofteşte femeile la masă.

Atmosfera e veselă şi animată.

— Carnea are destulă grăsime!

— Unde le-aţi împuşcat?

— Şi noi ne vom duce la vânătoare într-una din zile…

Mâncăm până ne săturăm, apoi, rând pe rând, ne ridicăm şi anunţăm: „maka”, („am terminat”).

O chem pe Pontsitpe:

— Poţi lua oalele.

După masă ne place să aprindem focuri şi să mai schimbăm câteva cuvinte, înainte de a intra sub polog. Veghea aceasta poate avea loc fie în partea clanului lui Moloko, fie în partea noastră a satului, după cum apucă unul să fie mai iute decât celălalt.

— Repede, trebuie să aprindem un foc, îmi spune Malavate.

Trec consemnul lui Akaletpe:

— Fugi şi adu lemne! Ah, la vârsta ta eram ceva mai inimos, până acum toate ar fi fost la locul lor…

— Când erai de vârsta mea nici nu erai cu noi!

Se duce să caute surcele, unul dintre prietenii săi aduce câteva buturugi…

E plăcut, ochii femeilor lucesc în lumina flăcărilor.

Din păcate în seara asta toţi soţii sunt acasă…

NOAPTEA ABIA ÎNCEPE

Akonsili, soţia lui Moloko, se plânge de mult timp de dureri de cap. Vraciul a intervenit în cursul mai multor şedinţe de vindecare, dar fără folos.

— Copile, îmi spune ea adesea, am ceva la ochi, mi se pare ca şi cum aş vedea aripi de fluturi trecându-mi prin faţa ochilor. Am o durere ascuţită înăuntrul capului.

Cel mai potrivit ar fi desigur s-o internăm în spital, dar mai întâi trebuie convinsă, atât ea cât şi soţul ei. Ştiind că medicul va veni pe râu în sus în zilele următoare, îi vorbesc lui Moloko despre aceasta. În mod ciudat acceptă ideea destul de uşor. Femeia însă şovăie.

După ce a consultat-o, medicul ne sfătuieşte să fie luată sub observaţie la spitalul din Cayenne.

O examinează de asemenea şi pe fata ei, Aikanalu. Aceasta şi-a pierdut pofta de mâncare şi a slăbit mult. Bănuieşte că ar fi vorba de ceva pulmonar.

— Dacă izbuteşti să-i convingi, mă fac luntre şi punte să obţin A.M.G.-ul pentru amândouă (adică asistenţă medicală gratuită).

În ziua următoare, Akonsili vine singură la mine. Se învoieşte să plece la Cayenne, dar nu vrea să meargă fără fata ei.

— Ştii, aşa ne-am şi înţeles. Vă voi însoţi pentru a nu fi singure. Dacă cumva se vor ivi greutăţi, voi putea sări în ajutor.

Datorită unei grave epidemii de gripă administraţia a consimţit să instaleze, la începutul anului acesta, un post de emisie la Antecume Pata, pentru a putea avea în mod rapid legătura cu medicul. Transmit că Akonsili acceptă să meargă la Cayenne cu fiica ei.

Cât timp despărţirea aceasta nu fusese decât o eventualitate îndepărtată, vraciul păruse să fie de acord. Astăzi însă, când se vede pus la zid, începe să fie neliniştit.

— Când se vor întoarce acasă?…

— Cât mai repede cu putinţă. Îndată ce se vor simţi mai bine.

— Dacă soţia ori fiica mea sunt grav bolnave, trebuie să se întoarcă. Vreau ca ele să moară printre wayana, şi nu la Cayenne.

— De ce vorbeşti în felul ăsta?

În ziua plecării, Aikanalu şi mama ei sunt abătute. Vor părăsi satul, vor lua avionul, vor pătrunde într-o lume care le e străină, de care se tem. Caut să le liniştesc. Moloko ne priveşte plecând. Are chipul acela închis şi de nepătruns, pe care i-l cunosc prea bine. Îl are alături pe Tom Degeţelul.

La Maripassoula facem rost de două rochii, nu prea frumoase. Veştmintele acestea contribuie la neliniştea celor două femei obişnuite din totdeauna doar cu bucata de pânză în jurul şoldurilor.

În avion, se înghesuie una în cealaltă fără a schimba un cuvânt. La aeroport suntem aşteptaţi de o ambulanţă. După o jumătate de ceas sosim la spitalul Saint-Denis. Mă temusem că vor fi internate într-un salon comun, dar le fusese rezervată o mică încăpere. Apreciez gestul acesta. Mai petrec câteva ceasuri împreună cu ele apoi, moralul părându-mi-se ceva mai ridicat, le părăsesc către seară, pentru a-mi căuta o locuinţă.

Mă întorc să le văd chiar în dimineaţa următoare. Este pentru prima dată că s-au culcat într-un pat şi se plâng că au dormit rău.

— Ştii, Antecume, ne este foame.

— Încă nu v-au dat nimic în dimineaţa aceasta?

— Nici dimineaţa şi nici seara.

Către ora unsprezece apare o femeie aducând o farfurie cu puţin pireu şi câteva rămăşiţe de corned-beef. O farfurie pentru amândouă!

— Asta-i tot ce le daţi? Nu au mâncat nimic de când au venit aici!

Femeia de serviciu nu se emoţionează, a văzut ea altele şi mai şi.

— Asta-i tot ce a fost prescris pentru ele. Dacă vă place, ori nu, tot un drac.

Îl caut pe medicul internist şi îl chem înăuntru. Reacţia sa nu se lasă aşteptată. Pune mâna pe telefon şi îl sună pe administrator.

— Este inadmisibil ce se întâmplă. Doresc să veniţi aici să vă daţi singur seama, vă aştept!

O undă de panică străbate personalul. După o jumătate de ceas apare bucătarul în ţinută albă şi cu calotă pe cap. Aduce cu mâna lui o tavă cu mâncare pentru cel puţin zece persoane.

— Vă rog să ne iertaţi. S-a neglijat înregistrarea lor, nu au fost puse la socoteală.

Trec câteva zile. Examinările se succed iar cele două femei se supun resemnate. Amândouă suferă de febră tifoidă, ceea ce nu explică însă tulburările de vedere ale lui Akonsili.

În ziua următoare în cameră intră un tânăr internist pentru a o supune câtorva teste. Începe prin a-i închide un ochi şi o întreabă ce vede cu celălalt. Îi arată tot felul de obiecte, iar ea răspunde fără greşeală. Îi astupă apoi vederea celuilalt ochi şi duce două degete nu prea departe de faţa ei.

— Ce vezi?…

O lungă tăcere, apoi ea răspunde ceva fără înţeles. Îi pun din nou întrebarea. Tocmai şi-a dat seama că nu vede cu ochiul acesta, pentru ea este un moment greu, încearcă să nege evidenţa:

— Nu, nu, m-am înşelat, n-am răspuns cum trebuie.

— Dar asta ce-i?

— Două degete.

— Nu, este o sticlă.

— Da, da, o sticlă!

— Şi asta?

Pare pierdută, fiica îi suflă răspunsul.

— Două degete, îmi arăţi două degete.

În spitalul din Cayenne nu există un specialist oftalmolog. La fiecare şase luni vine unul din Guadelupa şi rămâne vreo două săptămâni. Iar acum tocmai se află aici!

Diagnosticul său este rapid şi aproape că ne liniştеşte. Femeia are o desprindere a retinei, ceea ce fără îndoială i-a provocat durerile de cap. Poate fi operată foarte uşor şi fără nici o primejdie.

— Când o puteţi opera?

— Nu rămân mult timp pe aici. Nu o voi putea opera decât în Guadelupa. Dar nu este cu putinţă decât în cazul că o veţi însoţi ca să nu se sperie, explicându-i treptat despre ce e vorba. Dacă reuşiţi să obţineţi A.M.G.-ul pentru ea şi pentru dumneavoastră, mă oblig să-i fac operaţia imediat, pentru a vă putea întoarce fără întârziere.

În aceiaşi zi mă duc la directorul Serviciului sănătăţii şi îi expun situaţia. Este pentru prima dată că se află în faţa unui asemenea caz, nu e sigur că va putea să ia o hotărâre pe propria sa răspundere.

— Vorbiţi cu cei din administraţie, eu voi susţine cererea dumneavoastră.

Obţin fără greutate aprobarea prefectului dar ceva mai târziu aflu că anumite persoane găsesc că e nefiresc ca André Cognat să ceară A.M.G.-ul pentru a spitaliza o indiană în Guadelupa, când nu de mult s-a arătat ostil proiectului de încetăţenire a populaţiei wayana. „Trebuie să ştie ce vrea!”

Mă duc imediat să pun lucrurile la punct.

Între timp trebuie convinsă soţia lui Moloko să facă această călătorie, şi s-o facă fără Aikanalu.

— Ştii, Antecume, e sigur că voi muri, vreau să fiu cu fata mea şi să mă întorc în sat. Nu vreau să rămân singură…

— Dar voi fi cu tine, nu te voi părăsi. După ce operaţia se va termina, ne întoarcem acasă.

Fiica se lasă prima convinsă şi mă ajută s-o hotărăsc pe mamă. După ce se împotrivi câteva zile la gândul acestei călătorii, în cele din urmă acceptă şi, într-o după amiază, iată-ne doar noi doi, puţin rătăciţi şi stângaci, în îmbulzeala din holul aeroportului. În ajun îi cumpărasem o rochie nouă şi încălţăminte.

O voce ireală ne pofteşte să ne îmbarcăm. Akonsili este înspăimântată pătrunzând înăuntrul Boeingului. Este sigură că decolarea va fi un lucru cumplit. Îndată după ce suntem instalaţi iar centurile de siguranţă sunt fixate, mă întreabă de câteva ori dacă vom porni curând. Suntem de câtva timp în aer când îmi pune încă o dată aceeaşi întrebare.

— Ştii, am decolat de mult…

Mă priveşte neîncrezătoare, apoi îşi pierde puţin din încordare. Ceva mai târziu, stewardesa ne aduce tăvile cu mâncare. Surprinsă şi puţin intrigată începe să mănânce pui comparându-l cu vânatul de la noi. Simt cum reînvie. Cel mai mult o miră faptul că toate se petrec atât de firesc, atât de simplu. Îmi mărturiseşte că se simte mai în largul ei decât în micul avion ce făcea curse la Maripassoula.

La Pointe-à-Pitre, o maşină ne duce repede la clinică. Aceasta se află într-un sătuleţ, chiar în spatele aeroportului.

Doctorul ne prezintă administratorului şi infirmierelor, după care ne conduce în camera noastră. Akonsili se culcă aproape imediat, dar în ceea ce mă priveşte, sunt nervos, îmi este greu să adorm. În mijlocul nopţii femeia se trezeşte.

— Antecume…

— Ţi-e rău?

— Respir greu, mă înăbuş.

— Simţi asta mai de mult?

— Da, încă de la Cayenne, şi uneori chiar în sat dar nu atât de tare.

— De ce nu mi-ai spus nimic la Cayenne?

— Adevărat, nu ţi-am spus…

O aud gâfâind până în zori. Se vede silită să stea aşezată în pat.

Îi spun doctorului, care îi face în aceeaşi zi câteva radiografii. Descoperă o mică pată pulmonară.

— Nu e ceva foarte grav, dar suficient pentru explica greutăţile pe care le are la respirat. Mă întreb însă de ce oare simte aceasta numai în timpul nopţii?

Vine să ne viziteze doctorul Duplessis, specialist oftalmolog. Vrea să ştie ce i-ar face plăcere să mănânce.

— Ce i-ar place?

— Cred că un peşte fiert într-un singur clocot ar fi tocmai potrivit.

Se informează puţin şi despre modul nostru de viaţă. În timpul discuţiei am prilejul să-i spun că la noi un aliment de bază este maniocul, sub formă de pesmeţi ori de terci. În aceeaşi seară, bucătarul ne aduce făină de manioc. În Guadelupa se consumă foarte puţin, au răscolit tot Pointe-à-Pitre pentru a găsi asemenea făină. Trebuie să mărturisesc că amabilitatea şi grija cu care suntem înconjuraţi constituie pentru noi o mare mângâiere.

După ce a mâncat, Akonsili se culcă. În aceeaşi clipă de pe aeroportul apropiat decolează un avion. Zgomotul motoarelor reactoare umple încăperea făcând să vibreze geamurile şi mobila, ne răsună în cap. Şi aceasta se repetă la intervale regulate. De fiecare dată o străbate un fior de panică…

Câteva ceasuri doarme liniştit, apoi, din nou, în toiul nopţii, reapar sufocările. Câteodată dă impresia că nu mai respiră. Infirmiera a primit consemn să vină să vadă în timpul nopţii dacă totul e în ordine. Îi aduce calmante. Cu toate acestea va mai trece mult până să-şi găsească odihna.

Dimineaţa doctorul îşi face vizita.

— Nu fiţi neliniştiţi. Trebuie să treacă câteva zile pentru ca tratamentul să-şi facă efectul.

La ora mesei ne aşteaptă o surpriză minunată. Pe lângă peştele fiert, bucătarul şi intendentul ne aduc pesmet de manioc pe care tocmai l-au preparat. Nu seamănă cu pesmeţii noştri, dar suntem foarte mişcaţi de această atenţie.

Pe la orele trei sau patru din noaptea următoare se trezeşte brusc.

— Antecume, Antecume!

— Ce ai?

Gâfâie îngrozitor şi are chipul înspăimântat.

— Nu izbutesc să respir, mă înăbuş!… E cineva în trupul meu.

— Doar ştii că aşa ceva nu se poate. Suntem foarte departe de casă, am mers cu avionul, am urcat sus pe cer. Nimeni nu te poate găsi aici. Nu ai de ce te teme.

Până în zori avea să se plângă că este bântuită de duhuri. Cum nopţile trecute aproape că nu am închis ochii, începe să-mi fie greu să rămân treaz.

De îndată ce se luminează, sufocările dispar şi Akonsili se linişteşte.

— Antecume vreau să mă îmbăiez.

În cameră nu există decât un cabinet de toaletă cu duş. Chem infirmiera. O conducem până la baia de la parter. După un ceas se întoarce, destinsă, liniştită. Dar chiar în după amiaza aceleiaşi zile moralul ei se prăbuşeşte din nou.

— Antecume, când ne întoarcem?

Între noi intervin tăceri nesfârşite. Nu mai deschide gura decât atunci când este neapărat nevoie…

Un avion uruie în capetele noastre. O simt cum se chirceşte ca în aşteptarea unui cataclism. Tăcerea care urmează ne găseşte mai slăbiţi, mai vulnerabili…

— Iată, pentru ca timpul să treacă mai uşor.

În cameră a intrat medicul, care îmi împrumută cărţi vechi de Crevaux şi Coudreau.

— Dacă aveţi nevoie de ceva, nu şovăiţi să cereţi…

Mă scufund în trecutul indienilor wayana. Pentru o clipă uit camera aceasta de spital.

În cea de patra zi, după o noapte grea, Akonsili refuză să părăsească patul. Nu vrea să se ridice nici măcar pentru a mânca, a se spăla şi nici pentru alte nevoi.

Iar când se decide să deschidă gura, o face pentru a mă întreba dacă vom pleca curând. Mă aşez lângă ea şi mănânc pentru a-i trezi pofta. Devine din ce în ce mai pretenţioasă, aproape capricioasă, ca şi cum ar dori să-mi forţeze hotărârea de a ne întoarce în sat. Dacă mă duc să iau o gură de aer pe balconaş, mă strigă: „Antecume, dă-mi apă, Antecume dă-mi aia, dă-mi aialaltă”. Nu mă lasă s-o părăsesc nici o clipă. Începe să mi se facă lehamite. În mod practic am încetat să mai dorm.

Medicul încearcă să mă liniştească. Crede că tratamentul nu va întârzia să acţioneze.

În cea de a cincea noapte, se ridică brusc în pat, cu privirile rătăcite.

— E cineva care vrea să mor!

Înăbuşindu-se, îmi spune numele unui vraci pe care îl cunosc.

— El este cel care îmi bântuie nopţile, el este, sunt sigură!

— Nu are nici un motiv să-ţi dorească moartea.

— El este, îţi spun.

Devine rugătoare.

— Antecume, te pricepi să îngrijeşti aşa cum o fac vracii?

— Nu, niciodată nu am învăţat asemenea lucruri.

— Chiar dacă nu eşti vraci, îmi poţi lua sânge pentru a îndepărta duhurile rele! Ai ţigări?

— Doar ştii că nu fumez.

Este desperată. Pentru o clipă se agăţase de gândul că aş putea s-o tămăduiesc cu ajutorul fumului şi luându-i sânge. Nu mai are încredere în medicii „palassissi”. În ciuda tuturor medicamentelor, în ciuda tuturor injecţiilor, se simte din ce în ce mai rău. Cineva vrea s-o facă să moară, doar puterile şamanilor wayana ar izbuti s-o salveze.

— Antecume, mi-e frică. Când plecăm înapoi? Nu mai vreau să rămân aici, vreau să mor acasă.

Mă duc lângă ea, încerc s-o liniştesc cât de cât, s-o calmez, dar pentru mine este un adevărat chin. Nu mă mai ţin nervii, îmi este din ce în ce mai greu să aud cum se înăbuşă. Eu însumi am impresia că mă sufoc, că îmi lipseşte aerul. Are unele scurte momente când pare ceva mai potolită, după care, însă, teama o cuprinde şi mai rău.

— Oare fata mea e vindecată? Nu cumva a murit? S-a întors în sat?

— Doar ştii că atunci când am părăsit-o se simţea mult mai bine. Desigur că în curând va pleca sus la noi în sat.

— Da, ai dreptate… Dar noi când plecăm?

— Trebuie neapărat să fii mai întremată. Chiar dacă nu vrei să te opereze, trebuie ca starea ta să-ţi îngăduie să faci călătoria… Vezi doar că toţi cei de aici sunt atât de buni cu tine, trebuie să te străduieşti şi tu puţin.

— Da, dar aş prefera să fiu în sat…

Pierzându-mi cumpătul, îi răspund destul de răstit, lipsit de blândeţe:

— La naiba, doar nu mai eşti o fetiţă! Trebuie să fii înţelegătoare!

Dimineaţa are o expresie închisă, încăpăţânată. Nu mai vrea să ştie de nimic, vrea ca totul să se isprăvească.

Îi vorbesc medicului:

— Mă gândesc că poate ar fi mai bine să abandonăm partida şi să ne întoarcem.

— Vă repet că, din punct de vedere fizic, nu există nici un motiv de nelinişte, dar trebuie să-i ridicăm moralul cu orice preţ.

— Eu nu mai izbutesc.

— Mai încercaţi. Dacă în două-trei zile nu apare nici un progres, veţi pleca.

A şasea noapte trece mai uşor. S-a odihnit câteva ceasuri bune, iar dimineaţa o aud fredonând o melopee. Dintr-o dată mă simt tare vesel, fericit.

— Vezi, e grozav, trebuie mers înainte aşa. Curând ne vom putea întoarce!

Găsind-o în starea aceasta şi medicul pare că îşi pierde temerile.

— Tratamentul a început să-şi facă efectul. Dacă lucrurile continuă în felul acesta, vom putea s-o operăm marţi sau miercuri.

Îi traduc imediat.

— Bine, dar să nu mă laşi singură.

— Doar ţi-am mai spus că ne vom întoarce împreună în sat.

De fapt este prima zi bună de la sosirea noastră la spital. Nu mai simt oboseala, iar acum abia dacă mai dau atenţie vacarmului produs de reactoare. Vin să ne viziteze cei din camerele învecinate. Niciodată nu ne-au văzut atât de destinşi.

Cu toate acestea, mă tem de seara ce va urma. Aş vrea din toată inima ca sufocările ei să înceteze, să se poată odihni cu adevărat. Noaptea, auzind din nou lângă mine respiraţia ei grea, încerc să mă conving că totuşi îi merge ceva mai bine.

Luni la prânz i se aduc faimoşii pesmeţi de manioc, peşte şi banane. Mă roagă să-i strivesc doi sau trei pesmeţi cu mâna şi să-i amestec cu apă, o băutură obişnuită la noi. Pare că îi face plăcere s-o bea. Şi, cu toate că s-a cam lăsat rugată cu mâncarea, găsesc că este într-o formă destul de bună.

După masă mă cufund din nou într-o carte de Coudreau. Deodată simt că se petrece ceva anormal. Ochii ei mă cheamă lângă ea. Mă reped şi o cuprind în braţe.

— Ce ai?

Cu toate că se zbuciumă cumplit, de pe buze nu-i iese nici un sunet. Alerg după infirmieră. O rog să-l anunţe imediat pe medic.

Când revin în cameră, ochii ei mă fixează cu o expresie de nesuportat. În ea doar ochii mai trăiesc. Mă imploră să nu o părăsesc. O strâng cât pot de tare la piept.

Nu sunteţi de vină… Nu purtaţi nici o vină… Aţi făcut tot ce se putea face… Nu vi se poate reproşa nimic… Tremur şi hohotesc de plâns fără a mă mai putea opri. În jurul meu oamenii se agită, vorbesc, dar nu izbutesc să înţeleg ceea ce încearcă să-mi spună. De pe acum sunt în altă parte, la noi acasă, în sat. O strâng la piept.

A mai venit cineva. Este acoperită cu un cearşaf nou. Mi s-a spus să părăsesc camera, că mi se va da alta pentru a mă putea odihni. Am spus că nu doresc s-o părăsesc. Am vorbit încetişor, cu blândeţe. Mi s-a părut că aud un glas foarte slab, cerându-mi apă. Au venit să-i ia măsura pentru sicriu. Intendentul m-a condus la primărie să obţin un petec de pământ în care să fie îngropată. Am semnat unde mi s-a spus să semnez. Întorcându-mă la spital m-am dus s-o văd. A fost adus sicriul şi a fost aşezată în el. Apoi au coborât-o la parter, în locul unde sunt depuşi morţii. Am rămas întreaga noapte lângă ea. Dimineaţa am pus în sicriu toate lucrurile ei, tot ce îi aparţinuse, rochia, încălţările, o oglindă, un piepten o… Au venit s-o ia cu o camionetă… La cimitir ploua mărunt. Câţiva copii mă priveau într-un fel ciudat. Am prezentat groparilor o hârtie ce mi s-a spus că trebuie să le-o înmânez pentru a dovedi că aveam dreptul la toate acestea. Am depus sicriul pe fundul gropii. Din pricina ploii, pământul se lipea de lopeţi. S-au adăpostit sub un cavou. După ce totul s-a încheiat, am fost dus înapoi la spital cu camioneta.

OCHII EI MĂ CHEAMĂ

Ar fi murit, oricum ar fi murit. Ar fi murit aici ori alt undeva, aici sau în sat. Era bolnavă. Ar fi murit oricum... Gândurile acestea mi se roteau prin cap, aducându-mă în pragul nebuniei... Dar ştiu că acolo, în sat, vor gândi altfel. Ea a murit aici şi nu în ţinutul wayana. Astfel încât a murit de două ori.

— Vă este teamă? Oare „ei” ar putea să vă facă vreun rău?

Abia dacă pot înţelege întrebarea. În clipa de faţă am trecut de teamă. Ceea ce mă împiedică să mănânc, să dorm, să fac orice ar fi, este un fel de spaimă, spaima că am lipsit-o de ceva sacru. Nu din pricina mea a murit, dar din pricina mea a murit aici, în cearceafurile unui spital, în camera aceasta anonimă, departe de familia ei, departe de bocetele întregului sat. Ştiu că niciodată nu mă voi putea împăca cu gândul că trupul ei se odihneşte aici, în cimitirul acesta şi mai ştiu că gândul acesta mă va urmări precum un coşmar toată viaţa.

Sunt condus la aeroport cu cuvinte de mângâiere. Mă trezesc, nici nu ştiu prea bine cum, la ospiciul Saint-Paul din Cayenne. Prima cursă de avion spre Maripassoula va fi peste trei zile. Nu părăsesc camera. Îmi tai părul.

În ziua a doua, bate la uşă o soră.

— Am aflat că în spitalul Saint-Denis sunt câţiva indieni wayana.

Simt nevoia să-i văd. Trebuie să-i văd. Mi se spune unde îi pot găsi. Acolo dau de Alanau şi de soţul ei, Paliminon. Alanau, este înrudită cu clanul meu. Văzându-mi părul scurtat, înţelege pe loc. Ieşim împreună din spital şi, pe trotuar, ne luăm de umeri şi bocim, dar încetişor, cu sfială, pentru a nu ajunge de râsul trecătorilor.

Sâmbătă, îndată ce sosesc la Maripassoula, mă duc să-l văd pe medic şi îl întreb dacă mă poate duce până în sat.

— Dacă vrei, îmi pot începe vizitele chiar de mâine.

— Nu poţi s-o faci chiar de astăzi?

Probabil îşi dă seama cât sunt de descumpănit, că e vorba de ceva însemnat, aşa încât acceptă. Sosim la Antecume Pata în cursul după amiezii. Cum nivelul apelor este foarte scăzut, acostăm pe insuliţa alăturată şi nu direct la debarcader. Astfel că Moloko mă vede de departe sosind. Stă la umbra colibei. A înţeles. Mi se înmoaie picioarele, iau loc lângă el. Ne cuprindem de umeri şi începem să plângem şi să ne văităm. Obiceiul de aici cere ca durerea să fie exprimată într-un fel ritual, printr-o melopee bocită. În vaietele lui Moloko revin neîncetat unele cuvinte care mă dor. De zece zile nu am mai închis ochii, sunt vlăguit, fiecare cuvânt mă străpunge. „Femeia mea a murit, doar îţi spusesem s-o aduci acasă, doar îţi spusesem că doream să moară aici, tu eşti acela care ai hotărât s-o duci la Cayenne…”

Cei înrudiţi cu mătuşa mea, Mimi-Siku, Puptu, Alamaka, Kisai… vin pe rând să plângă împreună cu mine, apoi cu Moloko.

Moarta are în sat şi un frate. În cadrul legăturilor de familie acesta ocupă un loc de frunte. Coliba lui se află în spatele şcolii, mă duc într-acolo. Durerea lui mă mişcă profund. Ne cuprindem de umeri şi plângem îndelung împreună.

Ceva mai târziu, vine la mine bunica. Mă conduce până la coliba mea, mă ajută să mă întind în hamac. Bocetele lui

Moloko şi ale clanului său mă urmăresc până aici. Plâng cu hohote…

Mă cheamă, glasul ei mă strigă, chipul ei este lângă mine, îmi apare foarte limpede. Mă trezesc tresărind. O clipă mă cred în camera noastră din Guadelupa… Dau deoparte pologul. E întuneric. Dincolo bocetele nu au încetat. Şi reîncep să gem şi să plâng.

În zori aud vocea îndepărtată a lui Moloko. Vorbeşte de câtva timp. Freamătul torentului acoperă în parte cuvintele sale, dar desluşesc destul pentru a înţelege că adesea cele rostite îmi sunt adresate, iar restul îl ghicesc. Neîncetat revin frazele de ieri:

— Tu eşti de vină, tu eşti cel care a stăruit ca ea să plece la Cayenne, niciodată nu am consimţit, dar într-atâta ai stăruit încât în cele din urmă s-a dus. Doream să moară aici, doar ţi-o spusesem. Ai grijă, multe se pot întâmpla!

În sat toţi ciulesc urechile către coliba lui. Dacă mai târziu mi se va întâmpla ceva, fiecare îşi va aduce aminte de ameninţarea vraciului.

— Acolo unde locuiai înainte, cu siguranţă că trebuie să fie femei, trebuie să-mi dai altă soaţă, sau o mulţime de lucruri pentru a umple golul… Doar ştii că nu m-am învoit să plece…

Aş fi putut, aşa cum îngăduie obiceiul, să iau o băncuţă, să mă aşez lângă coliba mea şi să răspund la fiecare din învinuirile sale. I-aş fi putut răspunde că soţia lui nu ar fi plecat niciodată dacă el nu ar fi fost de acord, că suferea de multă vreme şi că nici el însuşi, în ciuda tuturor şedinţelor de vindecare, nu izbutise s-o lecuiască… Dar nu mă simt în putere să fac aceasta.

Întreaga zi se va scurge în bocete şi gemete. Moloko îşi rade lungul său păr. Exemplul lui e urmat de rudele apropiate. De asemenea şi de Manantin, care a fost crescut de către vraci şi de soţia lui. Iar ceilalţi, fiecare după gradul de rudenie cu moarta, îşi taie o lungime mai mare sau mai mică din păr. Aikanalu, fiica lui Akonsili, s-a întors vindecată de la spitalul Saint-Denis. Ciudat lucru, nu-şi scurtează

părul decât cu câţiva centimetri. Mai târziu aveam să aflu de ce. „Dacă voi muri, îi spusese mama ei ultima oară când s-au văzut, nu vreau să te razi pe cap, eşti prea tânără şi te-ai urâţi. Plângi, dacă vrei, dar nu prea mult…”

A doua zi este rândul fratelui lui Akonsili să se aşeze pe o băncuţă pentru a-şi striga durerea, dar numai atât. Mâhnirea lui pare mai vie, mai adâncă decât cea a lui Moloko.

— Surioară, biata mea surioară, eşti moartă, niciodată nu vom mai fi împreună. Mai am o soră pe Jari, dar nu o iubesc mai mult, cu tine îmi plăcea să fiu. Surioară, ai murit, nu te voi mai vedea niciodată, niciodată nu vom mai fi împreună.

Vorbeşte de mine, dar cuvintele sale mă îmbărbătează. Spre deosebire de Moloko, care în ajun mi-a adus învinuiri grele, spune că am încercat tot ce se putea pentru a-i vindeca sora, dar că cineva i-a dorit moartea şi a trimis împotriva ei duhul rău. Doar aceluia îi poartă pică.

Cei din familia mea, Malavate, Pontsitpe, Nanuk, fac tot ce le stă în putinţă pentru a-mi ridica moralul.

— Vino cu noi, nu trebuie sa plângi atâta. Nu face să te chinui atâta. Uită-te la Moloko, e mai puţin mâhnit decât tine, cu toate că e soţia sa. Nu e vina ta că a murit, doar nu eşti şaman, să-i fi putut trimite duhul rău.

Tatăl meu caută să micşoreze gravitatea ameninţărilor.

— Ţi-a zis cuvinte grele, răutăţi, deoarece abia a aflat vestea morţii femeii sale. Dar a spus mai mult decât gândea. Curând va uita… Dar acum trebuie să mâncăm.

E noapte, mă cheamă Akonsili. Mă trezesc. Este aici lângă mine. E aici şi mă priveşte. Ochii ei mă cheamă în tăcere. Timp de ani de zile, în fiecare noapte, de mai multe ori pe noapte, mă va urmări imaginea aceasta. E lângă mine, ochii ei mă fixează, strigându-mă să n-o părăsesc.

A MURI CÂND EŞTI WAYANA

Cu două sau trei luni mai târziu, mă aflu în coliba mea când aud ţipete. Alerg să văd ce se petrece. Tocmai a sosit Yalukana cu soţia sa. Urcă pe cărare, strigând cuvinte fără de înţeles. Bărbatul îşi smulge părul, lacrimile îi şiroiesc pe obraz. Mânuieşte o suliţă. Soţia lui îl urmează zbierând. Şi-a pus un şorţ foarte murdar şi părul îi este vâlvoi. După ce a plâns împreună cu câteva din rubedeniile lor, perechea pleacă. Mă duc să-l văd pe Malavate.

— Ce se întâmplă?

— Se duc la Anapaike să-i ceară socoteală infirmierei. Fiul lor a murit de curând la Paramaribo.

Cu un an în urmă fusese internat cu tuberculoză în spitalul din capitala Surinamului. După câteva luni de tratament s-a întors complet refăcut, vindecat. După un timp infirmiera din Anapaike i-a cerut să se întoarcă la spital, pentru a fi supus unui control.

— Nu, nu, mă simt bine, nu mai sunt bolnav, nu am chef să mă duc din nou.

— Trebuie să mergi. Ai fost bine îngrijit, o spui chiar tu, dar trebuie să fim absolut siguri că nu mai ai nimic. Oricum, te vei întoarce foarte curând. Dacă va fi nevoie ca tratamentul să fie continuat, aceasta se va putea face şi aici.

Tipoye s-a lăsat convins cu greu. La puţin timp după aceasta, infirmiera a fost anunţată printr-un mesaj, că toate

analizele fiind mulţumitoare va fi trimis înapoi în două-trei zile. În ziua în care era prevăzută întoarcerea, soseşte un nou mesaj, cu vestea că fiul lui Yalukana a murit.

La Antecume Pata, toată lumea vorbeşte despre cele petrecute. După părerea generală, medicii sunt cei care l-au ucis, fie otrăvindu-l, fie în alt fel. Malavate îşi exprimă neliniştea:

— A plecat la infirmieră cu o suliţă... Era tare înfierbântat, dacă lucrurile se încurcă, i-o va înfige în pântec.

A doua zi, strigăte ascuţite şi vaiete se înalţă dinspre fluviu. Este luntrea lui Pidima, având la bord pe Yalukana şi soţia sa. Amândoi au capul ras. Îşi urmează calea fără a se opri în sat, lăsându-ne pradă neliniştii. Imaginea suliţei obsedează toate spiritele. Va trebui să mai aşteptăm încă o zi pentru a afla ce se petrecuse!

Abia acostaseră la Anapaike, că s-au şi năpustit amândoi spre dispensar. Yalukana, cu suliţa în mână, năvăli pe uşă, proferând ameninţări. Din fericire însă, infirmiera nu era acolo. Profund tulburată de vestea decesului, plecase în ajun la Paramaribo pentru a primi lămuriri. Furia bărbatului nu mai cunoştea margini. Alergă până la locuinţa pastorului american, pe care îl găsi în tovărăşia soţiei şi a celor două fiice ale sale.

— Mi-aţi ucis băiatul! Voi l-aţi ucis! Din vina voastră a murit!

Cuprinsă de spaimă, femeia şi-a luat copiii, ducându-i în camera alăturată. Pastorul rămase singur.

— Unde-i infirmiera, vreau s-o văd pe infirmieră!

Cu suliţa îl ameninţa pe misionar care încă nu îşi dezlipise buzele.

— Ea l-a trimis la Paramaribo, ea l-a silit, el nu a vrut să se ducă, ea a stăruit, ea mi-a ucis băiatul. Spune-mi unde e! Vreau să-mi explice. Dacă nu-mi dă lămuriri, o omor! Fiul meu e mort, nici ea nu trebuie să trăiască!

— ...

— Nu vrei să-mi spui unde se află?… Îi voi lua motorul de la pirogă, va trebui să vină chiar ea să-l caute!

Au plecat. Pastorul, încremenit, a rămas mut şi i-a lăsat să se ducă. Ceea ce nu-i semăna deloc. De obicei era autoritar şi punea cu uşurinţă oamenii la locul lor. După cum susţin martorii, tăcerea l-a salvat. Dacă ar fi încercat să intervină, furia şi desperarea lui Yalukana erau atât de cumplite, încât fără îndoială că i-ar fi înfipt suliţa în pântec, chiar dacă mai târziu ar fi regretat gestul.

Yalukana luă motorul, îl aruncă în luntrea sa şi se porni să-l lovească cu sete cu tot ce îi cădea în mână, fără a înceta să strige că i-a fost ucis fiul, că se va răzbuna. Alături de el, soţia lui îşi ridică şorţul arătându-şi sexul şi zbierând către toţi străinii:

— Mi-aţi ucis băiatul! De aici a ieşit, de aici din pântecul meu, nu-i copilul altei femei! Voi l-aţi ucis!

Apoi perechea plecă să petreacă noaptea în satul „Marelui Bărbat” Twenke, unde şi-au ras capul în semn de doliu.

În întreg tribul discuţiile reveneau neîncetat la întâmplarea aceasta. Din când în când, câte un vizitator se oprea şi ne aducea noi informaţii. Am aflat astfel că infirmiera se întorsese la Paramaribo. După cele povestite de ea, fiul lui Yalukana privea la spital programul televizat, în tovărăşia unei indience. S-a ridicat spunând că-i este somn şi s-a dus la culcare. Nu s-a mai trezit. La prima versiune a morţii sale s-a adăugat imediat o a doua: poate ca indianca avusese motive întemeiate să-l otrăvească. Infirmiera a mai aflat că în timpul după-amiezii fusese plecat după cumpărături şi întâlnise câţiva wayana care lucrau la Paramaribo. Mâncaseră împreună. Poate că aceştia erau vinovaţii. O ultimă versiune a dat-o indianca în cauză, atunci când s-a întors printre wayana: Tipoye avusese asupra sa ceva bani. Un culi pare-se văzuse banii, îl urmărise iar noaptea îl ucisese la spital, pentru a-l fura. „Când l-am revăzut a doua zi, declară ea, avea pe piept urme vineţii, ca după lovituri”.

Timp de luni de zile nici nu s-a mai putut pune problema vreunei spitalizări la Cayenne sau la Paramaribo. Toţi aveau mereu în minte moartea soţiei lui Moloko şi cea a fiului lui Yalukana. Şi nu caracterul misterios, inexplicabil al acestor morţi – socotit astfel doar de medicii „palassissi” care nu credeau în puterile şamanilor – tulbura tribul; insuportabil era gândul că muriseră în afara pământului sacru. Pentru un wayana nu poate fi posibilă altă agonie, decât cea care îl leagă pentru o ultimă dată, într-un vârtej de durere, de strigăte şi lacrimi, de toate sufletele pe care le-a iubit. Acestei violenţe insuportabile care este moartea, i se răspunde, pe meleagurile de aici, printr-o descătuşare a violenţei. Te tăvăleşti pe jos. Îţi zgârii obrazul, îţi smulgi părul, îţi sfâşii trupul, îţi strigi durerea până îţi pierzi glasul, până rămâi sleit de puteri. Nimic nu ne este mai străin ca acele morţi ruşinate, anonime şi cu uşile zăvorâte, cum pot fi văzute în occident.

După trei ani, un alt wayana avea să moară departe de satul său.

Pastorii americani, care de mult depăşiseră metodele meşteşugăreşti de creştinare ale părintelui Bindault, au organizat un mare seminar în interiorul teritoriului Surinamului. Au plecat într-acolo, cu avionul misiunii, câteva familii din Anapaike. Pe lângă cursurile de catehism pe care le ţineau de câteva ori pe zi, îi învăţau să citească şi să scrie în limba lor, pornind de la texte religioase.

În afara acestor adunări, viaţa indiană îşi urma cursul. După câtva timp, aventurile amoroase, intrigile, neînţelegerile au apărut în mod inevitabil între membrii diferitelor familii constrânse la această promiscuitate nefirească.

Către sfârşitul seminarului, Panek a băut cachiri dintr-o oală pe care i-a oferit-o cineva. A băut doar el. Puţin mai târziu s-a simţit obosit şi s-a dus să se culce. Abia s-a întins, că trupul i-a fost scuturat de convulsii şi ticuri cumplite. Dintre buze îi curgea salivă. Muri după o oră. Cum pastorii erau în legătură permanentă prin radio cu infirmiera din Anapaike, iar la fiecare transmisie în jurul postului se aflau

numeroşi indieni wayana, vestea explodă ca o bombă. Aputu, fratele victimei, era plecat la vânătoare. Când s-a întors au alergat să-l prevină. Nebun de durere, se năpusti în clădirea în care se găsea postul de radio şi strigă pastorului:

— Trupul fratelui meu trebuie adus înapoi imediat, vreau să-l văd, vreau să-l plâng, trebuie adus neapărat înapoi.

— Nu se poate; pentru asta ar trebui o autorizaţie specială, de la Paramaribo.

— Dacă fratele meu nu este adus înapoi, dau foc colibelor voastre, ard biserica voastră! Nu a vrut să meargă, voi aţi vrut să plece. Chiar dacă nu l-aţi omorât voi, din vina voastră a murit acolo! N-avem nevoie de dumnezeul vostru, vreau trapul fratelui meu astăzi, iar dacă nu, nu veţi mai găsi nimic aici, totul va fi ars! Şi să nu vă mai întoarceţi vreodată, că e vai de voi!…

Pastorii au luat ameninţările în serios şi bine au făcut. În aceiaşi zi, trupul lui Panek a fost adus acasă.

„PAGUBELE VOR FI ÎNGRĂDITE”

Anul care a urmat după moartea soţiei lui Moloko a fost greu. Nu izbuteam să-mi revin, în mine se rupsese ceva. Mă temeam de apropierea nopţii, mă temeam de acele întâlniri cu moarta.

Eram pentru prima dată amestecat direct şi în mod strâns într-un eveniment grav din viaţa tribului. Odată cu trecerea timpului, singura mea mângâiere a fost să-mi dau seama, mai limpede decât în perioadele fericite ale relaţiilor mele cu indienii wayana, cât de mult mă integrasem acum în familia mea. În aceste împrejurări foarte grave, oamenii din sat se purtaseră faţă de mine ca şi cu unul dintre ai lor. Eu însumi, pentru a-mi exprima tristeţea, găsisem în mod spontan gesturile şi vorbele pe care le-ar fi făcut şi rostit oricare dintre wayana…

Parcă pentru a-mi mări amărăciunea, 1970 a fost un an al turismului. Cu câtva timp înainte de plecarea mea în Guadelupa, primisem o scrisoare de la Vignon: „Stimate domn, cred că în cursul lunii august vom putea începe sezonul nostru turistic. În realitate week-end-urile nu vor putea permite decât unui număr destul de mic de turişti să ajungă până în satele indiene şi mă gândesc să limitez activitatea noastră la vizitarea satului lui Aloike, îngrădind astfel în mod considerabil pagubele…”

„Îngrădind astfel în mod considerabil pagubele!” Cuvintele îmi dansau în faţa ochilor A trebuit să le recitesc de o sută de ori. Un adevărat model de cinism. Prin urmare, „pagubele vor fi îngrădite”, limitându-le la un singur sat. Mi se comunica în mod foarte cordial că va fi sacrificat un întreg sat, viţelului de aur al turismului, că vor fi sacrificaţi Aloike, fiii săi Jean-François şi Mayau, va fi sacrificat Tartala, va fi sacrificată astfel nepoata lui Aloike, cea care îl îndrăgea atâta pe Mimi-Siku, precum şi bunica ei pe care duhurile rele o trezeau în timpul nopţii cu mâinile lor reci… Îmi şi închipuiam cum se vor plimba turiştii ca prin grădina zoologica, pătrunzând peste tot cu acea privire lipsită de tandreţe cu care te uiţi la animalele ciudate, acea privire care umileşte şi murdăreşte, care te face să încovoi spatele. Cât e anul de lung, vor defila, unele după altele, grupele de turişti. Banii vor cumpăra totul. Nici o tigvă, nici o împletitură, arc, săgeată, ori şirag de mărgele nu vor mai rămâne în sat. Pentru o monedă, o ţigară, vor poza în faţa obiectivelor fotografice, bărbaţii cu arcul în mână, femeile întinse în hamacuri, aşa cum se poate vedea pe ilustrate. Clinchetul aparatelor fotografice va deveni la fel de obişnuit precum orăcăitul boului bălţii. Încet, încet, din obişnuinţa de a întinde palma pentru a primi bănuţul ori ţigara, se va ajunge, în mod firesc, la a întinde palma cu zâmbetul acela moale al cerşetorului. La ce bun să munceşti? De ce să defrişezi plantaţii, să mergi la vânătoare, când banii cerşiţi ori primiţi din vânzarea arcurilor sau săgeţilor proaste, ajung pentru a te duce în prăvălia lui Abdallah să-ţi cumperi o cutie de corned-beef sau de iahnie de Toulouse. Iar dacă după acestea toate resimţi o tristeţe apăsătoare în suflet, o înghiţitura de tafia va face minuni…

„…Mă gândesc să limitez activitatea noastră la vizitarea satului lui Aloike, îngrădind astfel în mod considerabil pagubele…”

Dar după ce ţinta va fi atinsă! Atunci când turiştii, în faţa spectacolului acestor câţiva indieni decăzuţi, sacrificaţi, se vor plânge organizaţiilor marelui turism că doar pentru atâta lucru au dat banii degeaba! Ei bine, atunci, vor fi

îngrădite pagubele la un al doilea sat! De pildă al lui Mekuanali, apoi la al treilea, cel al lui Elahe... Mă simţeam dezgustat, umilit laolaltă cu fraţii mei wayana.

Dar, după întoarcerea din Guadelupa, nu mai eram în stare să reiau lupta. Oricum, în cadrul Consiliului municipal, o ştiam pierdută dinainte şi nu se mai putea pune problema să fiu folosit drept paravan pe scena acestui teatru de marionete. Pentru mine episodul se încheiase definitiv. Iar dacă voi mai încerca să fac ceva, va fi sub o cu totul altă formă.

Pentru moment mă mulţumesc să trăiesc de pe o zi pe alta, încercând să-mi refac, cât de cât, moralul. Malavate şi Pontsitpe mă îmboldesc să mănânc, să mă duc după vânat, să trăiesc.

Ţineam în continuare lecţiile în fiecare dimineaţă. Mimi-Siku, Alamitso, Siksili, fiul lui Palanaewa, Tom Degeţelul, Kuku precum şi alţii veneau cu regularitate la şcoală şi se părea că le place. Nu veneau din obligaţie. Învăţau în joacă.

Uneori în cursul dimineţii, zăream pe deasupra parapetului silueta subţire a lui Moloko. Lipsit de părul său superb, lipsit de podoabele, şiragurile, penele, jartierele sale, fără roucou, părea gol, dezarmat. Constrângerile acestea impuse de doliu par a fi un adevărat chin pentru el. Se mai întâmplă şi acum să urce treptele către şcoală şi să rămână câteva clipe nemişcat în golul uşii, pentru a-şi putea privi fiul. Privirile noastre se încrucişează în tăcere... Nu îl simt duşmănos, dar cine ar putea citi gândurile lui Moloko?

Într-o dimineaţă mă aflu în clasă, când se aude zgomotul unui motor de pirogă. Ca de fiecare dată, capetele se înalţă. Vizitatorii îşi fac în sfârşit apariţia, în partea de sus a potecii.

— Asaukili! Asaukili!

După luni de absenţă, Asaukili, împreună cu familia sa, vine să-l viziteze pe Malavate, tatăl său adoptiv. Face lucrul acesta din când în când, petrece o noapte aici, apoi se

întoarce. Mă duc să-i urez bun venit. Seara cinăm sub acoperişul colibei lui Malavate.

— Când vii să te instalezi pentru totdeauna la noi? îl întreabă Malavate. Şi fratelui tău i-ar place să rămâi.

Niciodată nu i-am spus ceva în sensul acesta, deoarece îl cunosc prea puţin pe Asaukili. A trăit o vreme îndelungată la părinţii primei sale soţii, apoi a plecat să muncească pe Oulemali pentru cei din Surinam. Dar Malavate nu se încurcă în asemenea fleacuri. Cum Pontsitpe nu i-a putut dărui copii, întreaga sa dragoste părintească şi-a trecut-o asupra noastră, fiii săi adoptivi. Şi doreşte să fim amândoi lângă el.

Povestea acestei adoptări datează din epoca marilor călătorii făcute în urmă cu vreo douăzeci de ani. Malavate plecase atunci pe Palomeu, la unele rude îndepărtate. Acolo tatăl meu îndrăgise copilul şi se hotărâse să-l ia cu el pe Itany.

— Când îl vei aduce înapoi? a întrebat mama lui.

— Îl voi aduce…

Cum Asaukili nu mai avea tată, Malavate îl adoptă.

S-au scurs săptămâni, luni, ani întregi, ce importanţă avea timpul. Copilul devenise bărbat. Un călător ce se întorcea de pe Palomeu i-a transmis din depărtări mesajul mamei şi sorei sale: „Întoarce-te să ne vezi, chiar dacă nu poţi rămâne la noi.” Asaukili îşi tot punea în gând să se ducă, dar, de fiecare dată, împrejurările, întâmplarea l-au făcut să amâne plecarea. Şi apoi, sunt doi ani de atunci, un vizitator i-a adus vestea morţii mamei sale. Îmi amintesc cum se tânguia:

— Mamă, sunt un fiu rău. Dacă te-aş fi iubit cu adevărat aş fi plecat să te văd, ţi-aş fi adus daruri, ţi-aş fi adus vânat, ţi-aş fi făcut o plantaţie, o colibă, sunt un fiu rău, ticălos…

Malavate venise şi plânsese împreună cu el. Se copleşea la rândul său cu învinuiri:

— E vina mea, eu te-am adus aici. Din cauza mea nu te-ai mai întors niciodată. Nu ţi-am spus „haide, să mergem să o vedem pe mama ta”. Sunt un tată rău… Plângi, copile, mama ta a murit.

Astăzi e rândul său să se plângă că nu-l vede suficient de des pe Asaukili.

— Negreşit trebuie să rămâi. Sau dacă într-adevăr vrei să pleci din nou, cel puţin lasă-mi-l pe Yoiwet, se va putea duce la şcoală, va învăţa câte ceva.

Yoiwet, fiul celei de a doua soţii a lui Asaukili e un băieţel de vreo doisprezece ani, ce pare destul de rezervat, aproape sfios. Dacă rămâne el, va rămâne şi bunica sa, bătrâna Ikakane. Ea îngrijeşte copilul de ani de zile şi nu se va învoi nici în ruptul capului să se despartă de el. Iar pentru Malavate aceasta ar însemna siguranţa de a-şi vedea, după câteva săptămâni, fiul şi nora stabilindu-se la rândul lor în sat.

A doua zi dimineaţă, piroga lui Asaukili pleacă având doi pasageri mai puţin. Tatăl meu nu-şi poate ascunde mulţumirea.

Intimidat poate de faptul că se află într-un sat străin, Yoiwet rămâne retras timp de câteva zile, nu se amestecă cu ceilalţi copii. Foarte curând însă se dovedeşte a avea o fire bătăioasă şi agresivă, sfidând şi provocând colegii pentru orice fleac. În clasă arată calităţi de netăgăduit, dar ar vrea să ştie să citească şi să scrie în două săptămâni. Şi cum i se pare că lucrurile tărăgănează prea mult, lasă totul baltă. S-a aşezat alături de Kuku, făcând pe măscăriciul pentru a-i distrage atenţia, îmboldindu-l la tot felul de trăsnăi. Bietul Kuku, care munceşte cu evidentă sârguinţă, trebuie să se apere de atacurile sale neîncetate… După un timp, ocupându-mă de el ca de propriul meu fiu, am învăţat să-l cunosc mai bine, găsindu-l atrăgător, dar nu o dată avea să ne dea bătaie de cap.

„Palassissi! Palassissi!…” Antecume Pata va avea parte de prima vizită a unor turişti. „Palassissi! Palassissi!…” Copiii i-au văzut de departe. Debarcă în chip de cuceritori, bărbaţii cu întreaga panoplie a omului obişnuit cu jungla, şapcă de cercetaş rangers, puşcă pe umăr, pumnal la curea, aparat fotografic atârnat de umăr, toate scoase în ajun din cutie, mirosind a nou. Femeile şi ele în jeans şi

cămăşi cazone, cu fulare neglijent înnodate în jurul gâtului, pentru a le da un aer aventuros. În mai puţin de cinci minute jumătate din locuitori sunt preluaţi pe peliculă. Cei care răspund de această aventură organizată au prevăzut un popas de o oră. Nu e timp de pierdut!

Cu totală lipsă de jenă, merg din colibă în colibă, mutând lucrurile din locul lor, scotocind prin toate colţurile pentru a găsi cât mai multe amintiri de luat acasă. Observ toate acestea de departe. Puptu, Mimi-Siku şi alţii se tocmesc pentru câteva săgeţi şi câteva împletituri. Sub acoperişul colibei tatălui meu se află două femei. Discută cu Pontsitpe. Văzând că mă apropii, mama pare puţin stânjenită. Înţeleg imediat de ce. Una dintre femei ţine în mână un evantai pe care l-am dăruit lui mamak Pontsitpe. Era prima împletitură făcută de mine şi fusesem tare mândru de ea…

Cele două femei „palassissi” schimbă o privire între ele. Desigur că la Maripassoula li se vorbise de acel alb niţeluş cam ciudat care trăieşte printre indieni. Mama însă este în încurcătură. I-ar place mult să primească ceva bani, dar nu îndrăzneşte s-o facă de faţă cu mine. Nu va putea să-mi spună că evantaiul a fost pierdut de vreun copil.

— Antecume, vor să-l cumpere…

— Faci ce vrei, doar e al tău. Poate că îţi voi face altul. Poate…

Şovăie încă puţin, apoi se hotărăşte să-l vândă, pentru o bancnotă de zece franci. Nu-mi displace humorul situaţiei. Gândul că femeia aceasta se va împăuna în salonul ei cu prima mea împletitură în chip de capodoperă a artizanatului wayana mă amuză foarte mult şi în acelaşi timp îmi satisface orgoliul de meşteşugar.

După plecarea turiştilor se aud câteva comentarii ironice şi crude despre felul cum s-au purtat „palassissi”, iar povestea cu evantaiul va fi un nimerit prilej de batjocură.

Cu toate acestea, s-a întâmplat o dată, o singură dată, ca indienii wayana din Antecume Pata, cel puţin în ceea ce îi priveşte pe bărbaţi, să fie la un pas de a se împăca cu turismul.

Într-o dimineaţă, o pirogă boni depune la debarcader o tânără destul de frumuşică. E neînsoţită. Judecând după bagajele de pe fundul bărcii, are de gând să rămână mai mult decât o singură zi. Puţin surprins, mă duc s-o întâmpin.

— Bună ziua, dumneata eşti André Cognat?

— Eu sunt.

— Pot rămâne aici câteva zile?

Înainte de a-i răspunde, adaugă:

— Colecţionez fluturi, aş vrea să prind câteva exemplare…

— Să ştiţi că ospitalitatea este o tradiţie la indienii wayana, fireşte că puteţi rămâne.

A doua zi, femeia mă întreabă dacă vreunul dintre tineri s-ar învoi s-o însoţească. Se teme că se va rătăci prin pădure. Nu ducem lipsă de voluntari. Tawanaka, fiul lui Pidima, este cel mai iute. Mai puţin norocoşi, ceilalţi câţiva tineri care se oferiseră îi privesc cum se îndepărtează, exprimând lucruri care ar fi făcut-o pe tânără să roşească, dacă le-ar fi putut înţelege. La întoarcere, Tawanaka avea să vorbească cu entuziasm despre coleoptere, iar ea despre indienii wayana.

— Într-adevăr o rasă superbă, mi-a spus, cu ochii lucind.

Flăcăul indian nu e zgârcit la vorbă. Ne povesteşte că şi-a încercat norocul, iar frumuşica „palassissi” nu s-a împotrivit. Pe loc, toţi cei tineri şi mai puţin tineri au fost cuprinşi de o nouă patimă „vânătoarea de fluturi” şi se înghesuie să-i fie călăuză. Până şi beteagul Galimon visează s-o însoţească.

Când după o săptămână, vizitatoarea va trebui să plece, femeile vor fi singurele care nu o vor regreta.

Mult timp avea să se mai vorbească despre acei „fluturi palassissi” şi nu era chip să vezi trecând un fluture fără să izbucneşti în râs.

SUNĂ GOARNA ADUNAREA

Tocmai am încheiat o transmisie pe calea undelor, când un copil vine până sus la coliba mea, cu un picior zdrelit. În timp ce îl îngrijesc, aparatul de emisie-recepţie continuă să funcţioneze şi ascult, distrat, convorbirile dintre diferitele staţii. Subprefectura din Saint-Laurent expediază o telegramă jandarmului din Maripassoula. Ascult ceva mai atent. La celălalt capăt, glasul urmează: „Iată textul: «Vă rugăm să binevoiţi să organizaţi un dans în ţinutul wayana, pe cât posibil într-un sat foarte îndepărtat (satul lui Epoya), cu cât mai mulţi participanţi, la data de... şi să prevedeţi acelaşi lucru pentru ziua următoare, în ţinutul negrilor boni, cu prilejul vizitei de rămas-bun a prefectului, care părăseşte Guiana.

Suficient pentru a mă înfuria chiar şi în timpuri obişnuite, dar acum cu atât mai mult, căci subprefectul venise să mă vadă nu de mult. Îşi lua funcţia în primire şi dorea să-şi dea seama, la faţa locului, de problemele populaţiilor din interiorul ţării. Profitasem de prilej vorbindu-i despre toate învinuirile pe care le aduceam fostei ocârmuiri, semnalizându-i totodată, printre alte chestiuni, şi aceste „dansuri folclorice” organizate din când în când în cinstea unor persoane oficiale, serbări ce cuprindeau distribuirea de băuturi şi ţigări pentru a-i răsplăti pe dansatori de a se fi pretat la mascaradă.

— Aveţi perfectă dreptate, dar vă pot asigura că, odată cu venirea mea, asemenea lucruri nu vor mai avea loc.

Părea deschis şi simpatic, şi nu mă puteam îndoi, a priori, de buna lui credinţă. Auzind astăzi textul acestei telegrame din partea subprefecturii, mă cuprinse o furie oarbă. Dornic de scandal, mă reped la aparatul de radio dar, după ce mă liniştesc timp de două minute, chem staţia din Saint-Laurent.

— Către Saint-Laurent, de la Antecume Pata.

— Antecume Pata, recepţionat, vă ascult.

— Am o telegramă oficială pentru dumneavoastră…

— O.K.! puteţi începe.

— De la André Cognat, către subprefectul din Saint-Laurent pe Maroni. Text: Onoare a vă informa că indienii wayana nu au – încă – grup folcloric pentru primirea personalităţilor oficiale – stop – Ar fi regretabil să fie reluate greşelile fostei administraţii – stop şi sfârşit.

— Bine, înţeleg, nu am nimic să vă comunic, terminat.

Furios, închid aparatul şi mă duc la Malavate, să-i spun ce se petrece.

— Îţi cer să faci tot ce îţi stă în putere pentru ca nici un wayana de aici să nu accepte să se ducă să danseze acolo. Subprefectul sau prefectul să vină atunci când la noi are loc o sărbătoare, foarte bine, dar nu există nici un motiv ca wayana să meargă să danseze ca nătărăii în faţa lor, doar pentru a le face plăcere, când lor nici nu le pasă de necazurile noastre.

Tatăl meu îmi făgăduieşte să intervină.

Prevăzusem să mă duc la Cayenne pentru unele materiale. În timp ce cobor râul pentru a lua avionul, îl previn pe „Marele-Bărbat” Twenke şi pe Aloike asupra festivităţilor ce se pregătesc. La Maripassoula mă aşteaptă o surpriză. A şi sosit aici secretarul general al subprefecturii, pentru a organiza totul.

— Ei bine, aţi venit să vă plimbaţi prin ţinut?

— Nu am venit să mă plimb, cum spuneţi, sunt aici pentru a pregăti vizita prefectului.

Misiunea pe care o are nu pare să-l încânte prea mult.

— Şi sunteţi însărcinat să găsiţi şi dansatorii?

— Da, şi mai am o mulţime da alte sarcini, mi se cer lucruri cu adevărat imposibile, noul subprefect a dat instrucţiuni precise ca la Epoya să aibă loc un dans, cere prezenţa a cel puţin două sute de persoane…

— Două sute!?…

— Da, două sute, dintre care cel puţin patruzeci de dansatori, nici nu ştiu cum voi proceda. Abia a venit subprefectul acesta tânăr şi vrea să răstoarne totul, crede că îşi poate îngădui orice! Sunt douăzeci şi cinci de ani de când lucrez în administraţie, am peste cincisprezece ani de serviciu în Africa, pe mine să nu mă înveţe meserie bobocul ăsta!

— Aţi aflat de telegrama pe care i-am expediat-o?

— Da, da… Sunt de acord cu dumneata, voi lăsa totul baltă, să se ducă să-şi caute singur dansatorii!

Puţin mai târziu îl întâlnesc pe doctorul Barrio. Coboară până la Saint-Laurent, iar de acolo se înapoiază la Cayenne cu maşina. Îmi propune să-l însoţesc.

Către seară ajungem la micul port Grand Santi. Pe drum i-am vorbit de viitoarea vizită a şefului departamentului. Arunc ideea de a trimite o telegramă subprefectului, ceea ce îi surâde lui Barrio; o redactăm împreună şi ne ducem la jandarm.

— Am putea trimite o telegramă subprefectului?

— Desigur, nu e nici o problemă.

Ia hârtia, o citeşte, după care ne priveşte surprins.

— Doriţi s-o expediez în întregime? ne întreabă cu un formidabil accent al oamenilor din sud.

Imitându-l, doctorul Barrio răspunde:

— Da, ţinem s-o transmiteţi integral.

— Bine, cum doriţi… Locul de expediere, Grand Santi. „Onoare a vă anunţa sosirea noastră astăzi în jurul orei 16 sau 17 la Saint-Laurent – stop – Vă rugăm a binevoi să prevedeţi primirea la debarcader, dacă e posibil cu fanfară apoi cină şi cazare la subprefectură – stop – salutări – André Cognat – doctor Barrio.”

Reîntors la Maripassoula, mă duc să-l întreb pe jandarm dacă dansurile au avut loc…

— I-am însoţit chiar eu la Epoya. Nu erau decât locuitorii din sat. Nu s-a ţinut nici un dans. Nici măcar nu şi-au petrecut noaptea acolo, s-au întors chiar în aceeaşi zi.

Fapt confirmat şi de Malavate la Antecume Pata.

Trec două sau trei săptămâni. Auzim zgomotul unui motor… ba chiar al mai multor motoare, judecând după vacarm. Suficient de ciudat pentru ca toţi cei din sat să-şi întrerupă pe loc activităţile şi să se ducă să vadă despre ce este vorba. Pirogile încă nu se văd când ne parvine sunet de goarnă!… Recunosc notele „Adunării” din timpul milităriei… Ascunsă până acum de vegetaţia malului, prima luntre îşi face apariţia având în faţă un militar care îşi scuipă bojocii suflând în instrumentul său… urmată de a doua, apoi de a treia luntre. Trag la mal. Recunosc pe subprefect care sare pe debarcader urmat de un căpitan, un locotenent şi vreo treizeci de soldaţi cu puşti. Trompetul încheie plutonul. Mă duc în întimpinarea subprefectului, încercând să-mi ascund veselia de care sunt cuprins.

— Să ştiţi, faptul că ne-am trimis reciproc câteva telegrame dulci-acrişoare nu trebuie să vă oblige să veniţi însoţit de forţa armată! Fiţi liniştit, Antecume Pata nu este o fortăreaţă!

— Nu, nu-i vorba de asta. Am hotărât doar ca militarii să vină la fiecare două sau trei luni să exercite o prezenţă franceză pe Maroni, drept răspuns prezenţei militare surinameze.

— Bine, aş dori să vă vorbesc.

— Îmi închipui că este în legătură cu telegrama aceea… Primisem instrucţiuni de la prefect, care mi-a spus: „Voi pleca, nu cunosc nici Maripassoula şi nici pe indieni, aş dori să dau o raită prin interiorul ţinutului şi mi-ar place să asist la dansuri pentru a mă întoarce cu unele amintiri”.

— Eu însă găsesc că este dezolant ca prefectul, în momentul plecării sale şi în scopul câtorva fotografii drept amintire să binevoiască să-şi amintească că indienii există.

Oricum, dumneavoastră ştiţi ce gândesc despre aceste mascarade, doar vă vorbisem despre ele şi aţi fost de acord cu mine.

— Bine, a fost o greşeală, să discutam despre altceva.

Nu am mai revenit la acest subiect, dar incidentul m-a făcut oarecum sceptic în privinţa bunăvoinţei pe care funcţionarul o manifestase totuşi cu prilejul primei sale vizite.

Ni se alătură şi căpitanul.

— Zăresc câteva colibe pe insula de peste apă. S-ar putea să mă duc până acolo?

— Da, dar de ce?

— Pentru ca băieţii noştri să mănânce.

Întreg satul urmăreşte, cu amuzament şi curiozitate, ciudatul ritual la care sunt supuşi militarii. Întorcându-se de pe insulă, trompetul sună încă o dată „Adunarea”. Îl întreb pe căpitan:

— Aveţi de gând să veniţi mai des?

— Da. Nu ştiu cât de des, poate cam la două-trei luni o dată.

— Şi veţi aduce întotdeauna trompetul cu dumneavoastră?

— Bineînţeles, chiar de ar fi numai pentru ridicarea drapelului. De ce mă întrebaţi?

— Doar pentru ca data următoare să-l învăţăm o melopee indiană, va fi mai melodioasă, iar mie nu îmi va trezi amintiri dureroase.

Căpitanul nu gustă gluma şi se îndepărtează către pirogi cu chipul întunecat...

DEPARTE DE „PALASSISSI”

Întâi turiştii, apoi oficialităţile, iar acum şi armata, mă săturasem. La Antecume Pata începusem să fim plictisiţi de aceste vizite. După fiecare trecere, oamenii din sat şi mai ales copiii tuşeau la nesfârşit.

În perioadele acelea, Moloko, Kisai, Puptu, Alamaka, Lapiu şi alţii propuneau să ne retragem către interiorul ţării. Pragurile de pe Itany, atât în anotimpul secetos cât şi în timpul ploilor, sunt greu de trecut. Pentru a veni să ne vadă, trebuiau să-şi rişte pielea. Turiştii – care până acum nu aveau decât să plătească serviciile unor luntraşi experimentaţi, lăsându-se conduşi prin repezişuri pentru a ajunge la Antecume Pata – vor fi siliţi să intre în apă, să pună umărul la tragerea pirogilor, să-şi asume oarecari riscuri. Nu va mai fi suficient să ai bani. Cu alte cuvinte numărul amatorilor s-ar micşora. Pe lângă aceasta, retrăgându-ne către interior eram siguri că vom găsi mai mult vânat. Chiar dacă nu se rărise în împrejurimile satului, uneori ne vedeam siliţi să vânăm la depărtări destul de mari.

În serile de veghe ni se întâmpla să visăm la acest proiect, iar atunci aveam tendinţe să exagerăm cele câteva neajunsuri ale aşezării satului Antecume Pata. Ne găseam pe o insulă, iar pentru a ajunge la plantaţii trebuia să traversăm fluviul. În perioada când apele erau umflate şi curentul violent, era cu neputinţă să te duci neînsoţit. În

satul ideal la care ne plăcea să ne gândim, o potecuţă ne va duce la terenurile defrişate din imediata apropiere. Vânat, peşte, manioc, le vom avea pe toate la îndemână. Vom cunoaşte belşugul, viaţa uşoară, pacea. Dar, după câteva zile, nimeni nu se mai gândea la visul acesta, ca să renască după fiecare vizită a străinilor. Preocupările de moment ne făceau să-l uităm. Totuşi, simţeam din ce în ce mai puternic nevoia să-mi revin, să depăşesc perioada aceasta de îndoială şi de nesiguranţă în care pluteam de mai mult de un an.

Proiectul avea să prindă viaţă pornind de la o vânătoare organizată de mine, împreună cu Mimi-Siku şi Alamitso.

În momentul plecării suntem copleşiţi cu sfaturi.

— Aveţi grijă de Kuku, să nu-l muşte vreun şarpe!

— Să vă întoarceţi cu vânat mult!

— Aduceţi cuata, am chef să mănânc cuata!

Alamaka, mama lui Alamitso şi a lui Mimi-Siku, îşi face griji:

— Supravegheaţi bine afumătoarea! Bărbaţii şi copiii nu sunt în stare nici să afume cum trebuie. Mai bine mergeam şi eu cu voi.

Curând nu mai vedem satul. Aştept să ajung mai sus de pragurile de pe Itany pentru a-i împărtăşi lui Mimi-Siku intenţia mea de a căuta o aşezare potrivită pentru un sat. Ideea îl entuziasmează. Se întâmplă că ştie un loc care ar putea corespunde. Ne îndreptăm imediat într-acolo. Dezamăgire, apele au inundat totul.

— Priveşte, acolo, ridicătura aceea!

— Hai să vedem.

Terenul se dovedeşte inaccesibil. Ne urmăm drumul înaintând cu încetineală în timp ce examinăm amândouă malurile. Către seară, cum nu am găsit nimic, căutăm un loc pentru a înălţa o colibă. Ceva mai sus, în punctul geologic Levaud, dăm peste câteva adăposturi în stare destul de bună.

— Ai văzut stâncile acelea frumoase, de pe partea cealaltă a fluviului?

În dimineaţa zilei următoare mă duc până acolo, împreună cu Mimi-Siku, în recunoaştere. În mai multe locuri stâncile sunt chiar la nivelul apei.

— Ar putea fi folosite foarte bine drept debarcadere.

— Hai să vedem terenul.

Pare destul de neted şi de întins pentru a se putea înălţa un sat mare. În amonte dăm peste o japşă mică umflată de ape. După ce mai urcăm încă vreo sută de metri, descoperim o mulţime de frunze de malalia, cu care s-ar putea face zeci de acoperişuri de colibă.

— Când ne apucăm să tăiem?

Mimi-Siku este atât de pornit, încât e gata să înceapă chiar acum.

— Aşteaptă, trebuie să mergem să vedem cum este mai sus. Poate găsim ceva şi mai potrivit.

Înainte de a ne continua drumul traversăm pentru a-i lua pe Alamitso şi pe Kuku. Şi ei par cuprinşi de o înflăcărare cel puţin la fel de mare ca a noastră.

— Am pescuit opt pirai[2] şi cinci somni! Nu ai decât să arunci năvodul şi să-l tragi. A prins până şi Kuku!

Kuku, care are vreo treisprezece ani, îşi arată triumfător captura. Ne strângem hamacurile şi pornim în susul apei. Atât pe malul francez cât şi pe cel surinamez, terenurile, întinse şi înălţate, ar putea fi foarte potrivite pentru plantaţii.

Urcăm pe fluviu de câteva ore când zărim o coloană de fum înălţându-se deasupra copacilor de pe mal.

— Trebuie să fie tatăl tău, îmi spune Mimi-Siku.

Într-adevăr, Malavate plecase cu câteva zile mai înainte la vânătoare. Împreună cu el sunt mamak Pontsitpe şi Akaletpe dar şi Asaukili, cu soţia şi fiica sa care se instalaseră de două sau trei săptămâni la Antecume Pata. Vânătoarea fusese izbutită.

— Ce aţi vânat?

— Fratele tău a ucis un jaguar uriaş!

Nu au adus decât capul. Este de o mărime neobişnuită.

---

[2] Pirai: piranha (n.a.).

— De ce nu l-aţi jupuit de blană?

— Fata lui Asaukili este prea mică, putea să i se facă rău.

Părinţii copiilor de vârstă fragedă se supun unor numeroase oprelişti alimentare precum şi de altă natură. Încălcându-le, pot pune în primejdie viaţa celor mici.

— Lăsăm capul aici, îmi spune Malavate. Dinţii îi vom lua data următoare când vom reveni.

Apoi, către Pontsitpe:

— Serveşte-l pe fiul nostru.

După ce am mâncat câteva bucăţi de carne de maimuţă păianjen, ne despărţim de ei pentru a ne urma cercetările.

Mimi-Siku îmi face semn să opresc motorul.

— Priveşte, o ceată de alimi[3]!

Începe să le imite ţipetele iar maimuţele răspund imediat, intre ei se înfiripă un soi de dialog ciudat.

— Mergem?

— Mai aşteaptă puţin.

Căpătând încredere, maimuţele se apropie. Virtuozitatea lui Mimi-Siku le va fi fatală. Opt dintre ele nu vor mai avea timp să scape tirului puştilor noastre.

— E destul de târziu, trebuie să găsim repede un loc de înnoptat unde să putem pregăti afumătoarea.

Stă să plouă. Locul pe care îl alegem nu este prea grozav, dar nu avem vreme să căutăm altul mai bun. În timp ce Alamitso şi Kuku pleacă să adune frunze de koumou şi de bananier sălbatic pentru acoperişul adăpostului nostru, mă duc împreună cu Mimi-Siku să tăiem trunchiuri pentru stâlpi. Când ne întoarcem, piroga a dispărut.

— Nu aţi legat-o la mal?

— Nu, am uitat.

Purtată de curent, ambarcaţiunea se şi află la două sau trei sute de metri mai la vale. Râul este destul de adânc pe aici şi ar putea fi o zonă cu piranha. Pe lângă aceasta, unele vârtejuri de la suprafaţa apei îi îngrijorează pe tovarăşii mei, chiar dacă nici unul nu ar recunoaşte lucrul

[3] Alimi: maimuţă-păianjen, (n.a.).

acesta. Vârtejurile ar putea trăda prezenţa unui „ipo”, un duh al apei, încarnat într-un animal acvatic destul de rar, ce poate fi întâlnit în apele mâloase, lamantinul. Se spune că „ipo” îşi trage victimele, la fundul râului. Ne privim nehotărâţi.

În cele din urmă Mimi-Siku se decide să plonjeze. Înotând cu o forţă impresionantă, izbuteşte să ajungă luntrea din urmă, se caţără în ea şi se întoarce cu ajutorul motorului. Asupra fluviului se abate o ploaie torenţială. Suprafaţa apei clocoteşte. În mare grabă punem câţiva butuci la adăpost şi începem să înălţăm colibele. Apa curge şiroaie pe noi, orbindu-ne. După ce am aşezat acoperişul, aprindem focul folosind o bucată de smoală, un soi de tămâie care arde foarte încet. Mai rămâne să pregătim cele opt maimuţe şi să facem afumătoarea.

— Sunt obosit, mă duc la culcare, vesteşte Kuku şi se instalează în hamac.

— Pe mine mă dor şalele de nu mai pot, face Alamitso, smiorcăindu-se.

— Nu se poate! Sunteţi cei mai tineri dar s-ar zice că aţi fi doi babalâci!

Continuăm resemnaţi treaba în doi. Seara târziu, după ce am aşezat carnea de maimuţă şi peştii peste grămada de surcele, urcăm şi noi la adăpostul poloagelor noastre.

— Ne vom schimba cu rândul, să întreţinem focul.

— Bine, s-a făcut.

Ploaia nu a încetat. Biciuie în rafale acoperişul din frunze de bananier. Mă mai gândesc câtva timp la amplasamentul lui Lavaud, la alinierea frunzelor de malalia, la debarcaderele stâncoase, la terenurile pentru plantaţii, apoi mă cuprinde somnul, un somn adânc şi lipsit de vise urâte.

Când mă trezesc e ziuă.

— Mimi-Siku?

— Da.

— Te-ai sculat să ai grijă de foc?

— Nu, dar tu?…

Ieşim cu toţii de sub pologurile noastre. Bucăţile de carne de maimuţă care la ora asta ar fi trebuit să fi prins o culoare închisă, sunt albicioase. Suntem osândiţi să pierdem o mare parte a dimineţii afumând carnea în aşa fel încât să poată fi păstrată măcar până seara.

După alte două zile de căutări căpătăm convingerea că nu vom găsi un loc mai bun decât cel de la punctul lui Lavaud.

— Hai până acolo să mai petrecem o ultimă zi, apoi ne întoarceri la Antecume Pata.

Abia am ajuns în tabără că ne şi ducem să tragem o raită pe malul celălalt al fluviului, pentru a cerceta amănunţit locurile.

— Vezi tu, Mimi-Siku, aici mi-aş construi coliba.

— Îl voi ruga pe tata să o înalţe şi pe a noastră foarte aproape de a ta, pentru a rămâne împreună. Acasă stăm prea departe unul de celălalt.

Am şi început să ridicăm, în gând, viitorul sat. Colo tukusipanul, dincolo şcoala, livada, ceva mai încolo plantaţiile.

Seara, pe când supraveghem afumătoarea pe care s-a adunat vânatul din ultimele trei zile, vorbim despre proiectul nostru încercând să ghicim pe cei care s-ar învoi să ia parte la el... Deodată, ne atrage atenţia un zgomot slab dinspre apă. Ne ducem să vedem, luând cu noi lanterna. În fasciculul de lumină descoperim un caiman pe cale să se ospăteze din măruntaiele unei maimuţe roşii, care au rămas agăţate pe ramurile de pe mal.

— Să-l împuşc!

— Nu, îmi spune Mimi-Siku, e un caiman mic, lasă-mă pe mine să-l ucid cu sabia. Peste cinci minute, caimanul este opărit, răzuit, tranşat şi se alătură maimuţelor roşii de pe afumătoare.

Pe drumul de întoarcere mai facem un ultim pescuit, încercăm să prindem peşti koumarou, folosind seminţele pe care le-am cules în pădure. Peştii aceştia pot cântări până

la cinci kilograme şi sunt foarte puternici. Kuku îşi încearcă norocul în partea din faţă a luntrei.

— Nu e bine. Dacă muşcă unul mare, te va trage după el în apă.

Kuku se încăpăţânează. Îi lăsăm o undiţă. După un timp strigă că are o muşcătură.

— Înţeapă-l, trage brusc!

Trage cu amândouă mâinile.

— L-am prins!

Abia a rostit cuvintele că braţele îi sunt trase peste bord şi, curând, şi jumătate din trup îi este aplecată în afară, dar ţine bine. Chiar dacă ar fi tras la fundul apei, nu va da drumul. Mimi-Siku se află în spatele lui şi îl prinde înainte de a trece complet peste marginea bărcii. Tăvălindu-se de râs, Alamitso îşi ia arcul şi o săgeată pentru peşte.

— Aşteaptă, Kuku, îţi vin în ajutor.

— Nu, nu, lasă-mă în pace, e peştele meu, eu l-am pescuit!

Koumaroul se zbate violent. Din când în când, despică suprafaţa apei, înaintând în zig-zag, apoi dispare. Alamitso îşi încordează arcul. Săgeata îşi ia zborul. Pe loc tensiunea slăbeşte, firul se înmoaie. Kuku străluceşte de fericire, este primul său koumarou şi primul din pescuitul de astăzi. Îl tachinează pe Mimi-Siku.

— Ai văzut, sunt mai bun pescar decât tine, tu nu ai pescuit încă nici unul.

Când ajungem în sat, ne întâmpină o mare parte dintre locuitori. Alamaka vine să ia hamacurile băieţilor ei, iar Pontsitpe pe al meu şi pe cel al lui Kuku.

— Priviţi, am pescuit cel mai mare koumarou!

— Dacă nu aş fi fost eu, nu l-ai fi prins niciodată!

— Cum aşa?

— Pentru că te-ar fi tras în apă şi ai fi devenit tu însuţi un koumarou.

Sfada lor stârneşte veselia celorlalţi.

— Aţi adus mult vânat? se nelinişteşte Alamaka.

— Da, desigur, o grămadă de maimuţe!

Împletisem mai multe caturi pentru a putea împărţi în patru vânatul şi peştele prins. Pontsitpe vine să ia partea ce ni se cuvine.

— Miroase urât.

— Sigur, exagerează Alamaka, doar v-am spus-o, nu sunteţi în stare nici să afumaţi cum trebuie vânatul.

Deschide pe loc coşurile fiilor ei. Primele maimuţe sunt pe jumătate putrezite iar în peştii-pisică pe care Alamitso îi păstrase pentru mama sa colcăie viermi groşi cât degetul.

Chiar în aceiaşi seară, le vorbesc lui Nanuk şi lui Malavate despre proiectul unui sat aşezat pe locul lui Lavaud. Le transmit cu uşurinţă propriul meu entuziasm. Mă duc apoi să-i vorbesc lui Puptu. Băieţii lui, Mimi-Siku şi Alamitso, au pregătit terenul dinainte.

— Când plecăm? mă întreabă.

— Înainte de toate trebuie să aflăm ce gândesc şi ceilalţi despre treaba asta.

— Ceilalţi nu contează. Neapărat trebuie să plecăm. Fără îndoială că întreg clanul nostru va fi de acord.

Ni se alătură şi Moloko. Este şi el la curent dar, de formă, se arată mai reţinut decât ginerele său.

— Mai întâi să mergem să vedem locul, pentru a fi siguri că este atât de bun precum susţin ei. Sunt încă prea tineri.

Împreună cu Mimi-Siku ne ducem să dăm o raită prin satul învecinat, pentru a afla ce gânduri au Kuliaman şi Palanaewa. Primul dintre ei se plânsese, nu o dată, că după fiecare trecere a unor străini copiii săi tuşesc, astfel că îşi dă imediat încuviinţarea. În ceea ce îl priveşte pe Palanaewa, acesta şi-a păstrat intact entuziasmul de constructor. Tot el fusese cel care participase cel mai activ la întemeierea lui Antecume Pata. Şi e gata să reînceapă aventura cât mai curând.

Ne ducem şi la Pidima.

— Aşteptăm ca satul să fie început, apoi vă vom urma. Dacă lucrurile vor ajunge până acolo, venim şi noi.

La scurt timp după aceasta am prilejul să plec pe Marouini pentru a verifica un aparat, al O.R.S.T.O.M-ului.

Mă însoţeşte Kuku şi Yoiwet. În drum ne oprim la Epoya, pe care mă duc să-l salut.

— Ne poate da cineva o mână de ajutor să trecem pragurile?

— Rămâneţi să mâncaţi cu noi, după care vom vedea ce e de făcut.

Îmi arată un kololo. Alături de mine se află o femeie tânără, pe care am mai întâlnit-o de două sau de trei ori, Alasawani. Epoya îmi oferă o tigvă mare cu cachiri. Aşa cum îngăduie obiceiul, o trec femeii, după ce am băut câteva înghiţituri.

— Ţine, bea puţin.

Alasawani ia tigva; o privesc în timp ce bea. E frumoasă. Copiii s-au depărtat, iar Epoya este la câţiva metri.

— Ştii, mi-ar place să fim împreună.

O clipă continuă să bea, apoi îmi înapoiază recipientul.

— Oare e adevărat ce spui?

— Da, te doresc, eşti foarte frumoasă.

Surâde vag.

— Aşa ţi se pare ţie…

— Nu-ţi bate joc…

Se apropie Epoya.

— Se spune că aveţi de gând să mutaţi satul.

— Cine ţi-a zis?

— Unii care au urcat până aici să pescuiască. Când începeţi?

— Cât mai curând, imediat după ce se isprăveşte anotimpul ploios.

— Dacă o faceţi într-adevăr, voi alege un loc nu prea departe de al vostru…

Intru în vorbă şi cu ceilalţi locuitori ai satului. Pe Alasawani am uitat-o de tot. Trebuie să spun că schimbul de cuvinte dintre noi nu înseamnă cine ştie ce. Este un lucru pe care îl faci în mod obişnuit, atunci când poposeşti într-un sat, o formă de curtoazie specific wayana. De altfel, manevra noastră nu a scăpat lui Kuku şi lui Yoiwet.

— Ce i-ai spus?

— Am rugat-o să bea puţin cachiri.

Schimbă între ei un zâmbet plin de subînţelesuri… Astăzi nici nu pot bănui măcar că peste câteva luni îmi voi lega viaţa de cea a tinerei femei, la bine şi la rău, dar cel puţin la început, mai ales la rău. Pentru moment însă, singurul lucru care îmi face inima să bată mai repede nu este zâmbetul ei minunat, ci gândul că proiectul acestui sat, în care nici eu nu credeam decât pe jumătate, a întrunit până acum adeziunea tuturor.

După ce efectuăm verificarea aparatelor, coborâm până la Maripassoula. Aici ne întâlnim cu locuitori de prin satele învecinate. Unii sunt înrudiţi cu Puptu şi cu oamenii de pe Jari. Mimi-Siku le-a şi povestit totul. Văzând în proiectul nostru un prilej de a strânge legăturile cu familiile venite din Brazilia, de care se simt despărţiţi, sunt gata să ne urmeze. Mi-e greu să cred că toate acestea sunt adevărate, căci cei care îşi dau astăzi consimţământul de a se retrage către interiorul ţinutului sunt tocmai cei care, cu câţiva ani în urmă, părăsiseră satele de pe Itany pentru a se aşeza în preajma postului Maripassoula. De atunci sunt în contact aproape permanent cu „palassissi”. iar turismul a avut timp să opereze primele „pagube”. Tafia a intrat din ce în ce mai mult în obiceiuri şi nu rare ori poţi întâlni indieni morţi de beţi. De asemenea şi cerşitul are tendinţa de a se generaliza. De fiecare data când poposesc în satul lui Mekuanali sau în cel al lui Aloike, sunt izbit de atmosfera grea ce domneşte acolo. În ei pare că s-a rupt un resort nevăzut. Sunt cu atât mai impresionat cu cât ceea ce îi caracterizează cel mai bine pe indienii wayana este tocmai veselia aproape copilărească, care te poate face să uiţi că viaţa lor, la fel ca toate vieţile, este şi ea străbătută de nelinişti şi de drame. Simţindu-i astăzi gata să părăsească micile „avantaje” pe care le oferă postul administrativ, mi se pare ceva nesperat. Chiar şi în clipele mele de mare optimism nu mi-aş fi putut închipui asemenea lucru. Proiectul acesta e pe cale de a cristaliza visele, mai mult ori mai puţin conştiente, ale multora dintre noi.

A doua zi, în satul lui Tedamali, sunt de faţă când debarcă un turist. Face turul colibelor, având aerul că este în căutarea unui anumit lucru.

— Nu există vreun arc şi săgeţi?

Indianul îi face semn că nu.

— Îmi trebuie neapărat. Nu vreau să părăsesc Maripassoula fără un arc şi săgeţi.

Îşi urmează căutările, sfârşind prin a găsi cinci ori şase săgeţi.

— Iată ce-mi trebuie, dar mai vreau şi un arc. Plec poimâine, va trebui să-mi faci unul.

— E mult de lucru, îi răspunse Tedamali, nu se poate face într-un timp atât de scurt.

— Ba da, ba da, îmi trebuie neapărat. Descurcă-te cum ştii şi adu-mi-l la han, te voi plăti bine.

Îmi petrec ziua următoare în târguşor. Tedamali se înfăţişează cu un arc şi patru săgeţi. Se îndreaptă direct către han. Turistul este pe terasă, mă apropii şi eu pentru a putea auzi ce se vorbeşte.

— Ai văzut ce bine am făcut că am stăruit. Cât vrei?

— Douăzeci şi cinci de franci.

— Douăzeci şi cinci de franci, ai înnebunit, e prea scump. Cincisprezece franci.

— Nu, douăzeci.

— Bine, fie douăzeci.

Scoate două hârtii de zece franci şi intră în salon, îl aud cum se laudă:

— Băieţi, am făcut o afacere strălucită…

Restul îl pot ghici cu uşurinţă. Tedamali este şi el încântat, douăzeci de franci pentru a tăia un lemn oarecare din pădure şi a-i fixa o simplă coardă! Socoteşte că a meritat. Pentru a-l face „autentic” l-a mânjit peste tot cu roucou. Ceea ce a însemnat probabil o muncă de o jumătate de ceas, pe când pentru un arc adevărat ar fi fost nevoie de două până la trei zile. Până să găseşti arborele potrivit, să tai trunchiul, să-l despici în lung, să degroşezi, apoi să-l freci şi să-l lustruieşti, toate acestea reprezintă o muncă îndelungată şi grea.

Din ziua aceea Tedamali nu mai are griji, face arcuri „pentru turişti”.

ULTIMELE TREI FAMILII DE PE JARI

Plouă neîncetat de zile în şir. Pe deasupra marilor arbori se rostogolesc norii, revărsându-se în averse violente. Copiii aleargă râzând printre bălţoace uriaşe. Din când în când, bărbaţii se întorc de la vânătoare, şiroind de apă şi amorţiţi de frig. Sub acoperişurile colibelor, femeile tinere pândesc câte o înseninare, pentru a coborî la râu. Violenţa rafalelor acoperă glasurile şi râsetele. Va trebui să mai aşteptăm câteva săptămâni, înainte de a putea defrişa cu maceta, tăia şi arde terenul viitorului sat.

Cam pe la mijlocul lui iulie 1971, jandarmul din Camopi îmi transmite, prin intermediul radioului, că ultimele trei familii de pe Jari tocmai au sosit pe Oyapock şi că în curând se vor îndrepta către Ouaqui pe drumul indienilor emerillon.

— Ce s-a întâmplat?

— Bănuiesc că au avut încurcături mari cu brazilienii.

— Din ce cauză?

— Nu ştiu… Au de gând să se aşeze undeva pe cursul lui Itany. Lipo-Lipo cere ca Aloike să vină să-l caute pe drumul indienilor emerillon.

Aceste trei familii aparţin clanului vraciului care a fost ucis acum câţiva ani de către indienii apalai. Sosirea lor va avea urmări adânci în viaţa tribului. Va pune capăt uneia dintre tradiţiile vitale, anume cea a marilor călătorii către interiorul ţării, pe Jari în sus şi în bazinul Parouului de est.

Într-adevăr, indienii wayana porneau în mod destul de regulat să facă troc cu rudele lor depărtate din Brazilia, revenind cu hamacuri, coroane de pene, păsări domesticite… În schimbul mărgelelor de sticlă, al săbiilor, puştilor şi cartuşelor. Mai închise în ele şi mai puţin în contact cu lumea din afară, familiile acestea păstrau aproape neatins modul lor tradiţional de viaţă. Pentru călători era un fel de întoarcere la viaţa din leagăn. Timp de câteva săptămâni, sau câteva luni, uneori chiar mai mult, se adăpau la izvoarele vechilor tradiţii şi se întorceau de acolo întăriţi moral. Chiar dacă au mai rămas câteva familii pe Parouul de est, ele devin în mod practic inaccesibile deoarece Jariul, ce servise drept punte de legătură, va fi de acum înainte complet lipsit de locuitori.

Pentru cei tineri, călătoriile către Saint-Laurent şi ocean vor lua locul celor către interior, iar rezultatul lor va fi cu totul opus, căci vor grăbi descompunerea tradiţiilor wayana.

Aloike este rudă de sânge cu Lipo-Lipo. Cobor să-i vestesc sosirea. Ni se spune că şeful satului este plecat să taie frunze de malalia.

— Este pe japşa Inini, la pescuit, ori la vânătoare, nu se va întoarce prea curând.

Urc apoi la Antecume Pata şi încerc să găsesc voluntari. Clanul lui Moloko nu pare prea încântat să meargă în întâmpinarea familiilor de pe Jari, cu toate că printre acestea se află şi sora lui Akonsili. Îl întreb pe Malavate care este cauza reţinerii.

— Ştii, unii din ceata lor sunt oameni foarte duri, îndată ce vor da cu ochii de ai noştri, îi vor măcelări.

În ţinutul wayana lucrurile se exagerează şi se deformează cu uşurinţă, dar nu izbutesc să aflu de unde pornesc zvonurile acestea. Este adevărat că uciderea unui mare şaman atrage după sine blestemul său. Se întoarce asupra întregului clan şi apasă precum o grea ameninţare pe întreg tribul. De ajuns pentru a înflăcăra minţile şi a face să circule zvonurile cele mai trăsnite.

— Cum vor cobori pe cursul apei? Acolo sus nu mai există nici o pirogă…

Pe vremea când drumul indienilor emerillon era folosit în mod regulat pentru a face legătura pe uscat între Ouaqui şi Oyapock puteai fi sigur că găseşti o luntre la celălalt capăt al lui. Iar cea pe care o lăsai la venire era folosită de un wayapa ori un emerillon ce călătorea în sens opus, împrumutând-o la rândul său pe a sa, atunci când ajungea la capătul drumului. Niciodată nu trebuia să aştepţi prea mult. Astăzi, însă, trecerile acestea aveau loc din ce în ce mai rar.

— Îşi vor construi o luntre.

— Durează mult. Nu vor avea destul pesmet de manioc pentru a rezista atâta timp.

— Nu.

— Şi atunci?…

Cum nimeni nu se oferă, mă hotărăsc să merg eu însumi să-i întâmpin. Îl iau cu mine pe Yoiwet, dar ne-ar mai trebui încă cineva pentru a putea trece pragurile. Aflând vestea, Palanaewa vine să-mi vorbească.

— E adevărat că te duci după Lipo-Lipo, pe Ouaqui?

— Da, peste două-trei zile.

— Bine, merg şi eu cu tine.

— De ce vrei să vii?

— O ştii pe Kiwa; i-am dat, de foarte mult timp, un cufăr. În schimb, văduva vraciului care a fost omorât trebuia să-mi dea două hamacuri. Le aştept şi acum. Cu siguranţă că au cu ei multe lucruri, hamacuri, coroane de pene, bumbac, porumb; înainte de a sosi aici se vor opri şi în alte sate, s-ar putea să împartă totul.

Alături de Malavate, Palanaewa este unul dintre cei de care mă simt cel mai legat. Accept propunerea sa cu multă plăcere, cu atât mai mult cu cât humorul şi veselia lui ne vor face viaţa mai uşoară. Fără să vreau mă tem puţin de întâlnirea cu cele trei familii de pe Jari.

În ziua plecării, cei din clanul lui Moloko ne aduc două coşuri cu pesmet de manioc şi o cutie mare cu couac.

— Toate acestea sunt pentru ei.

Pe când mă pregătesc să pornesc motorul, vine la mine o femeie din clanul meu.

— Ascultă, Antecume. Când vei ajunge pe calea indienilor emerillon, încarcă-ţi puşca şi, atunci când îi vei vedea, trage în ei. Dacă nu, vă vor măcelări ei pe voi…

În cursul după-amiezii ajungem la Degrad Roche. Mă duc să arunc o privire asupra turnului O.R.S.T.O.M. şi aparatelor.

— Toate bune, „Hârtie de scris”? îmi aruncă Palanaewa.

— Toate bune, „Sfredel”…

Izbucnim în râs. Seara, lungiţi în hamac, evocăm amintirea frumoasei Kuliwalilu.

Chiar din ziua a doua, motorul dă semne de oboseală. Nu mai funcţionează decât într-un singur cilindru. Demontez, curăţ, fără rezultat. Ne urmăm drumul şchiopătând.

— Pakira, pakira!

Tragem piroga la mal. Palanaewa sare pe pământ şi se năpusteşte în urma lor. Auzim o împuşcătură. Se întoarce cu un purcel pe care îl aruncă în partea din faţă a luntrei.

Seara ridicăm în grabă un adăpost. În timp ce Palanaewa are grijă de afumătoare, aşez hamacurile împreună cu Yoiwet. Pe al meu îl plasez la margine.

— Tu te vei aşeza la mijloc.

Palanaewa ni se alătură.

— Nici vorbă, eu voi sta acolo.

— Nu se poate! Doar eşti o căpetenie, un „căpitan” şi ţi-e frică!

— Da, adevărat, mai bine îl las pe Yoiwet pradă jaguarului, spune râzând.

Şi, fără a mai aştepta, îşi agaţă hamacul la mijloc. Copilul se bosumflă dar nu îndrăzneşte să spună ceva.

Pentru masa de seară am fiert o iguană.

— Îi dăruiesc arcul acesta lui Puptu!

Palanaewa alege un os de formă curbată şi îl depune pe stâncă.

— Eu îi dăruiesc un pieptene!

E vorba de şira spinării pe care, la rândul meu, o aşez pe stâncă. Este un mic ritual, mai degrabă un joc, cu care ne

distrăm adesea în timpul mesei. Darul simbolic poate fi un os în formă de săgeată, o falcă în chip de rindea etc. Darurile sunt închinate de cele mai multe ori lui Puptu... Asta, fără îndoială, pentru că el însuşi este o fire poznaşă şi mare specialist în asemenea treburi; este modul nostru de a-l pedepsi... La plecare legăm cu o liană câteva baterii uzate agăţându-le sub acoperişul colibei.

— Iată cum, datorită arcului, pieptenului şi bateriilor, Puptu va avea de ce să vină până aici!...

Buna noastră dispoziţie se topeşte când auzim zgomotele neliniştitoare pe care le scoate motorul. Yoiwet, care nu a apreciat deloc faptul de a fi fost oferit drept momeală jaguarilor, găseşte în aceasta încă un motiv de nemulţumire. La rândul său Palanaewa întoarce mereu neliniştit capul. Oprim la mal. Cu ajutorul celor câteva scule pe care le-am luat cu mine, demontez volantul magnetic şi reglez şuruburile platinei.

— Veţi vedea cum va porni de prima dată!

Trag cablul de pornire, nimic. Încă o dată, nimic. Când motorul se hotărăşte, în sfârşit, să pornească, zgomotul este şi mai suspect. Ne deschidem drumul cu maceta. Apoi, după câteva ultime rateuri, motorul îşi dă duhul. Peste noi se închide tăcerea plină de zumzăitul milioanelor de insecte. Nu ne mai rămâne decât să ne urmăm drumul cu pagaia şi takariul. Înaintăm puţin în felul acesta, iar vegetaţia ne închide din ce în ce mai mult trecerea şi suntem nevoiţi să mânuim fără încetare maceta. Palanaewa se porneşte să vâslească cu furie. Se opreşte scârbit.

— Suntem încă destul de departe, mai bine să ne întoarcem.

— Tu ai vrut să vii, nu ţi-am cerut-o eu.

— Dar motorul e stricat.

— Dacă ne întoarcem nu vei mai căpăta niciodată hamacurile...

Vrând, nevrând se lasă convins.

Peste două zile, adică la o săptămână de când am plecat la drum, ajungem, în sfârşit, la începutul căii indienilor emerillon. Printre arbori pluteşte un puternic miros de porc. Pătrundem în pădure. Un zgomot ca de castaniete, de zeci de fălci care se deschid şi se închid cu un clănţănit sec, ne călăuzeşte în direcţia cea bună. Într-un luminiş mocirlos zărim vreo sută de animale. Palanaewa se îndepărtează pe o parte, Yoiwet şi cu mine pe cealaltă. Primul foc tras de Palanaewa provoacă panică în turma care se pune greoi în mişcare. O urmăresc şi trag la rândul meu. Un porc se rostogoleşte la pământ. Îmi urmez goana, dar de două zile am febră şi de câteva ori greşesc ţinta: Mă las păgubaş. Am împuşcat fiecare câte unul. Se apropie noaptea. Ducându-se după vreascuri uscate Yoiwet observă urme de jaguar. Ne cheamă pentru a ni le arăta. Sunt proaspete, pesemne că fiara a fost atrasă de prezenţa turmei de porci.

— În noaptea aceasta vei fi cu adevărat prada jaguarului! îi aruncă Palanaewa lui Yoiwet.

Copilul nu gustă gluma. Prăjim o halcă de porc pentru masă. Carnea e gustoasă, minunat de grasă. Am uitat de febră iar tovarăşii mei îşi regăsesc buna dispoziţie. Ghiftuiţi tocmai bine pentru a fi pe placul jaguarilor, ne retragem în hamacuri. Ca de obicei, Palanaewa s-a aşezat la mijloc. În noaptea aceasta Yoiwet va închide cu greu ochii.

După două zile de aşteptare, văzând că nu apar cele trei familii de pe Jari, pornim în întâmpinarea lor, până la Tamouri. Poteca e uşor de urmat. Către seară aud zgomot. Cineva păşeşte către noi. Rămânem nemişcaţi. Paşii se apropie. La capătul potecii apare un bărbat încovoiat sub un caturi uriaş, un caturi ce depăşeşte cu cincizeci ce centimetri înălţimea capului său şi ajunge până în dreptul genunchilor. Zărindu-ne se opreşte pe loc. Este Tukano. Îl urmează încă un bărbat, Lipo-Lipo, apoi un al treilea, Yamo, purtând şi ei poveri considerabile. Ne apropiem unii de ceilalţi.

— Aţi venit?

— Da.

Au pornit primii pentru a transporta o parte din lucruri, înainte de a aduce şi restul. Femeile şi copiii au rămas la debarcaderul de pe Tamouri. Cum este târziu ne decidem să aşezăm tabăra chiar aici, în apropiere de o răstoacă mocirloasă. Între noi s-a lăsat o tăcere de moarte. Flăcările focului iluminează slab chipurile închise şi obosite ale bărbaţilor. Fără a schimba măcar o vorbă, mâncăm o prepeliţă pe care m-am oferit s-o împărţim. Cântecul trist al nenumăraţilor boi de baltă se înalţă din mlaştinile care ne înconjoară.

— Maka, am terminat.

— Maka.

Ne retragem fiecare sub adăpostul propriu. Este pentru prima dată că Palanaewa îşi agaţă hamacul la margine, astfel încât să fie cât mai aproape de Lipo-Lipo.

SE SPUNE CĂ AR FI MURIT ÎN GUADELUPA

Noaptea abia a început, va fi o veghe îndelungată. Ne-am dat poloagele deoparte.

Prima întrebare o pune Lipo-Lipo adresându-se lui Palanaewa:

— Cum o duce mama? (Vorbeşte de cea de a doua mamă, Akonsili, sora mamei sale adevărate.)

— Mama ta nu mai e printre noi…

Mi s-a tăiat răsuflarea, tăcerea ce urmează îmi pare fără sfârşit.

— Ce s-a întâmplat?

— A murit…

Cu glas foarte liniştit, aproape monoton, întreabă:

— Unde a murit? În ce sat?

— Nu s-a prăpădit pe Itany, ci undeva foarte departe de aici. A murit pe când se afla împreună cu cel care e cu mine. Se spune că ar fi murit în Guadelupa.

Lipo-Lipo cere amănunte.

— „El” a dus-o pentru că era bolnavă. Era vorba să fie îngrijită, dar a murit acolo, nu s-a mai întors.

Omul întreabă apoi despre alţi membri ai familiei sale, printre care şi Moloko. După ce isprăveşte, este rândul lui Palanaewa:

— Ce vi s-a întâmplat? De ce aţi ales drumul pe Oyapock în loc de Itany?

Mult timp Lipo-Lipo pare că se fereşte să răspundă. Dă tot felul de amănunte lipsite de importanţă despre drumul pe care l-au străbătut, despre cei care îl însoţesc, despre faptul că au cu ei doi copii wayapi-puku… Palanaewa va trebui să aştepte până când se va hotărî să vorbească cu adevărat. Se mulţumeşte să confirme „da, da, desigur”, dar nu îl întrerupe. Oricât de mare i-ar fi curiozitatea, va aştepta cât va fi nevoie. În cele din urmă, Lipo-Lipo atacă adevărata problemă:

— Am avut necazuri cu brazilienii. Nu a lipsit mult să fim măcelăriţi. Aceasta este cauza pentru care am fugit de pe Jari…

Ne dăm prea bine seama că aceste câteva fraze ascund o poveste mai lungă, dar va trebui să-i respectăm tăcerea, în noaptea asta nu ne va spune mai mult.

Fiecare îşi reia apoi locul sub pologul său. După câtva timp aud plânsete şi gemete înăbuşite. Se vor prelungi până dimineaţă. Lipo-Lipo plânge moartea mamei sale a doua. Mă regăsesc cu gândul la sute de kilometri de aici, într-o cameră mică de spital. În urletele motoarelor de avion revăd ochii ei…

Dimineaţa, străinii ne anunţă că vor pleca înapoi, până la Tamouri, să aducă restul lucrurilor. Ne lasă coşurile lor uriaşe să le cărăm până la debarcader.

Cum Yoiwet nu este în stare să ducă o sarcină atât de mare, va trebui să facem două drumuri. Palanaewa recunoaşte faimosul cufăr de aluminiu.

— Uite-l! Dacă nu îmi dă hamacurile, îl iau înapoi şi îl duc la mine în sat.

— Dacă e al tău, n-ai decât să-l duci!

Cufărul este uriaş şi plezneşte de plin. Îl ridică cu greu. Ne întrebăm ce ar putea fi înăuntru.

Pe drumul de întoarcere suntem nevoiţi să trecem pe un trunchi de copac peste o râpă adâncă de cinci sau şase, metri. Scoarţa este alunecoasă, iar poverile atârnă greu.

Ne trebuie mii de precauţii pentru a străbate cei câţiva metri care ne despart de marginea opusă. Palanaewa bombăne:

— A fost nevoie să venim până aici, trebuie să le cărăm coşurile, iar acum ne vom zdrobi şi oasele! Nădăjduiesc că pe lângă hamacuri îmi vor da şi niscaiva lucruri!

Începând chiar de a doua zi, Palanaewa are, la rândul sau, febră. În timpul celor cinci-şase zile pe care le vom petrece aşteptând, se va plânge mereu că are dureri de stomac şi că simte o mare oboseală. Nu îşi mai părăseşte hamacul.

Yamo, cel de al treilea bărbat din ceată, soseşte primul cu soţia şi cei trei copii ai săi. Repune în stare de plutire o pirogă veche complet putrezită şi pleacă fără să mai aştepte şi celelalte familii.

În dimineaţa zilei următoare apare, în sfârşit, şi Lipo-Lipo, urmat de Tukano şi de un băieţel de vreo zece ani, unul dintre cei doi copii wayapi-puku pe care i-au cules de pe Oyapock. Pornim în întâmpinarea celorlalţi. După două ore de mers zărim înaintând spre noi o femeie de vreo treizeci de ani, ducând în spate un caturi mare. Într-o parte are un sugaci prins în ham, iar un puşti de şase-şapte ani, ce păşeşte în urma ei, cară un coş mic cu băieri. Ceva mai departe, o fetiţă şi o femeie, cam de cincizeci de ani, Kiwa, sora mai mare a lui Akonsili. E gârbovită sub povara coşului şi răsuflă zgomotos. Le facem loc să treacă.

— Mai e un copil în urmă, ne spune femeia, e un târâie brâu, veşnic rămâne ultimul…

Un zgomot ciudat de cratiţe şi oale ce se ciocnesc între ele vesteşte apropierea băiatului. Ajungând în dreptul nostru ne priveşte abătut. E puţin saşiu, slab şi cu burta umflată, nefiresc de ţuguiată. Este cel de al doilea copil wayapi-puku, aproape că nu vorbeşte deloc wayana. Schimbăm doar câteva cuvinte şi porneşte din nou la drum. Mersul îi este însoţit de clămpănitul uneltelor de bucătărie agăţate în partea de jos a unui caturi destul de mare.

— L-au lăsat la urmă pentru a-l folosi drept momeală jaguarului, aruncă Palanaewa pentru a mai însenina frunţile…

Ne continuăm drumul pentru a aduce lucrurile lăsate ceva mai încolo de Lipo-Lipo.

Întorcându-ne la debarcader găsim întreaga ceată. Kiwa se aşază pe pământ şi începe să geamă. Palanaewa se duce întâi să bocească cu ea, apoi cu fata ei. Mă apropii la rândul meu de sora lui Akonsili, o iau pe după gât şi plâng un timp cu capul lipit de al ei. Durerea ei, lacrimile ei mă chinuiesc. După ce se ridică mă trag puţin deoparte, neputându-mi stăpâni plânsul.

Hotărâm să pornim pentru a ne petrece noaptea într-o mică tabără în aval. Încărcăm piroga care se afundă în apă într-un mod neliniştitor. Încărcătura este prea mare, mă tem dinainte de coborârea celor câteva praguri de pe Ouaqui.

Cum apele au început să scadă, în unele locuri ambarcaţiunea se împotmoleşte. Bărbaţii şi femeile sunt siliţi să coboare pentru a uşura încărcătura şi a împinge luntrea! Când sosim în tabără e noapte de-a binelea. Fiecare îşi instalează hamacul, atmosfera este apăsătoare. Palanaewa s-a aşezat lângă Kiwa şi mă alătur lor. Femeia se întoarce către mine:

— Cum a murit sora mea?

Mă ascultă într-o tăcere deplină, fără a interveni. Cuvintele parcă îmi ard buzele. Noaptea târziu, după ce am încheiat, se ridică şi se lungeşte în hamac. Facem şi noi la fel.

Sunt de câteva minute sub pologul meu… când lângă mine izbucneşte un lung strigăt de durere, făcându-mă să mă înfior. Kiwa strigă, îşi strigă mâhnirea. Bocetele ei mă vor chinui până la ziuă. Câteodată glasul ei seamănă cu cel al sorei sale. În minte mi se perindă imagini, cuvinte, zgomote, cu o limpezime de nesuportat. „Antecume, dă-mi apă, Antecume…” Mă cheamă între două sufocări, îi revăd ca şi cum ar fi înaintea mea expresia de spaimă la gândul

că cineva vrea s-o ucidă… În mine totul se amestecă, glasul ei, vacarmul reactoarelor, pereţii mohorâţi şi anonimi ai camerei noastre, pământul lipit pe lopata groparilor, noaptea petrecută lângă coşciugul ei în încăperea aceea albă şi rece unde sunt păstraţi morţii spitalului… „Antecume, vreau să mă întorc în sat, vreau să mor în mijlocul familiei mele…” Îi revăd gura, gura osândită, de pe acum pecetluită de moarte, gura care nu mai poate rosti nici un cuvânt, în timp ce ochii ei mă imploră să nu o las să plece singură…

— Surioară, biata mea surioară, ai murit fără să te mai pot revedea. Nu ai murit printre wayana, ci departe, tare departe de aici… Surioară, nicicând nu ne vom mai duce împreună, niciodată nu vom mai mânca împreună.

Mâhnirea trezeşte în ea amintirea soţului, vraciul wayana care a fost ucis. Bocetele ei devin şi mai sfâşietoare, mai patetice. Pădurea din jurul nostru rămâne tăcută. Sub pologuri nimeni nu doarme. Moartea e aici, s-a strecurat în gândurile fiecăruia, ameninţătoare, nesfârşită, de nepătruns.

În zori ne reluăm locurile în luntre. Apa ajunge până la câţiva centimetri sub marginile bărcii. Le călăfătuim cu zdrenţe rupte din şorţuri vechi.

De mai multe ori coborârea noastră este oprită de trunchiuri pe jumătate scufundate, care zac de-a curmezişul japşei. Încărcătura fiind mult prea mare nici nu poate fi vorba de a încerca să trecem pe deasupra lor. Palanaewa, care este aşezat în faţă, trebuie să le taie cu toporul. În urma accesului său de febră a slăbit mult şi nu şi-a mai regăsit buna dispoziţie. De altfel, febra nu poartă singură vina. Din prima seară o căutase pe Kiwa pentru a-i aminti de datorie.

— Nu, nu voi putea să-ţi dau ce-ţi datorez, i-a răspuns ea. Înţelegi, am plecat în grabă, am lăsat o mulţime de lucruri, nu am hamac. Mai târziu, voi vedea ce pot face.

Palanaewa încă nu şi-a revenit în urma acestui refuz, îl macină gândul că a făcut drumul degeaba. Să urci curentul cu pagaia, să aştepţi timp de mai multe zile, să ajuţi la

ducerea coşurilor, iar acum să tai trunchiurile prăbuşite, la naiba, e prea de tot!

Înaintăm cu o încetineală înnebunitoare. Lipo-Lipo şi Tukano profită de aceasta şi împuşcă câţiva hocco şi câteva iguane. După o zi nesfârşit de lungă, sub soarele care dogoreşte datorită reverberaţiei apei, ne oprim pentru a înnopta. Nu avem nimic de mâncare. Fiind ocupaţi în timpul coborârii, Palanaewa cu deschisul drumului iar eu cu trasul la pagaie şi condusul luntrei, nu am putut să mai şi vânăm. Întinşi în hamacuri, aşteptăm să fim poftiţi la masă. O zi lungă de vâslit ca aceasta îţi deschide pofta de mâncare. Aşa se face că privim, puţin cam neliniştiţi, cum încep să mănânce fără să le pese de noi. În sfârşit, Lipo-Lipo ne strigă.

Ne arată farfuria.

— E pentru voi…

Capul, câteva coaste de iguană, bucăţile cele mai puţin bune de mâncat, iată ce ne pun în faţă. Ne privim cam îmbufnaţi. După ce am ronţăit la repezeală puţina carne de pe coaste, Palanaewa anunţă:

— Am isprăvit, sunt sătul.

Revenind la hamacuri, comentăm cu amărăciune:

— Ce zici, nu s-ar spune că sunt prea mărinimoşi. Şi-au păstrat toate bucăţile bune. N-am avut parte nici măcar de coadă sau de ouă!… (Este epoca în care iguanele îşi depun ouăle, astfel încât găsim adesea ouă în burta femelelor).

Ne luăm locul sub poloage, continuând să bombănim. La celălalt capăt al taberei, Kiwa reîncepe să bocească. Yoiwet e furios.

— Nu ne-au lăsat decât bucăţile cele mai rele, iar acum ne împiedică să dormim.

Ajungem la primul prag. Sunt neliniştit deoarece apele au scăzut şi mai mult. Ca măsură de prevedere femeile şi copiii coboară din barcă. Merg de-a lungul malului urmând să ne întâlnească în aval. Şovăim dacă să descărcăm sau nu, căci în felul acesta vom pierde timp mult. În cele din urmă, ne hotărâm să trecem aşa cum suntem. Diferenţa de

nivel este cam de vreo doi metri, curentul foarte violent, iar piroga e grea şi se lasă anevoie mânuită. În locul cel mai greu de trecut, partea din spate este prinsă într-un vârtej şi pe deasupra bordului trece o mare cantitate de apă. Abia avem timp să coborâm pragul şi să eşuăm pe mal. S-a udat mare parte din lucruri. Descărcăm imediat pentru a încerca să uscăm cât mai bine conţinutul coşurilor. Femeile ne-au ajuns şi ele. Dintr-un sac vechi, Kiwa scoate trei hamacuri wayana şi două hamacuri wayapi. Palanaewa o priveşte. Are întipărită pe faţă o expresie atât de uluită, încât nu mă pot împiedica să nu zâmbesc. Vine la mine şi-mi spune furios:

— Îţi dai seama, şi mie mi-a spus că nu are hamacuri! Iar eu am venit degeaba, sunt bolnav, mi-am stricat stomacul… şi toate acestea pentru ce?

Razele soarelui pătrund cu greu prin bolta deasă a copacilor. Toate lucrurile au fost răspândite pe stânci, dar va mai trece mult timp până să se usuce.

Ne aflăm iar pe fluviu şi ne aşteaptă altă zi nesfârşită. Către prânz zărim înaintea noastră piroga lui Yamo, care plecase mai devreme cu trei zile. Ne oprim cu toţii pe o plajă mare de nisip. Ca de obicei, grupul lui Lipo-Lipo se instalează de o parte şi începe să mănânce. Yamo şi familia sa vin la noi.

— De când suntem împreună cu ei, se plânge Palanaewa, e mereu la fel. Ne poftesc în ultima clipă şi nouă nu ne rămân decât cele mai rele bucăţi. Ultima oară ne-au dat o bucăţică de pesmet de manioc, cu care nu s-ar fi săturat nici măcar un prunc.

Nici nu şi-a terminat bine vorba, că ne cheamă Lipo-Lipo. Ceea ce găsim în farfurie nu ne mai miră… Cei doi copii wayapi stau singuri în colţul lor.

— Nu vin să mănânce cu noi?

— Nu, nu, îmi răspunde Tukano, sunt sfioşi, vor să rămână deoparte.

— Chiar crezi că sunt atât de sfioşi?

Mă întorc către ei:

— Veniţi să mâncaţi!

Nu se lasă rugaţi.

— Ai văzut…

Copiii primesc două bucăţi de pesmet de manioc şi mai mici decât ale noastre, dacă se poate spune, cu câteva fărâmituri de carne de iguană deasupra. Destul de scârbiţi ne alăturăm lui Yamo şi familiei sale, care ne oferă câteva ouă.

Pe când ne apropiem de cascada Macaque, Palanaewa povesteşte că la venire, în acelaşi loc, Yoiwet şi-a pierdut echilibrul în timp ce împingea takariul, plonjând magistral. Toţi izbucnesc în râs. Palanaewa îşi regăseşte pentru o clipă buna dispoziţie, dar eroul acestei întâmplări se îmbufnează şi mai mult…

— Un caiman!

Până să-şi ia Lipo-Lipo puşca, reptila s-a aruncat de pe mal dispărând în apă.

— Oricum nu am fi gustat prea mult din el, bombăne Yoiwet, consolându-se singur.

Ceva mai jos, Yamo ne semnalează prezenţa unor porci. Plecăm toţi în urmărirea lor. După ce am doborât trei dăm peste un loc năpădit de hăţişuri şi mărăciniş. Restul turmei profită de aceasta pentru a se face nevăzută. Întorcându-ne la pirogi, observăm că porcul împuşcat de Yamo are părul complet alb, ceea ce stârneşte râsul tuturor.

— Un moşulică!

— Ai împuşcat un bătrân, un tată-mare!

— Cu siguranţă că e cel mai venerabil dintre porci.

După alte trei zile sosim la Elahe. Nu întârziem prea mult aici. Împreună cu Yoiwet cobor până la Maripassoula pentru a da motorul la reparat. Palanaewa însă, care nu se simte bine, preferă să se întoarcă acasă la el cât mai repede cu putinţă. Va lăsa la Twenke cele trei familii de pe Jari. În clipa plecării zărim pe decana de vârstă a indienilor wayana, o bătrânică de şaptezeci de ani cu faţa boţită şi zbârcită, care, sprijinindu-se într-un baston, coboară în pas vioi către debarcader, alegând drumul cel mai abrupt.

Satul a dispărut după un cot al fluviului când auzim în depărtare primele bocete. Trăim de zile întregi într-o permanentă încordare, astfel încât acum scoatem un oftat de uşurare. Din ceata lui Lipo-Lipo se degajă ceva nelămurit, ameninţător. Cred că prezenţa sa pe Itany va ridica, în săptămânile şi lunile ce vor urma, probleme grave în sânul tribului, dar tot ce îmi închipui acum va fi mult depăşit de realitate.

BLESTEMUL VRACIULUI

După un scurt răstimp petrecut la Maripassoula, în drum spre Antecume Pata, ajungem în satul lui Palanaewa. Îl găsim în hamacul său. Alături de el este soţia lui, Poika, care geme uşor.

— Bărbatul meu s-a dus pe Ouaqui şi s-a întors bolnav. Acum trage să moară.

Palanaewa a slăbit şi mai mult. Are febră, e sleit de puteri şi cu toate că în cele din urmă a primit de la Kiwa hamacul, lucrul acesta nu i-a uşurat suferinţa.

Ceata lui Lipo-Lipo s-a instalat pentru început la „Marele Bărbat" Twenke. După primele cincisprezece zile, mai mulţi locuitori s-au îmbolnăvit. Curând s-a răspândit zvonul că văduva Kiwa şi fiica ei duc cu ele duhul vraciului ucis. Domneşte o stare de încordare.

Ceata se duce apoi la Aloike, care este unul din fraţii lui Kiwa. Şi în satul acesta mai multe îmbolnăviri sunt puse pe seama prezenţei văduvei şamanului.

Cele trei familii nu rămân niciodată prea mult timp în acelaşi loc. Se perindă dintr-un sat într-altul pentru a boci împreună cu rudele pe care nu le-au mai văzut de ani de zile. Pretutindeni se întâmplă acelaşi lucru. Unii au observat că fiecare din peregrinările lor sunt însoţite de rafale de vânt de o putere înspăimântătoare. Fapt cu totul neobişnuit în anotimpul acesta.

Ba chiar o furtună a depăşit tot ceea ce cunoscusem până acum. S-a aflat că în ziua aceea Kiwa, împreună cu nepoata ei, părăsise satul lui Twenke, pentru a se duce la Aloike. Plecate cu luntrea înainte de ivirea zorilor, sosiseră la pragurile Awara-Soula pe când se însera. În loc să se lase ajutate, au încercat să treacă singure şi au eşuat. Cu toate că au izbutit să ajungă înot la mal, au pierdut o parte din lucruri. Pentru mulţi dintre wayana furtuna aceasta cumplită nu era decât răspunsul vraciului, nemulţumit de necontenitul du-te-vino al femeii sale. De atunci, de fiecare dată când vreo vijelie scurtă se abate pe undeva, se găseşte întotdeauna câte cineva să zică:

— Aha, iar a plecat Kiwa pe râu. De ce nu poate pricepe că trebuie să stea locului!…

Cum starea sănătăţii lui Palanaewa nu se îmbunătăţeşte, au loc mai multe şedinţe de lecuire. S-a cerut ajutorul lui Moloko şi al altor şamani, precum Pleike. În privinţa originii bolii, explicaţia dată cel mai des era următoarea: cufărul lui Kiwa, pe cate Palanaewa l-a transportat pe drumul indienilor emerillon, conţine oasele calcinate ale vraciului. Şi toată lumea ştia că simţise chiar de a doua zi că are febră şi fusese nevoit să stea întins în hamac…

În satele în care ceata rămâne un timp, locuitorii sunt grăbiţi s-o vadă plecată cât mai repede cu putinţă împreună cu blestematul de cufăr.

În fine s-a încheiat şi anotimpul ploios. Vom putea defrişa aria viitorului sat.

La sfârşitul lui iulie 1971 pornim pe apă în sus cu şapte sau opt luntre, adică vreo şaizeci de oameni, cu femei şi copii cu tot. Cum avem de gând să rămânem mai mult timp ducem cu noi mari cantităţi de pesmet de manioc. Ne însoţeşte şi Palanaewa, care acum este aproape întremat. Până şi Moloko a ţinut să ia parte. Malavate însă a preferat să rămână acasă pentru că nu se simţea prea bine.

Când sosim acolo sus ne aşezăm tabăra în faţa terenului ce urmează a fi defrişat.

Chiar de a doua zi, parte din bărbaţi încep tăiatul cu maceta, în timp ce ceilalţi pleacă să vâneze sau să pescuiască.

Ne trebuie o săptămână pentru a curăţa vegetaţia măruntă, după care doborâm primii arbori. Muncim împărţiţi în mici grupe. Siksili, fiul lui Palanaewa, e în echipă cu Yakatila, Mimi-Siku şi cu mine. Dispare din ce în ce mai des şi de fiecare dată mai mult timp. Profită de faptul că bărbatul lui Aikanalu este plecat la vânătoare sau la celălalt capăt al locului, pentru a se întâlni cu ea. Şi alţi tineri fac la fel cu soţiile rămase singure. Faptul nu scapă nimănui, iar vârstnicii devin posomorâţi.

— Flăcăii ăştia, numai la prostii le umblă mintea. Munca nu-i atrage!

Se iscă neînţelegeri, ceea ce taie oarecum pofta de lucru a bărbaţilor. E adevărat că nu-i uşor să dobori trunchiuri gândind că poate, între timp, cutare sau cutare petrece clipe plăcute împreună cu soţia ta.

Parcă pentru a spori şi mai mult necazurile, în tabără a izbucnit de vreo câteva zile o epidemie de rujeolă. Rând pe rând sunt atinşi de boală întâi copiii, apoi şi părinţii lor. Medicul din Maripassoula mi-a indicat tratamentul ce trebuie urmat pentru a evita complicaţiile pulmonare. Administrez pilule, siropuri şi injecţii, dar cu toate astea rămânem din ce în ce mai puţin numeroşi cei care muncim.

Atunci când epidemia ajunge la apogeul ei, când erupţiile pe piele sunt mai puternice iar febra i-a doborât aproape pe toţi, Moloko anunţă că va face o mare şedinţă de vindecare.

Vraciul oficiază până noaptea târziu.

Bolnavii trec pe rând pe sub coliba sa. Moloko a descoperit de unde a pornit epidemia. În regiunea aceasta a Itanyului au fost cândva sate indiene care astăzi au dispărut. Chiar lângă locul pe care îl defrişăm au fost îngropaţi indieni wayana, iar aceştia sunt nemulţumiţi că facem prea mult zgomot. Ei sunt cei care ne-au trimis duhul rău.

Chiar a doua zi, febra scade la mare parte din bolnavi, iar erupţiile slăbesc în mod evident. Sunt ţinta câtorva săgeţi nemiloase:

— Ai văzut, ne faci injecţii, ne dai hapuri, ne pui să înghiţim sirop zile întregi, iar lui i-a trebuit doar o singură şedinţă pentru a ne scoate din necaz.

Nu cred că este cu totul întâmplător faptul că Moloko a aşteptat ca febra şi erupţiile să atingă punctul culminant pentru a interveni. Desigur că de mai multe ori avusese prilejul să observe desfăşurarea unei epidemii de rujeolă şi, fără îndoială, că şi-a dat seama că faza critică odată depăşită, atât febra cât şi bubele scad cu repeziciune. Grijuliu să-şi întărească din ce în ce mai temeinic faima de mare vrăjitor, nu a lăsat să-i scape un succes pe cât de spectaculos pe atât de uşor. Eficacitatea artei sale depinde de încrederea pe care o au bolnavii în el. Astfel că… Nu îmi rămâne decât să suport glumele cu resemnare. De altfel cel mai important lucru este ca bolnavii să fie vindecaţi.

După ce toată lumea s-a însănătoşit doar entuziasmul nostru pare atins. Profit de starea aceasta şi cobor până la Antecume Pata după manioc. Mă însoţeşte Siksili. Întâlnindu-mă în sat cu Malavate şi cu Nanuk resimt o nelinişte ciudată. Ceva nu este în regulă, dar nu ştiu ce anume. Preocupat însă de cele ce se petrec în satul de sus dau repede uitării aceste impresii.

Ne întoarcem la punctul lui Lavaud. Atmosfera este ceva mai bună, spiritele s-au calmat. După o lună, isprăvind defrişarea suprafeţei pe care am delimitat-o, ne întoarcem în satele noastre pentru a aştepta ca totul să se usuce cât trebuie pentru a-i putea da foc.

Malavate pare că nu-i mai pasă de proiect. Ba chiar am ciudata impresie că atunci când vine vorba de planul nostru devine stânjenit.

În cursul săptămânii următoare cobor până la Maripassoula. În drum mă opresc la „Marele Bărbat” Twenke, care mă descoase:

— E adevărat că vrei să întemeiezi un sat nou?

— Da, doar ştii bine.

— De ce vrei să te depărtezi? Dacă cumva cad bolnav, nu vei veni să mă îngrijeşti. Înseamnă că nu mă iubeşti.

— Dacă vrei, poţi foarte bine să vii să te stabileşti la noi…

— Oare ocârmuirea ţi-a dat consimţământul?

— Asta nu priveşte decât pe mine şi pe wayana.

La Maripassoula mă întâmpină jandarmul.

— Se aude că faceţi un nou sat?

— Da.

— Şi de ce?

— Pentru a găsi mai mult vânat şi mai mult peşte, pentru a avea pământ mai bun pentru plantaţii, şi apoi pentru a ne depărta de turiştii care ne năpădesc din ce în ce mai mult.

După ce petrec noaptea în târguşor plec înapoi la Antecume Pata. Abia am tras la mal că sunt asaltat.

— Ştii, au fost jandarmii pe la noi!…

— Au urcat până aici?

— Da, da.

— Şi ce au făcut?

— Au rămas aproape toată vremea împreună cu Malavate.

— Ce i-au spus?

— Nu ştim.…

Puptu, Alamaka şi Moloko par stânjeniţi. La rândul său Malavate ai spune că mă evită. Se pregăteşte ceva grav, dar nu izbutesc să aflu ce anume.

S-au scurs două săptămâni când văd o pirogă având la bord pe directorul de cabinet al prefecturii, gestionarul din Maripassoula şi un căpitan al jandarmeriei din Cayenne. Nu merg pe căi ocolite.

— Am venit să vă cerem explicaţii.

— Ce fel de explicaţii?

— Aparatul de emisie-recepţie al prefecturii este aici?

— Da, atât aparatul de radio, cât şi grupul electrogen. Pentru ce această întrebare?

— Am aflat că aţi mutat fără să aveţi autorizaţie materialul administraţiei.

— Vă puteţi convinge singur că totul mai este aici. Nu aş fi mişcat nimic din loc fără a lua în prealabil legătura cu prefectura.

— Se pare că vă veţi stabili pe malul surinamez?

— Ştiţi doar că indienilor wayana puţin le pasă de frontiere. Acestea spuse aflaţi că sunteţi rău informaţi. Întâmplarea face ca terenul să se afle pe teritoriul francez.

— La Cayenne circulă foarte multe zvonuri despre dumneavoastră. Se spune că îi stârniţi pe indieni.

— Cred că glumiţi afirmând că aş putea „stârni” între o sută şi o sută cincizeci de oameni să-mi urmeze o idee care mi-ar aparţine doar mie. Îi subapreciaţi pe wayana.

Pleacă toţi trei să facă înconjurul satului punând unele întrebări locuitorilor. Luntraşii boni le servesc drept tălmaci. Revin către mine.

— Văzute la faţa locului, lucrurile par mai puţin evidente ca la Cayenne.

Vizitele acestea mă uluiesc. Şi apoi, nu înţeleg atitudinea tatălui meu.

În septembrie, pe când mă găsesc la Maripassoula, împreună cu Mimi-Siku, aflu că primarul tocmai a părăsit târguşorul îndreptându-se către teritoriul indian. Hotărât lucru, indienii wayana nu au primit niciodată atâtea vizite oficiale.

Pe drumul de întoarcere, câteva zile mai târziu, trecem pe la Aloike. Căpetenia satului se împăunează cu o splendidă puşcă cu două ţevi.

— Antecume, priveşte ce mi-a dăruit Vignon!

Poposim şi la Twenke. Într-un exces de subită generozitate Vignon i-a făcut un dar identic. Dar mărinimia lui nu s-a oprit aici. La Antecume Pata descopăr al treilea dar, a treia puşcă ce i-a fost oferită tatălui meu adoptiv. Malavate mă întâmpină cu multă răceală. Abia dacă răspunde la cele ce-i spun. Nu stărui şi urc până la coliba mea. Puţin mai târziu vine la mine Mimi-Siku.

— Tata mi-a spus că Vignon a stat mult de vorbă cu Malavate.

— Ai aflat ce i-a zis?

— Lucruri nu prea bune.

— Ce anume?

— Să nu se ducă nimeni acolo sus pentru a clădi satul. Ba, dimpotrivă, trebuie să ne apropiem de Maripassoula. A zis că nu trebuie să-l urmaţi pe André pentru că toţi vor fi împotriva lui şi nu veţi mai căpăta benzină, cartuşe, cârlige şi nici cratiţe, nu veţi mai căpăta nimic. Va fi luat şi postul de radio, va fi vai de voi. Dacă însă mutaţi satul mai jos pe râu, veţi primi tot ce aveţi nevoie.

— Iar tatăl meu ce a spus?

— Încuviinţa mereu, a spus da la toate.

Ceva mai târziu, veştile îmi sunt confirmate de către un luntraş boni, care l-a însoţit pe primar până aici şi i-a servit drept tâlmaci. Îl cunosc de mult, ne avem bine unul cu celălalt. Vignon nu ştie aceasta şi deci nu şi-a putut închipui că îmi va repeta totul pentru a mă preveni.

— Are pică pe tine, nu ştiu de ce, dar îţi poartă pică.

— Ce i-a spus lui Malavate?

— I-a spus: „Nu trebuie să fii niciodată de acord cu André, pentru a putea găsi astfel un mijloc care să-l facă să plece, să părăsească ţinutul. Dacă pleacă, toate căpeteniile satelor vor căpăta câte un motor de barcă, aşa cum au primit câte o puşcă…

— Şi Malavate ce spunea?

— Încuviinţa mereu…

Tatăl meu s-a întors împotriva mea luând partea administraţiei. M-a trădat pentru o puşcă, pentru un motor făgăduit. S-au folosit de el, ştiind că era cel mai nimerit mijloc de a mă lovi… În proiectul satului acesta îmi regăsisem puterea de a făuri planuri şi de a mă lupta din nou. Mă simt mai desperat, mai demoralizat, mai scârbit ca niciodată. Cant să înţeleg motivele lui Malavate, să mă conving singur că nu şi-a dat seama de rostul şi însemnătatea acestora toate. Vignon este un personaj care

de mult timp exercită o mare influenţă asupra indienilor wayana.

El este cel care, pe vremea când era prefect de Guiana, îl numise pe Twenke „Grand Man” şi desemnase câte un „căpitan” în fiecare sat, alocându-i şi o soldă trimestrială... Şi, cu toate acestea, sunt supărat pe tatăl meu că nu a avut curajul să i se împotrivească. Sunt mâhnit.

În zori mă aşez pe un kololo lângă coliba mea şi îi vorbesc de amărăciunea, decepţia şi mânia care au pus stăpânire pe mine. Îi amintesc de ziua în care, pentru prima dată, mi-a zis „kami”, copile, şi mi-a dat un nume indian, îi amintesc de toate câte le-am trăit împreună de atâta amar de ani, de toate dovezile de afecţiune pe care le-am avut unul faţă de celălalt.

— Şi eu ţi-am dăruit cândva o puşcă pe care o cumpărasem pentru mine. Ţi-am dat-o pentru că îţi plăcea şi fără a-ţi cere ceva în schimb. Ţi-am dat-o din dragoste, iar astăzi tu accepţi să te întorci împotriva mea.

Tatăl meu rămâne nemişcat în hamacul său. Mai târziu aveam să aflu de la Pontsitpe că mă ascultase plângând.

PREŢUL SÂNGELUI VĂRSAT

Cu prilejul unei vânători pe Itanyul de Sus, Palanaewa a dat foc terenului defrişat. Se opreşte în sat şi mă anunţă că focul a prins bine, că totul este complet ars.

— Când continuăm?

— Ştii, sunt unele probleme, mai bine să mai aşteptăm puţin...

Sub presiunile din afară, proiectul acesta, care mobilizase pe mulţi dintre noi şi ar fi îngăduit comunităţii să se adune în număr cât mai mare, este pe cale să aibă urmări opuse. Tot soiul de zvonuri continuă să circule semănând nelinişte şi confuzie în suflete. Uşor impresionabili, indienii wayana le amplifică şi le dramatizează. Mereu e vorba de aproape acelaşi lucru: apropiaţi-vă de Maripassoula şi veţi fi copleşiţi de bunuri, depărtaţi-vă şi veţi cunoaşte nenorocirea şi lipsurile. Tribul este împărţit în două. Unii se lasă convinşi, alţii nu. Cum s-a avut grijă ca eu să fiu desemnat drept cel vinovat de toate aceste nenorociri viitoare, pentru mulţi am devenit mărul discordiei. Să încerc într-un asemenea climat a duce la bun sfârşit proiectul nu ar însemna decât să aprind şi mai tare pasiunile, cu atât mai mult cu cât recenta sosire a celor trei familii de pe Jari se adaugă tuturor acestor greutăţi.

Către sfârşitul acelui an m-a vizitat un indian wayana din Brazilia, venit în Guiana în acelaşi timp cu clanul lui Moloko, dar care preferase să rămână la Epoya. Şi astăzi încă îmi

este foarte greu să-i pomenesc numele... După ce m-a salutat, „omu” mi-a spus:

— Epoya îşi părăseşte satul. Se va duce să locuiască la Twenke. Mi-ar place să mă aşez aici. E cu putinţă?

— Insula este destul de mare, loc este, dar va trebui să te duci să vorbeşti cu Malavate şi cu Moloko.

Sunt mai mult său mai puţin la curent cu certurile şi discuţiile care au dus la destrămarea satului lui Epoya. Nu ştiu în ce măsură a participat omul acesta şi ai lui, dar sunt puţin neliniştit. Înainte de a pleca consider că e bine să-l previn.

— Trebuie să ştii că aici noi trăim în continuare ca pe Jari. Atunci când hrana şi băutura sunt din belşug au loc mese comune la care ia parte toată lumea. Nimeni nu păstrează vânatul sau maniocul pentru sine, aşa cum se obişnuieşte uneori acum pe Itany... Şi apoi nu ne plac bârfele şi certurile. Gândeşte-te la toate acestea şi, dacă totuşi vrei să vii, eu unul nu am nimic împotrivă...

După câteva zile se întoarce la Antecume Pata, însoţit de data aceasta de soţie, cei doi fii şi nora sa, Alasawani. De la scurtul nostru schimb de cuvinte din satul lui Epoya, cu câteva luni în urmă, am mai avut prilejul s-o revăd de două sau trei ori. Relaţiile noastre nu depăşiseră nicidecum obişnuita galanterie wayana. Dar, începând din ziua venirii, sunt aproape necontenit cu privirile asupra ei. Din nefericire ocaziile de a mă putea apropia şi de a-i vorbi sunt rare. Se poate spune că mai niciodată nu e singură. Cum e frumoasă şi nici un bărbat nu rămâne nepăsător la farmecele ei, soţul lui Alasawani a devenit ţinta criticilor tuturor celor care au pus ochii pe ea.

— Îţi poţi închipui una ca asta, nu se duce niciodată la vânătoare ori la pescuit!

— Adevărat, tatăl lui vânează pentru el...

— Un băiat tânăr ca el... Cum face să-şi hrănească nevasta?

— E nevoit s-o ia mereu cu el peste tot unde se duce!

Stă pe marginea hamacului lucrând la un obiect cu mărgele. De data asta soţul nu este lângă ea.

— Când îmi faci şi mie o brăţară?…

Mă priveşte zâmbind.

— Chiar asta e pentru tine.

— Glumeşti, nu-i adevărat.

La câtva timp, se apropie de mine şi mi-o strecoară în mână…

Alasawani îmi ocupă din ce în ce mai mult gândurile. Lucrul acesta s-a petrecut uşor, pe nesimţite, fără să-mi dau prea bine seama. De atunci brăţara e veşnic la încheietura mâinii mele.

Altă dată mă aflu pentru o clipă singur cu ea:

— Ştii, mi-ar place să-mi încerc norocul cu tine…

Zâmbetul ei mă tulbură. Întotdeauna conţine o urmă de ironie şi e greu de ştiut dacă îşi bate joc ori e serioasă. Îmi răspunde:

— Da, dacă vrei tu…

N-a apucat să-mi spună mai mult căci s-a apropiat mama ei. Oricum a fost destul pentru a mă pune pe jăratec.

Îmi amintesc cum, cu câţiva ani în urmă. Malavate mă rugase să-l însoţesc în satul lui Elahe unde avea loc o sărbătoare.

— Nepoata mea (vorbea de Idiu, mama lui Alasawani) trebuie să fie şi ea acolo. Îi voi cere să vină să locuiască la noi în sat pentru a fi mai mulţi din clanul nostru. Aş vrea s-o dau drept soţie lui Manantin.

Idiu era văduvă. Punând la cale căsătoria aceasta, tatăl meu avea şi un gând ascuns: să-l facă pe tânărul wayapi să intre în familia noastră.

— Da, ai dreptate, o idee foarte bună, i-am răspuns.

— Oricum, dacă Manantin nu o vrea, va deveni soţia ta, devreme ce este nepoata mea.

Pe atunci, Idiu trebuie să fi avut vreo patruzeci de ani şi era cam plinuţă.

— Ştii, nu prea îmi place ideea ta…

— De ce? Îi voi vorbi de tine, va fi foarte mulţumită. Nu eşti un wayana, dar nici Manantin nu este, aşa că e acelaşi lucru.

— Dacă vrei într-adevăr să-mi dai o soţie, oricum aş prefera-o pe fata ei!

O văzusem o dată sau de două ori, şi încă de pe atunci îmi plăcuse mult... Din fericire, Manantin s-a însurat cu Idiu şi astfel nu s-a mai pus problema.

O.R.S.T.O.M. mi-a încredinţat construirea unui nou turn pe malul lui Marouini. Întovărăşit de Siksili, Mimi-Siku şi Yoiwet lipsesc câteva zile din sat.

Către sfârşitul lucrărilor, pe când stau aplecat deasupra golului de sub mine, bătând o scândură pe vârful construcţiei, brăţara mi se desface şi cade în fluviu.

— Mimi-Siku, prinde-o!

— Să prind ce?

Înainte de a înţelege despre ce e vorba, brăţara s-a dus la fund, apoi a dispărut. Mă las să alunec de-a lungul stâlpului şi mă arunc în apele mâloase. Orbecăind pipăi fundul la trei metri adâncime. Mâna nu întâlneşte decât mâl. Îmi trag răsuflarea şi mă scufund din nou. Când urc la suprafaţă sunt întâmpinat de glumele tovarăşilor mei.

— În loc să râdeţi, mai bine ajutaţi-mă s-o găsesc!

Fără prea mult entuziasm. Mimi-Siku şi Siksili încep şi ei să caute. Cum nu găsesc nimic urc din nou până în vârful turnului şi arunc un cui pentru a-i urmări traiectoria în apă. Tovarăşii mei se tăvălesc de râs. După o vreme, sleit de puteri şi răsuflând greu, trebuie să mă plec în faţa realităţii, nu o voi mai găsi...

De atunci încep să se vorbească vrute şi nevrute pe seama ei şi a mea. Pe când stau la masă, Malavate încearcă să mă tragă de limbă.

— Ia spune, cum mai merge cu Alasawani?

— Nici vorbă, între noi nu este nimic. Alţii se ocupă de ea, nu însă şi eu.

Se mulţumeşte să râdă, întorcându-se către cei care împart masa cu noi, adăugând:

— Băiatul meu nu se plictiseşte, o are pe Alasawani şi mai are şi alte femei din sat.

Şi enumeră câteva nume.

— Dar nu-i adevărat, de unde ai mai scos-o şi pe asta?

Lui Malavate îi place să-şi închipuie că fiul său îi păşeşte pe urme.

În faţa colibei mele se află un mic adăpost în care „omul”, fiii săi şi nora vin să pregătească vânatul, să radă manioc şi să coacă pesmeţi. Rămân mult timp cu coatele sprijinite pe parapet urmărind cu privirea fiecare gest al tinerei femei.

Într-o dimineaţă, o văd îndreptându-se către coliba bucătăriei. Şi-a pus un weyu cu mărgele, iar pe obraz şi-a desenat cu linii subţiri figuri geometrice. Niciodată nu mi s-a părut atât de frumoasă. Schimbăm câteva priviri şi semne din mână. Încerc cu desperare s-o fac să înţeleagă tot ce simt pentru ea. Nici nu îmi dau seama dacă acest schimb de semne trece ori nu neobservat.

Idiu, mama lui Alasawani, a plecat la Pidima unde are rude. Tânăra femeie se duce după ea împreună cu soţul ei. Chiar a doua zi vedem piroga lor întorcându-se. Ea coboară iar piroga pleacă imediat mai departe. Chipul şiroind de lacrimi exprimă o mare resemnare. Observ urme de lovituri pe tot trupul ei. Mai târziu se va afla că a bătut-o cu pagaia. Toţi cei de aici iau partea femeii.

— E un om rău, este prea gelos!

Nu aveam să aflăm exact ce se întâmplase în satul lui Pidima, dar îi port pică soţului că s-a răzbunat în felul acesta.

Noaptea şovăi mult timp să mă duc la ea, dar nu izbutesc să mă hotărăsc. La câţiva zeci de metri de mine, Alasawani este singură în hamacul ei, pentru prima dată de săptămâni încoace. Simt cum îmi zvâcnesc tâmplele în ritmul inimii… Cu toate acestea nu găsesc nici puterea şi nici îndrăzneala să mă duc până la ea. Deodată mi-e teamă, teamă de a fi

trezit destul de brutal la realitate, dacă mă respinge, teamă mai ales de necunoscut. Mi s-a mai întâmplat şi înainte să mă simt atras într-un fel profund şi stabil de către anumite femei wayana, dar ceea ce mă împinge astăzi spre Alasawani este ceva nou pentru mine... Prin ţesătura roşie a pologului meu se strecoară lumina zorilor. Îmi amintesc felul acela, pe jumătate serios şi pe jumătate râzând, cu care îmi răspunsese în urmă cu câteva zile: „Da, dacă vrei tu”. Acum că s-a luminat de ziuă, sunt furios că nu mi-am încercat norocul.

Soţul se întoarce în cursul zilei. Viaţa lor continuă ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat.

A trecut o bucată bună de timp de când cele trei familii de pe Jari trăiesc la Antecume Pata. După ce au locuit în câteva sate ale tribului, sfârşiseră prin a se stabili aici unde aveau să rămână mai multe luni.

Într-o după amiază pe când stau de vorbă cu Yamo, cu soţia sa şi cu tatăl lui, Kutaka, un avion trece pe deasupra noastră la mică înălţime. Îi simt tresărind. Este un bimotor surinamez care zboară din când în când între Anapaike şi o mică bază de pe Oulemali. În ultima vreme a trecut de mai multe ori. Cu o săptămână în urmă un alt avion se rotise timp de câteva minute deasupra satului nostru; era avionul companiei care asigură legătura dintre Cayenne şi Maroni. Desigur că vreun turist dorise să ia câteva fotografii aeriene şi ceruse să fie adus până aici.

Suficient pentru a se răspândi zvonurile cele mai fanteziste.

— Sunt brazilieni pe urmele celor trei familii de pe Jari. Vor să nimicească satul!...

La Maripassoula, câţiva wayana au văzut militari. Unul dintre aceştia vorbea braziliana. Pe loc au tras concluzia că sunt din armata braziliană venită pe Itany în campanie de represalii. Asupra întregului trib pluteşte o atmosferă de nelinişte.

Ce se petrecuse pe Jari? Despre ce represalii e vorba? Vreau să am cugetul împăcat şi mă hotărăsc să-i întreb pe cei doi bărbaţi.

— De ce nu vreţi să spuneţi ce s-a întâmplat în Brazilia? ...

Yamo rămâne tăcut. După o clipă de şovăială, tatăl său îl îndeamnă să vorbească.

— Spune-i... Poţi să-i povesteşti. Nu este un wayana, dar nu-i străin, e aproape ca noi. Poate că va putea să ne ajute.

Yamo nu se poate hotărî, îi vine greu să vorbească. Kutaka stăruie. Alături de mine Moloko, Malavate, Puptu, Alamaka şi Yoiwet ascultă plini de încordare.

— Ştiţi, lucrurile sunt mult mai grave decât gândiţi... Haide, copile, povesteşte-le...

Cu glas nesigur fiul său ia cuvântul:

— Mă întorceam de la vânătoare. Când am ajuns la debarcader am auzit ţipete, glasuri mânioase. Am alergat. Erau Lipo-Lipo, Tukano şi femeile. Un brazilian ţinea puşca îndreptată asupra lui Tukano şi îl ameninţa...

Emoţia îl împiedică să urmeze. Tatăl său îl îmbărbătează. După o lungă tăcere, continuă:

— De câtva timp aveam neînţelegeri cu brazilienii. În ţinut erau mai mulţi, veniţi să vâneze jaguari şi să adune blănuri. Munceam pentru ei, dar în lipsa noastră încercau să ne ia femeile... Am crezut că îl va ucide pe Tukano...

Din nou mult timp nu spune nimic, pare sugrumat de emoţie. Apoi, cu glas lipsit de culoare, rosteşte înspăimântătoarele cuvinte:

— Am tras... Glontele l-a lovit în cap...

Vestea este întâmpinată de o tăcere uluită. Yamo îşi recapătă cu greu răsuflarea. Cu toţii am fost cuprinşi de o ciudată stare de nelinişte ca şi cum ne-am simţi complici la fapta sa. Yamo urmează:

— Tovarăşii săi l-au ridicat şi l-au dus într-o colibă. Nu murise încă... M-am dus lângă ai mei. Se apropia noaptea. De o parte ei, de cealaltă, noi. Ne-am pândit unii pe ceilalţi până dimineaţă. A fost o încercare grea... Au venit, pe ascuns, să ne vadă alţi brazilieni, cu care eram în relaţii

bune. Ne-au prevenit: „Trebuie să plecaţi, vă vor omorî… Dacă se pornesc, nu se vor mai opri, vor măcelări şi femeile şi copiii voştri, e mai bine ca toţi bărbaţii să plece pentru un timp.” Tukano, Lipo-Lipo şi cu mine am fugit în pădure, luând cu noi doar puştile. Văzând că nu mai suntem acolo, brazilienii au crezut că lucrăm la terminarea unor luntre mici, pe celalalt mal al râului. Femeile ne-au povestit ce a urmat. S-au adunat mai mulţi şi au plecat cu armele să ne ucidă. Cum nu ne-au găsit, s-au întors în sat furioşi…

Glasul i se îneacă:

— A fost foarte greu pentru femei… La fel şi pentru copii, care au văzut ce se întâmplă…

Chiar dacă nu o spune, putem ghici că au fost cel puţin lovite cu sălbăticie.

— Timp de câteva zile brazilienii au plecat mereu în pădure în căutarea noastră. Şi atunci femeile s-au hotărât să fugă. Au îngrămădit tot ce s-a putut pune în cele trei luntre ale satului. Dar, înainte de a apuca să plece, brazilienii s-au întors. Au aruncat pe pământ tot ce se găsea în bărci, au nimicit totul, au călcat în picioare pesmeţii de manioc şi i-au aruncat în râu. După aceea au plecat luând cu ei toate luntrele bune. Nu a mai rămas decât una foarte grea, pe care o târâseră departe de mal pentru ca femeile să nu o poată folosi.

Pentru prima oară intervine şi soţia lui Yamo:

— Au vrut s-o omoare pe Kiwa. A sărit între fiica ei şi un brazilian care o bătea. Omul, a doborât-o la pământ cu o ploaie de lovituri. Era pornit, şi-a luat puşca, a încărcat-o şi a îndreptat arma asupra Kiwei şi a fiicei sale. A apărut atunci un alt brazilian, unul dintre cei care erau în relaţii bune cu noi şi a izbutit să împiedice măcelul. În cele din urmă au plecat lăsându-ne singure…

Mă gândesc câtă energie, curaj şi voinţă le-au trebuit acestor câtorva femei pentru a ajunge până la indienii wayapi… Soţia lui Yamo povesteşte cum au fost nevoite să tragă piroga cea grea, centimetru cu centimetru, până la malul râului. Au pus umărul şi copiii, chiar şi cei mici. Dar barca nu era destul de încăpătoare. Au cârpit, de bine de

rău, o luntre veche ce nu mai era folosită. Călătoria a durat zile întregi. Kiwa şi fiica ei au asigurat supravieţuirea grupului, vânând câteva iguane şi pescuind. Noaptea înălţau adăposturi cum se nimerea. Pe Mapaony se aflau şi alţi vânători de blănuri de jaguar. Ştiind lucrul acesta şi fiindu-le frică să-i întâlnească trebuiseră să facă un ocol uriaş. La rândul lor Lipo-Lipo, Tukano şi Yamo au străbătut pe uscat distanţa dintre Jari şi râul Kouc. Seara se căţărau în arborii kumu pentru a dormi feriţi de atacurile animalelor... S-au întâlnit cu soţiile lor atunci când nu mai erau departe de primele sate indiene de pe Oyapock.

În timpul scurt petrecut în imediata apropiere a micului post administrativ Camopi, două întâmplări aveau să marcheze viaţa cetei lor. Aflând că Lipo-Lipo avea un revolver, jandarmul i-a scotocit prin lucruri şi i l-a luat, spunându-i că pe teritoriul francez nu-i este îngăduit să-l poarte. Fireşte că indianul nu a putut pricepe una ca asta. Şi-l procurase în mod legal, în schimbul muncii sale. Pentru el asta însemna pur şi simplu un furt. (Mai târziu am intervenit pe lângă administraţia din Cayenne care a acceptat să-l despăgubească, trimiţându-i suma de o sută de franci). A doua întâmplare i-a zdruncinat şi mai mult. Pe Oyapockul de Sus schimbaseră coroane de pene pe un câine de vânătoare. Animalul nu se obişnuise încă cu ei şi foarte uşor devenea agresiv. Din această cauză l-au legat de stâlpul unei colibe. Unul dintre copiii lor s-a apropiat din imprudenţă şi a fost muşcat. Întâmplarea a ajuns şi la urechea jandarmului. Debarcă în sat şi cu un glonţ de revolver împuşcă animalul chiar sub ochii lor. Pentru ei, care fugiseră de brutalităţile brazilienilor căutând pe Itany o atmosferă mai puţin duşmănoasă, începutul nu era prea promiţător...

După două săptămâni au ajuns la drumul indienilor emerillon.

— Urmarea o cunoşti, îmi spune Kutaka, întorcându-se spre mine.

PRINCIPATUL WAYANA

În 1972 am adunat, în sfârşit, destule materiale pentru a putea trece la construirea infirmeriei. Am început plantarea stâlpilor împreună cu câţiva bărbaţi din sat. Lucrăm de câteva ceasuri când suntem întrerupţi de zgomotul unui motor. Recunosc luntrea subprefecturii. Îşi face apariţia un om mărunt şi slab, de vreo cincizeci de ani, însoţit de un detaşament de soldaţi.

— Bună ziua, sunt noul subprefect... Drumul până aici sus este foarte frumos, sunt o mulţime de praguri...

Îi răspund pe acelaşi ton:

— Bună ziua, sunt André Cognat. Frumoasă zi astăzi, aţi avut noroc...

Pentru moment nu rostim nimic compromiţător.

— Ştiu că sunteţi de puţin timp la Saint-Laurent, faptul că aţi venit în ţinutul wayana atât de curând nu poate decât să-mi dea speranţe...

— Da, şi nădăjduiesc să fac mai mult decât predecesorul meu.

Îmi exprim mulţumirea. Adaugă:

— La Tumuc-Humac s-a făcut o misiune oficială, voi căuta şi eu să mă duc până acolo şi am de gând să mai întemeiez una, pe drumul indienilor emerillon.

Îl privesc uluit. Doar nu a făcut această deplasare numai pentru a-mi spune asemenea nerozii. De când sunt aici ar

trebui să fiu imun în privinţa administraţiei, totuşi se mai întâmplă să mă mir.

— Nu credeţi că ar fi lucruri mai urgente ce trebuie făcute aici, la faţa locului? Pe înălţimile de la Tumuc-Humac şi pe drumul indienilor emerillon nu mai trăieşte nici suflet de om! De nu mai ştiu când am cerut unele credite sau ceva materiale pentru a construi un dispensar ca în felul acesta medicul din Maripassoula să dispună de un instrument de lucru satisfăcător atunci când vine pe Itany şi pentru ca noi înşine să putem fi îngrijiţi în condiţii bune.

— Da, dar subprefectura nu dispune de credite.

— Şi pentru a vă duce la Tumuc-Humac şi pe drumul indienilor emerillon de ce credite dispuneţi? Cu ce plătiţi luntraşii? Cu ce plătiţi benzina? Doar pentru a urca de la Saint-Laurent până aici trebuiesc patru până la şase sute de litri!

Cu asta i-am închis gura şi schimbă vorba.

— Avem de gând să înnoptăm în sat. Mi-aţi putea arăta unde să ne întindem hamacurile?

După o jumătate de oră subprefectul, în costum de baie, vine să mă vadă.

— Ce faceţi aici?

— Plantăm stâlpii infirmeriei de care tocmai v-am vorbit.

— Ah, bine…

Cum încerc să reiau discuţia despre credite se foloseşte de un pretext oarecare pentru a se duce la comandantul brigăzii. În timpul dimineţii, soldaţii au plecat şi-au tăiat un trunchi mare şi strâmb, de vreo şapte-opt metri, îl ridică cu de la sine putere în mijlocul satului. După ce fixează o sfoară leagă de ea drapelul. Subprefectul îşi face din nou apariţia în ţinută oficială. În momentul înălţării drapelului se uită de câteva ori în direcţia mea. Oamenii din sat se ţin deoparte în grupuri mici şi privesc destul de înveseliţi acest petec de „camisa”[4] care este înălţat la capătul unui băţ.

La sfârşitul acestui mic ritual, subprefectul schimbă câteva cuvinte cu doi gradaţi apoi se îndepărtează. Ofiţerii se apropie de mine.

[4] Camisa: bucată de stofa (n.a.).

— Credeam că veţi asista la ceremonia ridicării drapelului.

— Sunt ocupat cu construirea unei infirmerii, ceea ce mi se pare cel puţin tot atât de important ca a sta în poziţie de drepţi în faţa steagului.

— Da, dar de fapt sunteţi singurul francez de pe aici, era bine, şi important, măcar în ochii indienilor wayana, să fi asistat la ceremonie.

— Sunt mai puţin convins decât dumneavoastră de această importanţă. Ceea ce mi s-ar părea mie mai folositor decât prezenţa aceasta niţeluş folclorică a drapelului, ar fi un sprijin temeinic şi eficace din parte administraţiei.

— Consideraţi aceasta drept folclor?

— La fel cum şi dumneavoastră consideraţi drept folclor tot ce este în legătură cu indienii wayana, ceremoniile, calimbeurile şi obiceiurile lor…

A doua zi are loc coborârea drapelului. Este înlocuit cu un altul, mai mic. Operaţia aceasta odată încheiată, subprefectul şi ofiţerii se duc la Malavate şi stau de vorbă cu el. Însoţindu-şi cuvintele cu gesturi largi şi arătându-mă de câteva ori cu degetul.

În clipa plecării recruţii se apropie de mine. Aud cum unul dintre gradaţi le spune printre dinţi:

— Vă interzic să mergeţi să-l salutaţi pe André Cognat!

Neţinând seamă de aceasta îşi iau rămas bun de la mine:

— Suntem încântaţi că am urcat până aici, suntem încântaţi că v-am cunoscut.

Unul dintre ei adaugă cu glas scăzut, arătând cu capul către ofiţeri:

— Nu trebuie să-i luaţi în seamă.

După ce i-a strâns mâna lui Malavate şi celor câţiva din jurul său, subprefectul se duce drept la luntre…

În aceiaşi zi, după ce mă încredinţez că stâlpii infirmeriei sunt bine fixaţi în pământ, mă duc să vorbesc cu tatăl meu.

— Papak, drapelul ţi-a fost încredinţat chiar ţie?

— Da, este aşa cum spui.

— Ascultă, îl voi coborî şi ţi-l voi da. Îl vei pune în fundul unui geamantan, cel mai potrivit loc pentru a fi păstrat. Iar coarda, o pui deoparte, sau o foloseşti pentru a-ţi întinde hamacul.

— Dar subprefectul, jandarmul şi militarii mi-au spus…

— De acord, dar nu ei au construit satul şi nu văd de ce ne-ar obliga să avem drapelul aici, când nu au făcut nimic pentru indienii wayana.

Zis şi făcut, cobor drapelul, înfăşor sfoara şi le duc pe toate tatălui meu.

După câteva luni, schelăria este gata. La poalele construcţiei sunt îngrămădite cinci mii de foi de şindrilă pe care le-am cumpărat de la Maripassoula, saci cu ciment şi diferite alte materiale.

Satul este aproape pustiu. Mâine are loc la Pidima un dans kalau, iar cei mai mulţi dintre locuitori au şi plecat. Nerăbdător să isprăvesc, m-am hotărât să nu urc până acolo decât abia în ziua sărbătorii.

Pe când bat în cuie scândurile acoperişului văd sosind barca jandarmeriei. Recunosc pe şeful de post şi pe subprefect. Coboară pe plajă discutând îndelung. Între timp luntraşii au venit să ne salute. Cei doi părăsesc în cele din urmă debarcaderul şi se duc să se scalde printre stâncile din amonte. Va mai trece cel puţin încă o oră înainte de a se hotărî să vină la noi.

— Domnule Cognat, aş vrea să vă vorbesc. Se poate?

— Da, desigur…

Bat ultimele cuie în şindrila pe care o ţin în mână şi cobor.

— Credeam că mă veţi întâmpina la debarcader!

— Îmi pare rău, dar eu gândeam exact invers.

— Nu ştiu dacă vă daţi bine seama că vorbiţi subprefectului, adică reprezentantului guvernului.

— Desigur că sunteţi subprefectul, dar aţi uitat poate că la prima dumneavoastră vizită am venit să vă întâmpin, iar dumneavoastră aţi plecat ca un răufăcător.

Tresare. Jandarmul este lângă el, ţeapăn, aproape în poziţie de drepţi. Adaug:

— E adevărat că ne-am cam înţepat, dar pentru atâta lucru nu trebuia să plecaţi fără un cuvânt de rămas bun.

Şovăie câteva momente, apoi îmi spune:

— Nu am venit aici să reîncepem discuţiile noastre ci, dimpotrivă, voiam să vă vorbesc, să vedem ce poate fi făcut pentru indienii wayana.

— Dacă doriţi să vorbim doar în interesul lor, sunt de acord.

— Iată, sunt de părere că în primul rând este neapărat necesar să fie şcolarizaţi.

— …

— Trebuie neapărat şcolarizaţi. Aveţi aici o şcoală care se află într-o stare foarte proastă. (Pe vremea când ne preocupa proiectul satului din amonte de pragurile de pe Itany, începusem s-o demontăm şi, apoi, decât s-o reparăm, ne-am gândit să construim una nouă, mai mare). În cazul acesta ar fi bine ca, în acelaşi fel în care construiţi infirmeria, să faceţi o şcoală şi o mică locuinţă. Când totul va fi gata, vă vom trimite şi un învăţător.

— Vă daţi seama ce-mi cereţi? Doriţi să realizez aceste două construcţii pe cheltuiala mea – deoarece nu aveţi credite – pentru ca apoi să puteţi paraşuta pe cineva, un oarecare din administraţie ori din Educaţia Naţională, care vine să facă treaba pe care poate „dumneavoastră” o socotiţi potrivită, dar care va fi cu totul opusă interesului locuitorilor. În ce mă priveşte, gândesc că indienii wayana înşişi trebuie să-şi ţină în mână destinul. Aţi numit „căpitani”, dar îi consideraţi drept paiaţe. Poate ar fi mai bine să începeţi prin a le cere, în mod serios, părerea. De ce discutaţi cu mine, duceţi-vă să discutaţi cu ei, doar e vorba de ei, nu?

— Şi cum vreţi să le vorbesc?

— Faceţi cum ştiţi, nu ei au venit să vă caute!… Aici foarte curând un wayana va fi cel care îi va învăţa pe copii să citească şi să scrie, iar sarcina infirmeriei va fi preluată, de asemenea, de un wayana!

— Cred totuşi că nu aveţi de gând să cereţi independenţă pentru wayana.

— Vreau să le fie recunoscute unele drepturi. Întotdeauna, totul a fost hotărât în spatele lor. Nimic nu-i protejează, nici un statut juridic, nimic. Sunt complet la cheremul administraţiei, adică al unor oameni ca dumneavoastră!

— Vorbiţi subprefectului!

— Puţin îmi pasă! Singurii care mă interesează sunt indienii wayana, atâta tot!

Face gestul de a pleca, apoi se răzgândeşte. Îmi aruncă pe un ton ce se vrea jignitor:

— Nu înaintează prea repede construcţia infirmeriei dumneavoastră!

— Sunt primul care s-o regret, dar nu dumneavoastră sunteţi cel care a tăiat cincisprezece piloni în pădure şi nici cel care i-a cărat până în sat. Dumneavoastră aţi cumpărat cei cincizeci de căpriori? Dar cele cinci mii de foi de şindrilă? Dumneavoastră le-aţi urcat pe schelărie?...

Scos din fire face stânga-împrejur aproape ca la regulament, merge câţiva paşi dar se întoarce şi, privindu-mă încruntat, mă ia la rost:

— Atunci când am părăsit ultima dată satul am lăsat un drapel pe catarg, nu-l văd.

— Venind aici, jandarmeria a întocmit mai multe rapoarte, aşa că ştiaţi prea bine ce este cu el. (Jandarmul pare foarte surprins că sunt la curent). Au mai fost şi unele telegrame expediate la Saint-Laurent. Ba chiar s-a spus că l-aş fi pus pe foc! Eu l-am coborât, dar nu l-am ars, l-am înmânat lui Malavate căruia i l-aţi încredinţat. Este la loc sigur, într-un geamantan. Atunci când drapelul nu va însemna doar o faţadă, vom mai vedea!

— Dacă e aşa, voi trimite oameni care să-l înalţe din nou deasupra satului!

— Dacă asta vă amuză, nu aveţi decât să-i trimiteţi.::

Pleacă furios, urmat de şeful de post. Se întoarce pentru ultima dată, adresându-se luntraşilor:

— Haideţi, pornim!

Nu este pentru prima oară când administraţia vrea ca drapelul să fluture deasupra satului Antecume Pata.

Cu doi ani în urmă, însuşi prefectul urcase în ţinutul wayana, poposind în sat. Era însoţit de directorul său de cabinet, subprefectul, secretarul general, comandantul jandarmeriei şi comandantul forţelor armate din Guiana.

Îmi amintesc că la sosire întrebase pe subprefect care era programul prevăzut pentru vizita la Antecume Pata. De aici se putea lesne ghici ce avea să urmeze. Neştiind ce să răspundă, funcţionarul mi se adresase, în desperare de cauză:

— Contez pe dumneavoastră să arătaţi domnului prefect ceea ce l-ar putea interesa.

— De acord.

Prezint pe cele două căpetenii de clan, Moloko şi Malavate, şi prind prilejul pentru a încerca să explic principalele probleme care se pun aici, mai ales pe plan sanitar.

— Ar fi un lucru bun dacă am putea obţine un sprijin din partea administraţiei, pentru construirea unui mic dispensar.

Mă ascultă cu gândul aiurea:

— Da, da, într-adevăr, ar fi interesant…

Subprefectul îşi aminteşte atunci că are de împărţit daruri din partea superiorului său ierarhic. Scoate dintr-un sac trei pachete cu cartuşe, vreo două sute de grame de bomboane şi două pachete cu biscuiţi de război.

Cu cea mai mare seriozitate mă întorc către prefect:

— În numele întregului sat vă mulţumesc pentru aceste minunate daruri care fără îndoială vor rămâne în amintirea indienilor wayana…

— Nu aţi fost uitat, am şi pentru dumneavoastră un dar.

— Sunt din ce în ce mai mişcat de aceste atenţii. Este prima dată când administraţia are atâta grijă de Antecume Pata şi în mod sigur prima dată când se gândeşte la mine.

Scoate două mici fanioane tricolore şi mi le întinde.

— Le veţi putea pune pe luntre atunci când veţi coborî pe fluviu către Maripassoula.

După ce a trecut şi acest al doilea moment de emoţie mă adresez prefectului:

— Ştiţi, vă mulţumesc foarte mult, dar în privinţa fanioanelor este cam târziu…

— Cum aşa?

— Pur şi simplu pentru că, încă de azi dimineaţă, caut o emblemă pentru Antecume Pata şi cred că tocmai am găsit-o.

Toţi oficialii sunt adunaţi şi ascultă fără să bănuiască ceva.

— Iată, mă gândesc să cumpăr stofă de diferite culori. O bucată mare verde drept fond. Verde, pentru că este culoarea pădurii şi, de asemenea cea a speranţei, pentru a arăta că indienii wayana speră şi acum că vor veni zile mai bune în relaţiile cu administraţia.

Prefectul înmărmureşte. Pare că se întreabă pentru ce a venit aici.

— Pe fondul verde vor fi trei cercuri. În mijloc un cerc mai roşu, într-o parte un cerc negru, în cealaltă unul alb. Cel roşu simbolizează, fireşte, pe wayana, deci pe cei de aici, cel negru pe boni, iar cel alb pe francezi. Toate acestea pentru a arăta că indienii sunt la ei acasă şi întreţin relaţii de prietenie atât cu albii cât şi cu negrii.

Oare sunt serios, sau îmi bat joc de ei? Toată lumea pare stânjenită. În cele din urmă, cineva îmi spune, la fel cum mi-a spus astăzi subprefectul:

— Cred, totuşi, că nu vă gândiţi la o independenţă a indienilor wayana!

— În fond de ce nu? Ştiţi, aici ne aflăm la confluenţa dintre Itany şi Marouini. O regiune pe care Surinamul ar dori să şi-o alipească. Pe harta lor au desemnat-o drept „zonă contestată”. Şi atunci noi, indienii wayana de pe Itany, acaparăm bucata aceasta de pământ şi alcătuim Principatul Wayana. „Marele Bărbat” Twenke devine prinţul indienilor din acest principat.

Subprefectul îmi face semne disperate să mă opresc. Îi trage pe toţi din grup după el.

— Veniţi, le spune, aş vrea să vă arăt şi alte puncte interesante ale satului.

La plecare, prefectul vine să mă salute:

— Am fost foarte mulţumit de această vizită şi mi-am notat cu atenţie unele din preocupările dumneavoastră, mai ales cele privitoare la infirmerie. În curând veţi primi veşti de la mine.

După zece zile trage la debarcader luntrea şefului de post din Maripassoula.

— Am sarcina să vă predau o scrisoare şi un mic colet din partea subprefecturii.

— Hotărât lucru, în ultima vreme ocârmuirea se gândeşte mult la mine.

Deschid scrisoarea.

„Dragă domnule, în urma vizitei oficiale a prefectului de Guiana, am onoarea să vă trimit, în pachetul alăturat, un drapel tricolor pe care veţi binevoi a-l ridica pe un catarg mare în centrul satului.

Cu cele mai distinse salutări…”

ACEL OM

Sunt în coliba mea ocupat cu trasarea pentru O.R.S.T.O.M. a unor grafice cu variaţiile nivelului apelor lui Itany, când aud că cineva urcă cele câteva trepte. Scândurile trosnesc. În tocul uşii apare silueta destul de greoaie a lui Kiwa.

— Kami (copile), trebuie să-ţi vorbesc.

— Ce ai să-mi spui?

— Mă voi întoarce câteva zile la Aloike. Mă tem că, în lipsa mea, mi se va scotoci prin lucruri, prăpădindu-mi-le pe toate. Poţi să le păstrezi?

La fel ca toată lumea, cunosc şi eu legenda care învăluie cufărul cel mare al văduvei vraciului. Nu am puterea s-o refuz, dar încuviinţarea mea nu sună prea încurajator. Se mulţumeşte şi cu atâta. Ceva mai târziu se întoarce împreună cu fiica ei, ducând o povară grea. După ce cară câteva valijoare, aduc faimosul cufăr pe care îl aşază împreună cu celelalte lucruri într-o cămăruţă ce poate fi închisă.

Abia a plecat, că Malavate şi Pontsitpe vin sus la mine.

— De ce ai acceptat? Doar ştii că înăuntru sunt osemintele vraciului.

Nici lui Moloko nu i-a scăpat mişcarea. Ni se alătură.

— Trebuia să refuzi, trebuia să le fi spus să părăsească satul şi să-şi ia cufărul cu ele.

— De ce n-ai făcut-o tu? Eşti o căpetenie, un şaman. Ba mai mult, eşti înrudit cu ele, pentru tine ar fi fost mai uşor decât pentru mine!…

Cum nu prea ştie ce să răspundă, Moloko adaugă, ca pentru a se linişti singur:

— Noroc că se găseşte într-un loc închis, duhul va rămâne încuiat în încăpere…

Pentru moment, toate acestea nu mă neliniştesc prea mult. Sunt preocupat de altceva. Observând traiul pe care îl duce Alasawani, am căpătat siguranţa că nu are nici o afecţiune pentru soţ, în ciuda celor doi copii pe care i-a făcut cu el. În ceea ce îl priveşte, acesta se poartă atât de dur cu ea încât şi-a atras antipatia tuturor. Între timp au avut loc câteva sărbători, la care Alasawani a apărut în toată strălucirea frumuseţii sale. Sunt din ce în ce mai nebun după ea.

Într-o zi, în care nu se simte bine, mă duc s-o îngrijesc. Folosind prilejul că soţul ei s-a depărtat, îmi mărturiseşte că ameninţă s-o părăsească, să plece împreună cu tatăl său, pentru a trăi pe Palomeu.

— Acolo îşi va lua altă soţie.

Nu aştept să-mi spună mai mult pentru a-i vorbi de dorinţa mea de a mă însura cu ea dacă rămâne singură. Nu-mi răspunde nimic mulţumindu-se să zâmbească. Va rămâne culcată în hamac timp de o săptămână, fiind bolnavă. Se plânge de dureri de stomac. Soţului puţin îi pasă.

Într-o noapte şi-a încercat norocul pe lângă Aikanalu, fiica lui Moloko nu a făcut din aceasta un secret.

— Fă-mi loc în hamacul tău, îi spune.

— Nu, eşti însurat.

— Asta nu ar fi o piedică.

— Da, dar soţia ta nu-i vreo bunică, e femeie tânără!

Stăruise mult dar ea nu a cedat. În ţinutul wayana asemenea lucru se întâmplă destul de rar.

Plănuiam să defrişez o mică plantaţie în marginea satului. Trei bărbaţi mi-au propus să mă ajute, în schimbul

unor materiale. Printre ei şi soţul lui Alasawani. La terminarea lucrărilor îi înmânez, aşa cum el însuşi ceruse, o oală uriaşă din fontă pentru fiert cachiri.

— Ştii ce zice lumea? îmi spune Malavate, la câtva timp după aceea.

— Spune-mi.

— Că i-ai făgăduit o oală lui Alasawani, deoarece eşti iubitul ei.

— Cine spune asta?

— Socrul ei. Zice că de asta i-ai dat o oală fiului său.

Plin de mânie mă duc la el. Omul este aşezat lângă foc.

— Se pare că spui la toată lumea că am dat o oală fiului tău pentru că sunt iubitul soţiei lui!… Uiţi că mi-a cerut-o chiar el! Pentru a-ţi dovedi că toate acestea sunt neadevăruri îi voi lua oala înapoi şi îl voi plăti cu bani. Zi-mi chiar tu cam cât face munca lui!

Neagă că ar fi scornit asemenea zvonuri. Îi dau trei sute de franci şi mă duc să iau oala înapoi.

După trei sau patru zile, la căderea întunericului, aud glasuri certându-se violent. Recunosc vocea lui Alasawani.

— Nu mai vreau să rămân cu el. Nu mai vreau să am a face cu un bărbat atât de rău!

Idiu ia partea fiicei sale. Se îndreaptă către coliba socrilor, pentru a le spune tot ce o apasă pe suflet de ani de zile.

— Fiul tău nu o iubeşte pe fiica mea, ţipă ea, adresându-se soacrei. O bate, m-am săturat. Prea de mult timp se întâmplă asta.

Înşiră ce le reproşează. Mânia o cuprinde tot mai tare, pe măsură ce-şi aminteşte. Nu a uitat nimic, toată pica adunată i se descătuşează.

— O faceţi să sufere pe fata mea, o înjuraţi!

Adresându-se mai ales socrului, adaugă scoasă din fire:

— Şi apoi, ai spus atâtea minciuni încât Antecume a luat înapoi de la fiul tău oala pe care i-o dăduse! Eşti rău de gură! Nu vă mai las fata, o ţin la mine!

Întreg satul trage cu urechea. În penumbră, siluete se strecoară mai aproape pentru a nu scăpa nici o vorbă. Cu toate că bărbatul răspunde cu violenţă, de mai multe ori, neştiind ce să-i spună lui Idiu se bâlbâie ne mai găsindu-şi cuvintele, ceea ce-i sporeşte furia. Cum sunt direct amestecat, iar evocările mamei lui Alasawani despre felul în care a fost tratată fiica ei nu fac decât să-mi aţâţe mânia, mă arunc în învălmăşeală.

— Povesteşti la toată lumea că sunt iubitul norii tale, dar m-ai văzut cu ochii tăi în hamacul ei? Poţi să numeşti un singur wayana care m-a văzut cu ea? Şi, atunci, de ce bârfeşti întruna? Încă de pe vremea când trăiaţi în satul lui Epoya vă petreceaţi timpul cu intrigile!

Înainte ca lucrurile să se învenineze prea tare, Asaukili vine să ne despartă. Fiecare se întoarce la coliba sa, dar continuă să-şi golească inima în gura mare, până noaptea târziu. După ce calmul a revenit cât de cât, multă vreme va mai fi auzită Idiu ocărând oamenii aceştia care se poartă atât de rău cu fiica ei.

Alasawani rămâne sub acoperişul colibei lui Idiu timp de o săptămână. Nici nu mai vrea să audă de soţul ei. Cu toate că mama ei o sprijină, bunica Ikakane intervine cu greutatea cuvântului ei de bătrână ca Alasawani să-şi reia locul obişnuit alături de soţul şi fiicele ei. După ce rezistă mai multe zile, Alasawani se resemnează, cu moartea în suflet.

— Bine, dar tu ai vrut-o! Să nu spui nimic dacă mă va bate de faţă cu tine! Nu vei putea spune nimic deoarece tu eşti cea care stărui să mă întorc la el.

La rugămintea fratelui ei, Kapaloike, care vrea să-şi dea singur seama despre zvonurile ce circulă pe seama sorei sale, Alasawani şi soţul ei coboară fluviul, ducându-se să locuiască la Anapaike.

Plecarea ei mă lasă descumpănit. În sinea mea nădăjduisem că despărţirea va fi definitivă. Ştiam că Idiu dorea şi ea asta şi că nimic nu o mai lega pe Alasawani de

bărbatul ei. Dar îmi făcusem socotelile fără să ţin seama de bunică.

Evitam cu grijă orice legătură cu familia socrilor. Spiritele s-au mai calmat, dar asupra satului pluteşte o atmosferă apăsătoare. Astfel încât nu mică mi-a fost mirarea văzând într-o dimineaţă apropiindu-se „omul acela” de mine, cu o tigvă în mână, pe care mi-o întinde. Refuz să beau.

— După cele întâmplate ce rost mai are să-mi oferi de băut.

Stăruie.

— Ascultă, mai bine să rupem orice relaţie, pentru a evita certurile.

— Ba da, bea, uită ce s-a întâmplat.

A refuza este o jignire gravă. Omul din faţa mea pare amărât şi totodată nemulţumit. Cum nu mă hotărăsc, cineva din familia mea îmi face semn să accept. Împotriva voinţei, beau lichidul făcut din banane fără să-l împart cu cei doi sau trei inşi care se află alături de mine. Fără o vorbă, bărbatul plecă înapoi către coliba sa.

După câtva timp Malavate şi Pontsitpe îmi oferă o mâncare din peşte koumarou. Abia am început să mănânc că mă opresc.

— Maka! Am isprăvit.

Ştiind cât îmi place acest peşte, părinţii mei rămân surprinşi.

— Ce-i asta, mai mănâncă!

— Nu, ajunge.

Mă ridic şi mă îndrept grăbit către râu, pentru a vomita.

Începând din ziua aceea mi-a fost din ce în ce mai greu să înghit orice o fi. După câteva înghiţituri, plecam să-mi spăl mâinile şi aruncam în râu tot ceea ce mâncasem. Seara, după cină, mă duceam cu regularitate mai sus de sat pentru a face citirile pe scala de nivel pentru O.R.S.T.O.M. Pe drumul acesta scurt eram cuprins, în mai multe rânduri, de vărsături.

Fratele meu Asaukili, pe care începusem să-l cunosc mai bine şi pe care îl îndrăgisem, mă poftea adesea să împart masa cu el.

— Vino să mâncăm…

Ca pentru a-mi preveni răspunsul, adăuga aproape imediat:

— Dar desigur că nu ţi-e foame.

Uneori acceptam totuşi invitaţia şi mă sileam să înghit o bucăţică de pesmet cu puţin peşte. Abia terminam de mâncat că mă şi ridicam.

— Maka! Mă duc să mă spăl pe mâini.

— Zi mai bine că te duci să verşi…

Chiar la începutul acestei perioade mă opresc într-o bună zi la „Marele Bărbat” Twenke. Vine să-mi ureze bun sosit.

— Copile, (Twenke este unul din fraţii lui Malavate) mi-ar place să isprăveşti tu coliba începută de ginerele meu Aiwe. Cum femeia mea nu face hamacuri, nu îţi voi putea da nimic în schimb. Dar, oricum, eşti fiul meu…

Cu toate că profită puţin de situaţie, ceea ce e aproape firesc, mă învoiesc.

— Avem lemnul, va trebui să aşezi pardoseala şi parapetul…

În fiecare dimineaţă, foarte devreme, părăsesc Antecume Pata împreună cu Yoiwet şi ne întoarcem abia seara târziu.

Yoiwet, care acum trebuie să aibă vreo cincisprezece ani, s-a îndrăgostit de o fată de treisprezece ori patrusprezece ani. În timp ce lucrez alături de Amai-Poti sau Aiwe, rămân amândoi unul lângă celălalt, îmbrăţişaţi în hamac şi îşi şoptesc vorbe dulci cât e ziua de mare. Din când în când pleacă înspre râu sau în pădure. Când Yoiwet se întoarce, Twenke îl strigă:

— Ce-ai făcut?

— Am fost să mă scald.

— Dar nu singur.

Şi spune numele fetei.

— Nu, doar ştii, sunt urât, femeile nu mă iubesc…

— Ba dimpotrivă, eşti foarte frumos, nu eşti ca mine, bătrân. Eşti favoritul femeilor pentru că eşti dulce, dulce precum băutura aceea pe care o găseşti la Entoucas.

— Ce băutură?

— O băutură roşie.

— Limonadă?

— Nu, de unde… E în sticle mari, e roşie, se toarnă puţin într-un pahar cu multă apă.

— Grenadină?

— Da, asta e! Grenadină. Eşti dulce ca grenadina, de aceea eşti favoritul femeilor!

Şi astfel Yoiwet s-a ales cu o nouă poreclă. În sat nu auzi decât „Grenadină”, aici, „Grenadină”, dincolo…

Aveam din ce în ce mai puţină poftă de mâncare şi în continuare stomacul nu primea decât jumătate din ce înghiţeam. Destul de ciudat, suportam aceasta fără a-mi face griji. Ceva în mine mă împiedica să gândesc la starea mea, să-mi dau seama de gravitatea ei. Fără s-o formulez limpede, puneam pierderea poftei de mâncare pe seama absenţei lui Alasawani. În schimb, fratele Asaukili şi părinţii mei începeau să-şi facă gânduri.

— Trebuie să te laşi îngrijit de cumnatul meu, îmi repeta întruna Malavate.

— Nu-i nimic, nu mi-e foame, îmi va trece.

Mi se mai întâmpla să cred că mi-e foame atunci când vedeam mâncarea dar, abia ronţăiam puţin biscuit ori vânat, că îmi şi pierea pofta.

Invocând un pretext oarecare, tatăl meu l-a chemat pe Pleike.

— Tot e aici, nu scăpa prilejul şi lasă-te îngrijit.

— Poate mai târziu, dar acum nu am chef.

Stăruie fără să izbutească să mă convingă. Le repet întruna că nu sunt bolnav, că nu mi-e foame, atâta tot.

Tata are necazuri cu ochii, iar mama are destul de des dureri ba ici, ba colo. În seara aceasta Pleike face o şedinţă de tămăduire pentru amândoi.

Câteva zile mai târziu trec prin apropierea colibei părinţilor mei care tocmai stau la masă.

— Haide, vino să guşti ceva.

Pentru a le face plăcere înghit o fărâmă de pesmet muiat în sos. Abia am timp să mă ridic şi să mă reped să vomit lângă colibă. Malavate şi Pontsitpe dau năvală. Observaseră un fel de sânge închis la culoare…

— De data asta trebuie neapărat să te laşi îngrijit, nu o mai poţi duce aşa!

Caută să mă neliniştească, să-mi stârnească o hotărâre salvatoare, dar mă încăpăţânez să neg evidenţa. Mă culc în hamac dar, pentru prima oară de când au început vărsăturile, mă simt deodată teribil de obosit. A doua zi vine Malavate să mă vadă.

— Ştii, eşti cu siguranţă bolnav. S-ar putea să te fi otrăvit cineva…

Bănuiesc că tatăl meu a fost să-l consulte în privinţa mea pe Moloko ori pe Pleike.

— Încearcă să-ţi aminteşti… Nu cumva ai băut doar tu singur, dintr-o băutură ce ţi-a fost oferită?… Ştii, şi pe mine au încercat să mă otrăvească… Sunt unii care, poate, îţi poartă pică pentru că eşti fiul meu, ori din alte pricini…

— Nu, nu-mi amintesc. Întotdeauna am mâncat împreună cu alţii…

Nu ştiu de ce, dar nu mă gândesc deloc la băutura pe care mi-o oferise socrul lui Alasawani. Mai târziu, anumite persoane aveau să-mi amintească de faptul acesta.

Ceea ce îmi mai face plăcere, la care încă mai poftesc, este să beau puţină cafea şi să ronţăi câte unul din biscuiţii săraţi ce se găsesc în prăvălia din Entoucas. Dar imediat după ce am golit ceaşca şi am mâncat biscuitul mă duc să vomit peste parapet.

Într-o bună zi, unchiul meu Paliminon trecu pe lângă unul dintre locurile unde obişnuiesc să vomit, alături de colibă. Îl cheamă pe Malavate:

— Priveşte, iarba e complet arsă!

Alături este un sac cu erbicid cumpărat la Cayenne. Pentru ei nu mai există nici o îndoială.

— Din asta ai mâncat, fără doar şi poate că cineva ţi-a pus în băutură ori în mâncare!

Probabil că nu par prea convins.

— Ba da, ba da, vino să vezi.

Îmi arată mai multe locuri unde iarba este arsă. Chiar acolo unde vomitasem.

Poate datorită propriei lor spaime îmi dau, în sfârşit, seama de gravitatea stării mele. Malavate insistă:

— Trebuie neapărat să te laşi îngrijit!…

ÎN MÂINILE ŞAMANILOR

S-a lăsat noaptea. Dincolo, sub tukusipan, coliba din frunze a şi fost înălţată. Mă simt foarte rău. De câteva ceasuri stau întins în hamac, lipsit de putere. Am aflat de la Yoiwet că Alasawani a sosit în cursul după-amiezii, soţul ei fiind plecat pe râu în sus, să-şi vadă părinţii...

— Copile, acum trebuie să vii.

Malavate mă sprijină să umblu. Până la tukusipan sunt vreo treizeci sau patruzeci de metri, dar îmi este foarte greu să-i străbat şi pe aceştia. Mă simt niţeluş nervos. Pe când mă apropii încep să tremur.

— Daţi-i un kololo!

Pentru şedinţa de astăzi mă are în grijă Paliminon. Cu el va dialoga vraciul pentru a-şi face o primă impresie despre boală. Moloko a sosit încă dinainte.

— Grăbeşte-te, du-l repede înăuntru, va muri cu siguranţă.

Este întins un hamac sub acoperişul colibei şi sunt ajutat să mă aşez în el. Moloko supraveghează pentru a fi aşezat cum trebuie. Pare foarte calm. Curând rămân singur cu el.

Tremurăturile mă cuprind din nou din ce în ce mai tare. Mă revăd pe stânca de pe Oyapock, scuturat precum o paiaţă şi neizbutind să mă mai stăpânesc.

— Îngrijeşte-l bine, îi spune Paliminon, e nepotul meu!

— Da, trebuie să se vindece, doar e fiul nostru, adaugă Malavate şi Pontsitpe.

— Nu vrem să moară, geme Malikapte, ne-a dăruit mărgele şi multe alte lucruri, trebuie să-ţi dai osteneală.

Moloko, aşezat pe un kololo, suflă înaintea sa fumul ţigării şi scoate un mic zgomot în chip de consimţire. În sfârşit, vorbeşte:

— Mă voi uita la el… Unde te doare?

Nu sunt în stare să-i răspund. Îşi pune mâna pe pieptul meu, îmi pipăie tot trupul.

— Mi-aţi adus un cadavru!

Chiar dacă nu e plăcut să aud asemenea lucru, faptul nu mă nelinişteşte. Cunosc prea bine pesimismul prefăcut al şamanilor wayana. Îmi încredinţaţi un muribund, dacă izbutesc să-l salvez înseamnă că sunt cu adevărat un mare vraci. Iar dacă moarte… Era mort dinainte!…

Prin frunzele colibei, Paliminon îi strecoară o ţigară indiană lungă, din fibre vegetale, în care a pus, urmând indicaţiile vraciului, bucăţi de rădăcini şi de plante. Moloko aspiră adânc fumul şi mi-l suflă peste tot trupul, de la picioare până la cap. Tremurăturile se înteţesc, mai numeroase şi mai dese, din ce în ce mai puternice. Încep să mă pierd… Din nou simt atingerea mâinii sale. Glasul lui ajunge până la mine înăbuşit…

— Va muri, a şi murit!

— Îngrijeşte-l, îngrijeşte-l, grăbeşte-te să-l îngrijeşti, i se răspunde de dincolo.

Continuă să sufle fumul şi să-mi frece picioarele ca şi cum ar încerca să gonească ceva prin degetele lor.

— Cu siguranţă că va muri…

— Ce se întâmplă?

— Are spasme.

Primele bocete întâmpină verdictul, sunt, bocetele lui Malavate, Pontsitpe, Malikapte, bocetele lui Alamaka…

— Nu mai are rost să urmez. Dacă vreţi puteţi veni să-l vedeţi.

Zgomot de bănci mutate din loc, oameni care se ridică, frunze date în lături… În jurul meu oameni agitându-se, plângând, cineva îşi trece braţele în jurul gâtului meu, poate Pontsitpe… Mă simt plutind, zgomotele ajung la mine

din ce în ce mai îndepărtate, din ce în mai nedesluşite, totul se tulbură…

Când îmi vin în fire sunt într-un nor de fum des, aerul este de nerespirat, ochii îmi ard. Lângă mine aud glasul lui Pleike care s-a alăturat lui Moloko.

— Lăsaţi-mă să ies…

— Nu, nu, trebuie să rămâi! Trebuie să continui, îmi răspunde Paliminon.

Mai încerc să mă împotrivesc încă o clipă dar, în starea în care mă aflu, mirosul fumului devine un adevărat chin.

— Scoateţi-mă de aici, trebuie să ies!

Unchiul meu şi Manantin mă ajută să mă ridic. Lângă colibă recunosc glasul lui Alasawani, dar nu înţeleg ce spune. Dar faptul că o ştiu prezentă la şedinţa de tămăduire îmi alină oarecum suferinţa. Mama ei se alătură celor doi bărbaţi şi îi urmează până la coliba mea.

— Eşti singur, îmi spun Manantin şi Idiu, vom sta alături de tine.

Circulă zvonul că s-ar putea ca rudele lor prin alianţă să mă fi otrăvit şi fără îndoială că se simt în mod indirect vinovaţi de ceea ce mi se întâmplă…

Trebuie să mă duc la Maripassoula şi mă simt sleit de puteri. Văzând că sunt pe punctul de a pleca, părinţii mei încearcă să mă înduplece să rămân.

— Ieri, sub colibă, ai fost la un pas de moarte, trebuie să te odihneşti, să rămâi liniştit.

— Dacă e să mor, foarte bine, să mor, dar lucrurile nu se schimbă cu nimic dacă rămân lungit.

Pe când urc pe scara debarcaderului de la Maripassoula îl zăresc pe jandarm. Pare că priveşte spre mine, dar văzându-i faţa cred, o clipă, că tocmai s-a întâmplat ceva pe fluviu. Fără să vreau mă întorc. Maroni e pustiu, pe mine mă fixa…

De când a murit Abdallah, mă aprovizionez la prăvălia lui Duplessis. De fiecare dată mă întâmpină cu o formulă care a devenit rituală: „Ei bine, cum o mai duce sănătatea

dumitale de fier?” Astăzi însă fraza îi rămâne pe buze când dă cu ochii de mine…

— Ce ţi s-a întâmplat?

Mă privesc într-o oglindă atârnată de perete. Probabil că par la fel de surprins ca jandarmul cu o clipă mai înainte. Ştiam că slăbisem, dar nu realizasem în ce măsură. Merg să mă cântăresc la micul dispensar din comună. Cântarul arată 45 de kilograme. Asta înseamnă că am pierdut vreo cincisprezece.

Nu mai ţin minte pentru ce trebuia să vorbesc cu cineva din satul lui Elahe. Intrând în sat, trec prin faţa primei colibe. Două femei lungite îşi vorbesc cu glas scăzut, dar aud destul pentru a înţelege că e vorba de mine.

— Ah, ai văzut, e adevărat, într-adevăr a slăbit foarte mult!

— Oare ce are? Fără îndoială că e tare bolnav.

Felul cum reacţionează oamenii care nu m-au văzut de o lună sau două mă doboară în cele din urma. Mă întorc cât pot de repede la Antecume Pata, unde nu mai părăsesc coliba. Dar încă mai izbutesc să dau peste cap o ceaşcă de cafea şi să ronţăi câte un biscuit pe care apoi le dau afară imediat. Curând însă nici de atâta lucru nu mai sunt în stare. Stomacul meu se chirceşte în gol.

Întins în hamac cât e ziua de lungă, gândurile o iau razna necontenit. Îmi vin în minte toţi anii aceştia petrecuţi pe Itany… Cu multă greutate încep să văd limpede, să înţeleg unde am ajuns… Alasawani este veşnic în inima mea iar tot ce am auzit de la un timp încoace se învălătuceşte în mine. După unii, Pidima este cel care mi-a trimis duhul rău, căci este gelos pe legăturile mele cu Malavate. După mulţi alţii, am fost otrăvit de socrul lui Alasawani ori de soţul ei, prin intermediul cuiva. Adesea vina este pusă şi pe seama cufărului adus de Kiwa. Mă bântuie duhul vraciului asasinat. În sfârşit, nici un wayana nu a uitat ameninţările rostite de Moloko la întoarcerea mea din Guadelupa. Se spune că îmi mai poartă pică pentru moartea soţiei sale, că el este vinovat de boala mea… În starea de uzură nervoasă şi de

năuceală în care mă aflu această interpretare mă face să retrăiesc cele mai chinuitoare clipe ale vechii mele crize. În ultimele luni începusem, totuşi, să scap treptat de anumite imagini dureroase ce mă asaltau aproape în fiecare noapte.

Într-una din serile în care nu izbutesc să-mi găsesc somnul, atenţia mi-e atrasă de plânsetele unui copil. Este fiica lui Kuliaman, pe care o ştiu bolnavă. O aud gemând timp de câteva ore. Noaptea este tăcută, totul pare adormit, nici câinii nu latră. Nu se aude decât vaietul acesta sfâşietor al fetiţei.

Este poate ora unu din noapte când aud trosnind treptele colibei. Cineva urcă să mă vadă, desigur Kuliaman, pentru a-mi cere medicamente. Uşa se deschide apoi se închide. „Ia te uită, oare de ce a închis-o la loc?” Paşii înaintează către mica încăpere din fund unde este întins hamacul meu şi se opresc în pragul ei. Un glas uşor înăbuşit mă cheamă: „Kono[5]”!

— Ce vrei?

Întrebarea mea rămâne fără răspuns. Departe, fetiţa a încetat să plângă, domneşte o tăcere deplină. Inima începe să-mi bată din ce în ce mai repede.

— Ce este? Ce vrei?

Din nou nici un răspuns. Bâjbâind, caut lanterna şi o aprind. Ridic pologul şi privesc către uşă. Nimic. Mă ridic clătinându-mă şi mă îndrept spre camera mare. Razele lanternei scotocesc zadarnic prin toate colţurile. Mă cuprinde panica. Aud cum gâfâi. Deschid uşa de la intrare, mătur cu fasciculul luminos scara, cobor câteva trepte… Mă uit sub colibă. Cu toate acestea nu sunt nebun, am auzit limpede cum s-a deschis uşa apoi s-a închis, am auzit limpede zgomotul de paşi şi un glas care rostise „kono”. Revin în hamac scuturat de fiori, ţinându-mă cu greu în picioare. Închid cu grijă pânza pologului. Închipuirea mea a luat-o razna.

Puţin mai târziu, în cursul nopţii, aud un zgomot ciudat, ca şi cum cineva, dedesubtul colibei, ar trece un băţ de la un capăt la celălalt, în lungul ei. Dar, lucru curios, zgomotul

[5] Kono: cumnat, dar şi un termen exprimând prietenia (n.a.).

este neîntrerupt, pe când pardoseala se sprijină pe o schelărie pe grinzi. Zgomotul de frecare ar trebui să se întrerupă cel puţin timp de o secundă, la intervale regulate. De mai multe ori capătul băţului străbate în felul acesta pardoseala, pe dedesubt, dus şi întors, după care se face linişte…

A doua zi povestesc întâmplarea părinţilor mei şi altor câţiva oameni. Vestea ajunge la urechea lui Moloko. Pentru el nu încape nici o îndoială, este vorba de „duhul din cufăr”.

— Şi tot de aceea eşti bolnav. Cât timp îl vei avea la tine acasă, nu te vei putea însănătoşi…

— Ştii, mai bine să aşteptăm să se întoarcă Kiwa pentru a-l scoate.

Pe Malavate, care este şi el de faţă, îl cuprinde furia.

— Nici vorbă să mai rămână cufărul aici! Nu vreau să te las în starea asta!

Pleacă să-l caute pe Manantin şi mută împreună cufărul într-o colibă retrasă.

Se împlinesc zece zile de când nu mai mănânc deloc. Satul este aproape pustiu, cei mai mulţi dintre locuitori au plecat la Pidima să dea o mână de ajutor la pregătirea cachiriului pentru o sărbătoare apropiată.

Stau aşezat în hamac când aud zgomotul unei pirogi. După modul turbat în care este condus motorul ghicesc că e fiul lui Palanaewa. Siksili şi părinţii săi au venit să mă ia.

— Prefer să rămân aici. Nu vreau să merg la sărbătoare.

— Nu pentru sărbătoare, ci pentru a fi îngrijit de Pidima.

— Nu, nu vreau, lăsaţi-mă, rămân aici.

— În seara asta va avea loc o şedinţă de tămăduire. Totul a fost prevăzut, Pidima s-a învoit, frunzele pentru colibă au şi fost tăiate…

Îmi este foarte greu să vorbesc. Mi-ar cere un efort prea mare să răspund la cele ce îmi spun şi să-i lămuresc de ce nu vreau. Mai zic odată „nu”, dar Poika, soţia lui Palanaewa, începe să-mi împăturească pologul.

— Haide, vino, plecăm!

Siksili şi tatăl său mă apucă fiecare de câte un braţ.

— Lăsaţi-mă! Sunt în stare să merg singur până la debarcader.

— Dar nu îţi dai seama! Eşti cu un picior în groapă…

Dintr-odată gândul de a fi socotit infirm îmi devine insuportabil. Forţându-mi glasul pe cât pot, le răspund:

— Vin cu voi, dar lăsaţi-mă să merg singur!

Străbat, clătinându-mă, cei câţiva metri ce mă despart de uşă. Una câte una cobor treptele, ţinându-mă de balustradă. La mijlocul scării sunt nevoit să mă opresc pentru a-mi recăpăta puterile. După ce am coborât, mai fac încă vreo douăzeci de metri împleticindu-mă de două sau de trei ori. A patra oară, Siksili mă prinde tocmai la timp. Abandonez, lăsându-mă sprijinit. Se aşază de fiecare parte şi îmi petrec câte un braţ pe după umerii lor. Revăd imaginea schilodului Galimon străbătând cu nesfârşită încetineală satul, sprijinit într-o prăjină lungă…

La trecerea pragurilor din amonte de Antecume Pata toţi coboară în apă, în afară de mine. Este greu de suportat. Descoperirea neputinţei mele fizice mă face să mă gândesc pentru prima oară că poate voi muri.

La debarcaderul satului lui Pidima încerc să mă ridic în picioare, dar înainte de a avea timp să mă opun, Palanaewa mă ridică de la pământ.

— Eşti uşor ca un fulg…

Încearcă să glumească. Poika a plecat înainte, pentru a întinde hamacul meu sub tukusipan.

Lumea vine să mă vadă. Slăbiciunea mea şi faptul că desigur voi muri sunt cele două lucruri pe care le aud revenind cel mai des în spusele ce izbutesc să le desluşesc.

Palanaewa îmi aduce takaka, un sos gros foarte apreciat pe aici.

— Ţine, bea asta.

— Nu pot.

— Doar un pic. Yalukana a rostit deasupra băuturii descântece pentru vindecarea ta.

Nu am puterea să refuz. Mă pune să înghit puţin din sos.

— Opreşte, mi-e rău…

Se întoarce la Yalukana care îşi reîncepe descântecele deasupra takakaului. După ce isprăveşte, îmi dă să beau din nou câteva înghiţituri, pe care aproape imediat le dau înapoi.

Deasupra satului coboară înserarea. Din fundul hamacului meu aud un freamăt tulbure, vătuit, îndepărtat. Zgomotul unor frunze târâte pe pământ mă face să-mi revin în fire. Încă nu s-a înnoptat bine şi a şi fost începută construirea colibei. De obicei, aceasta se face abia mai târziu. De ce atâta grabă?... Îmi amintesc de tânăra femeie însărcinată care murise cu câţiva ani în urmă în toiul pregătirilor pentru dansul Kalau. În jurul meu este acum mult freamăt, multă lume.

Malavate vine să mă vadă.

Încep primele melopee. Probabil că Pidima a pătruns în colibă, intră în legătură cu duhurile. De câteva ori am impresia că sunt pe cale de a-mi pierde cunoştinţa.

Bănuiesc că mă aflu de câteva minute în colibă. Trupul îmi este scuturat de spasme, de convulsii din ce în ce mai puternice. Explicaţia este dată de Pidima: duhul care sălăşluieşte în mine presimte că va avea de înfruntat un potrivnic puternic şi îşi sporeşte forţa încercând să mă ucidă înainte ca vraciul să aibă timp să intervină.

Pidima suflă la început îndelung fumul deasupra întregului trup, după care, foarte repede şi sacadat, asupra unui singur loc lipindu-şi apoi buzele acolo şi aspirând precum o ventuză. Procedează la fel pe tâmple, pe frunte, pe ceafă, apoi pe ochi. Suge atât de tare încât am senzaţia că globul ochiului va ieşi din orbită. După ce a suflat fum în dreptul stomacului, aspiră din nou la înălţimea pântecului. Nu durează decât câteva secunde dar, cum nu mai sunt decât piele şi oase, mă doare. La fel ca Moloko în prima şedinţă, repetă de câteva ori că voi muri...

— Nu izbutesc să dau de duhul care îl bântuie...

Centrul atenţiei este preluat brusc de zgomotul unui motor. Tocmai a sosit un wayana de pe Oulemali. O aduce

pe soţia sa care pierde sânge peste tot. Are hemoragia internă şi nazală. Sunt scos din colibă şi femeia îmi ia locul.

Foarte curând cad într-o stare vecină cu coma şi încetez să mai ştiu ce mi se întâmplă. (Am aflat mai târziu că piroga plecase la mijitul zorilor. Vraciul nu izbutise în încercarea sa de vindecare. Femeia avea să moară după două zile, la Paramaribo.)

Către amiază vin să mă vadă Palanaewa şi Pidima.

— Te vom instala dincolo, peste apă. În vechea plantaţie a lui Yalukana. Acolo vei avea mai multă linişte.

Palanaewa mă poartă până la luntre, apoi din luntre până la plantaţie. Aici se află o colibă mica cu pardoseală, dar fără pereţi. Agaţă hamacul şi îmi pune la îndemână apă şi o bucată de pesmet de manioc.

— Ne vom întoarce către seară.

Tinerii, adică Siksili, Mimi-Siku, Yoiwet, Kuku, trec râul în răstimpuri aproape regulate pentru a mă vizita, apoi se întorc la serbare.

A doua zi soseşte Poika. Urmând sfaturile lui Pidima fierbe într-o oală cu apă un amestec de frunze şi rădăcini.

— Vino să te aşezi pe kololo.

Mă ajută să mă ridic şi să mă aşez pe băncuţă. Apoi, folosind o tigvă, îmi toarnă lichidul deasupra capului şi mă freacă pe întreg trupul. În cele din urmă mă ajută să-mi pun un calimbe şi să mă instalez din nou în hamac.

Twenke vine şi el să mă vadă. A urcat râul împreună cu toţi cei din satul său pentru a lua parte la sărbătoare şi, aflând că sunt aici, a ţinut să-mi vorbească. Soţia sa, care îl însoţeşte, începe să geamă.

— Fiule, te vei prăpădi…

Bocetele sale se curmă repede. „Marele Bărbat” vine mai aproape.

— Indienii wayana ştiu într-o anumită clipă că vor muri. Tu ştii încă de pe acum… Dar ce se va întâmpla după moartea ta?… Oare vor veni jandarmii sau militarii?

Lucrul acesta pare că îl preocupă mult.

— S-ar putea într-adevăr să mor, se întâmplă la toată lumea. Dar cei din afară nu au de ce să se amestece. Asta nu mă priveşte decât pe mine.

— Bun, spune-mi atunci, cum vrei să fii îngropat?

Certitudinea aceasta pe care o au ceilalţi despre moartea mea nu mă tulbură. Accept gândul morţii cu resemnare. Mi s-a strecurat în suflet pe nesimţite, fără să-mi dau seama. Acum că moartea e aici, o întâmpin ca pe ceva firesc, fatal. Chiar dacă, din când în când, mai am câte o palidă tresărire, spunându-mi că poate nu e atât de apropiată pe cât o afirmă ei, aceasta nu durează niciodată prea mult.

— Cum vrei să fii îngropat?

— Vreau să fiu ars.

Nu ştiu de ce, dar gândul de a sfârşi pe un rug, pe meleagurile indienilor wayana, îmi stârneşte în clipa aceasta o bucurie sălbatică, uriaşă. Bucuria, într-adevăr acesta este cuvântul potrivit. Flăcările vor veni să cuprindă ceea ce a mai rămas din trupul meu, aşezat deasupra rugului în hamac şi acoperit cu pologul. În 1962 am asistat în Brazilia la incinerarea unei indiene. Imaginile de atunci mi-au rămas întipărite în minte şi mă asaltează: fumul negru şi gros, focul arzând din ce în ce mai puternic, capul femeii într-un nimb de flăcări... Fiica ei zbiară, se tăvăleşte pe pământ, îşi smulge părul. Îşi sfâşie carnea cu unghiile. Trupul arde, trosneşte, se înnegreşte. Cu o prăjină lungă, tânăra femeie îl saltă întorcându-l. După un timp nu mai rămâne decât o movilă mare de cenuşă... Cu două beţe, ea caută eu grijă şi migală rămăşiţele mamei sale.

Ni se alătură Sankana, unul dintre unchii mei.

— Lasă-mă singur cu el, îi spune lui Twenke, vreau să-i vorbesc.

Vine aproape de mine.

— Copile, îmi eşti drag. Voi plânge, voi purta doliu. Dar sunt mânios deoarece anumiţi oameni sunt vinovaţi de boala ta. Vrei ca după ce vei muri să fac tot ceea ce se cuvine pentru a te răzbuna?

Înmormântarea femeii însărcinate, cârligul, colţii de şarpe, petrolul... Toate acestea nu mă mai sperie. Răspund fără şovăială:

— Da, mi-ar pare bine.

— În felul acesta tu mori, te plâng şi, după câteva zile, vinovaţii vor muri la rândul lor. Voi fi mulţumit. Ce rost ar avea ca ei să trăiască şi tu să fii mort.

— Da, cred că dacă e aşa, voi fi şi eu mulţumit.

Aflu că sărbătoarea s-a încheiat. De obicei ţine trei zile. Într-o după amiază vine la mine Palanaewa.

— La noapte se va ţine o nouă şedinţă de tămăduire pentru tine.

Chiar el a fost în pădure să taie frunze pentru colibă. Nu se poate abţine să nu adauge:

— Eu sunt cel care i-a cerut lui Pidima să te îngrijească. Nu Malavate s-a ocupat de îngrijirea ta. Dacă nu aş fi venit la Antecume Pata să te iau, acum ai fi fost mort.

Palanaewa ţine mult la mine. Dragostea sa este ursuză, repede sare la harţă, dar prietenia şi stima noastră reciprocă nu s-au dezminţit niciodată. E multă vreme de când doreşte să fiu aproape de el şi este destul de gelos pe legăturile mele cu Malavate. „Ce mai pereche, tatăl şi mama ta”, îmi spune adesea, în batjocură, arătând către părinţii mei adoptivi... Nu vrea să accepte marea afecţiune care mă leagă de ei.

Forţându-mă îngrozitor pentru a vorbi, îi răspund că tatăl meu a stăruit mereu să fiu îngrijit şi eu sunt cel care a refuzat.

— Da, dar dacă mai eşti încă viu, este datorită mie.

Satul lui Pidima este aproape pustiu. Toţi vizitatorii au plecat. După ce s-a lăsat întunericul sunt dus înăuntrul colibei. S-au împlinit aproape două luni de când au început vărsăturile şi aproape două săptămâni de când nu mai mănânc nimic. Nici nu îmi mai simt trupul.

Palanaewa discută cu vraciul. Folosind un mare număr de ţigări şi aspirând cu buzele, Pidima oficiază timp de câteva

ore. Interiorul colibei este înecat într-un nor de fum des, pe care, de data aceasta, îl suport fără greutate.

— Stăruie mai mult pe pântec, acolo e bolnav.

În dreptul stomacului gura vraciului muşcă carnea, buzele lui parcă îmi aspiră până şi măruntaiele.

— Uite ce am scos:

La lumina jăratecului ţigării sale îmi arată palma întinsă. Nu pot desluşi ce are acolo. Din afara colibei se aud glasuri care întreabă:

— Ce-i?

— Intraţi, veniţi să vedeţi!

Poika este prima care dă frunzele în lături. Pidima îi arată acel „ceva” la lumina jarului. Urmează apoi Palanaewa, Siksili şi alţii.

— Parcă ar fi carne afumată!

— I-a scos răul, acum se va însănătoşi negreşit.

Astăzi nu mai deosebesc nici eu ce am auzit atunci de ce mi s-a povestit mai târziu. Ştiu doar că, din când la când, cădeam într-un fel de somnolenţă comatoasă.

Vraciul a mai oficiat încă mult timp. Către orele două sau trei ale dimineţii, după ce şedinţa a luat sfârşit, sunt reaşezat în hamacul meu.

În ziua următoare, Palanaewa şi Poika vor să afle cum o mai duc. Atât pentru a le face plăcere, cât şi pentru a mă convinge singur, le spun că îmi este ceva mai bine.

— Priveşte, iată ce a scos Pidima din pântecul tău:

Îmi arată o bucăţică de carne brună, aşezată pe o stambă.

La fel ca în ultimele trei zile, Poika continuă să mă îngrijească cu infuzii de frunze şi rădăcini. La cererea vraciului, îmi toarnă, de asemenea peste burtă seva unei anumite liane pe care a tăiat-o în pădure împreună cu soţul ei.

Astăzi ei izbutesc să mă facă să înghit câteva linguri cu supă de takaka. Pentru prima dată după două luni nu am senzaţia de a da afară.

După asemenea ospăţ, mă simt cu burta umflată, sătul...

ALASAWANI

M-am întors la Antecume Pata. Deşi semnele vindecării nu sunt spectaculoase, izbutesc să gust, fără a da înapoi, puţină cafea şi o jumătate de biscuit. Ba chiar mă căznesc să mă ridic şi să merg până la râu.

La câteva zile de la întoarcerea mea, pe când străbat satul îndreptându-mă către apă, aud zgomot de motor. Debarcă un turist. După ce se caţără vesel pe potecă dă cu ochii de mine şi, pentru o clipă, face un pas înapoi. Nu voi putea uita expresia întipărită pe chipul său.

— Ce vi s-a întâmplat? Sunteţi bolnav?

— Da, dar îmi este mult mai bine…

Nu pare prea convins, iar acum nu mai doreşte decât să se îndepărteze cât mai repede de cadavrul viu din faţa sa. Îmi înmânează scrisorile de la părinţii mei, pe care i le-a dat poştaşul din Maripassoula şi pleacă înspre satul lui Pidima. În următoarele trei zile reuşesc să mănânc câţiva biscuiţi şi să beau una sau două ceşti întregi. Am început din nou să mă rad.

Când, în sfârşit, mă simt în stare, hotărăsc să plec la Maripassoula. Părinţii mei sunt neliniştiţi de faptul că de luni de zile nu au primit nici o veste de la mine, vreau să le expediez câteva rânduri doar pentru a le spune că totul este bine. Mă însoţesc Manantin şi soţia sa, Idiu.

În drum ne oprim la Anapaike, unde o întâlnesc pe Anapanalu, care îmi este soră. De mult timp îmi făgăduise să-mi facă un brâu din mărgele. Aflând că sunt pe moarte se grăbise să-l termine ca să fiu încins cu el la înmormântarea mea. Mi-l dă. Încerc să mi-l prind dar este prea larg şi îmi cade la picioare. Anapanalu îmi luase măsura înainte de a mă îmbolnăvi… Râd singur de mine:

— Vezi, l-ai făcut prea târziu… Mi-l vor putea pune atunci când voi fi culcat pe rug…

Poposim şi la Entoucas, unde există o prăvălioară ţinută de o pereche de negri, pe care îi îndrăgesc foarte mult, domnul şi doamna Cadagan. Văzându-mă, femeia pare uluită.

— Am fost bolnav un timp, nu am putut mânca nimic.

Se duce în încăperea din spatele prăvăliei şi se întoarce cu toloma, o fiertură pentru sugaci.

— Luaţi, se înghite uşor…

Înghit trei linguri pline.

În cursul după amiezii ajungem la Aloike. Fiind la curent cu cele întâmplate la Pidima, vine să mă vadă.

— La noapte voi organiza o şedinţă cu Tukano, pentru a te însănătoşi pe deplin…

Tukano este unul dintre cei trei bărbaţi de pe Jari pe care fusesem să-i întâmpin pe drumul indienilor emerillon. Are faima unui şaman destul de bun. Accept oferta lui Aloike.

Seara, pe când mă pregătesc să intru sub acoperişul colibei, mi se adresează Mekuanali, căpetenia satului învecinat:

— Antecume, vreau şi eu să te îngrijesc.

Răsuflarea sa trăsneşte a tafia. Întorcându-se spre Tukano, adaugă:

— Nu trebuie să desfaceţi coliba. Eu ştiu ce are. Tu nu te pricepi la soiul acesta de duhuri.

Mekuanali este considerat când un tămăduitor de rând, când un mare vraci. Într-adevăr, în ceea ce priveşte trimiterea duhului cel rău asupra cuiva este un şaman de

temut dar, în privinţa vindecărilor, nu este decât un tămăduitor oarecare.

Şedinţa cu omul de pe Jari se desfăşoară cam după acelaşi ritual cu cele precedente. După ce se încheie este căutat pretutindeni Mekuanali. Ameţit de băutură a adormit în hamacul său. Câţiva tineri din satul lui Aloike îl scot de acolo cu mare veselie.

— Haide, grăbeşte-te să vii să-ţi faci şedinţa!

Îl aduc pe sus până la coliba pe care între timp o părăsisem. Urmează o clipă de râs nebun. Mekuanali, pe jumătate adormit şi afumat bine, ia contact cu duhurile. De câteva ori se împiedică şi asistenţa desluşeşte zgomotul unei căzături.

— Soseşte duhul! chicoteşte careva sub tukusipan.

Mai mulţi tineri se duc la el pe rând.

— Sunt bolnav, mă doare ceafa, am o durere în umăr, în pulpe, peste tot mă doare!

Se supun tratamentului aspiraţiei.

— Continuă, mai fă puţin.

Schimbă locurile, inversând rolurile atât de bine. Încât în timp ce unul se lasă îngrijit, celălalt pleacă să se ocupe de soţia tămăduitorului... Toate acestea îmi vor fi povestite a doua zi de Manantin. Mekuanali uitase cu desăvârşire că venise în colibă pentru a mă îngriji pe mine. Când, după două ceasuri, şi-a regăsit hamacul, soţia lui nu era prea nerăbdătoare să-l vadă...

A doua zi Tukano stabileşte tratamentul pe care trebuie să-l urmez. Printre altele mă supune unui regim alimentar sever. Nu am voie să mănânc decât prepeliţe şi porumbei. În mod spontan, se oferă să meargă să vâneze pentru mine, un bărbat pe care l-am dus, cândva, la Cayenne, fiind bolnav de tuberculoză.

— Mulţumită ţie mai sunt astăzi în viaţă. Tu ai stăruit să mă duc la spital. Ai mers cu mine, ai venit să mă vezi pe când eram acolo, acum e rândul meu să am grijă de tine.

La câteva ore după aceasta se întoarce cu un porumbel, pe care îl dă soţiei sale să mi-l fiarbă. Reuşesc să mănânc câteva bucăţi de carne.

— Ieri, îmi spune el, Aloike i-a cerut lui Tukano să te îngrijească, iar acum eu voi organiza o altă şedinţă, în felul acesta vei fi complet vindecat şi te vei putea întoarce în satul tău.

Numeroasele mărturisiri de simpatie şi prietenie ce mi se dau în ultimul timp reprezintă pentru mine o adevărată şi vitală alinare. Odată întors la Antecume Pata mă hrănesc din ce în ce mai bine şi din ce în ce mai uşor. După câteva săptămâni, fizicul meu nu mai inspiră milă.

Alasawani, la care nu am încetat nici un moment să mă gândesc dar a cărei imagine îmi apărea uneori foarte tulbure, avea să-mi stăpânească gândurile din ce în ce mai puternic. Am aflat de la unii locuitori din Anapaike că avusese o scenă teribil de violentă cu soţul ei.

— A rănit-o cu un briceag. A pus mâna şi pe puşcă, voia s-o ucidă! Au sărit oamenii între ei…

După mult timp, e prima oară când reacţionez. Vremea resemnărilor a trecut. Vreau să trăiesc, să trăiesc alături de Alasawani. Gândul tratamentului la care a fost supusă îmi este de nesuferit. Vreau să mă duc la soţul ei, să-i spun în faţă ce îmi stă pe inimă.

Idiu este şi ea mânioasă. Mă roagă s-o însoţesc la Anapaike.

— De data asta, s-a terminat, nu va mai avea parte de fata mea. La întoarcere o voi lua cu mine.

În sat nu găsim nici pe soţ şi nici pe fratele lui Alasawani; toţi par încă sub influenţa emoţiei; martorii îi explică lui Idiu, gesticulând şi strigând, ce s-a întâmplat. Soţului i se aduce o dublă învinuire: aceea de a fi gelos şi violent, dar şi de a se fi folosit, în furia lui, de arme „palassissi”. Puşca e potrivită doar pentru a împuşca vânatul, dar pentru nimic altceva. Dacă vrei să te răzbuni împotriva unui wayana, nu ai decât să foloseşti o armă wayana, adică arcul sau otrava. Dar nu cuţitul şi nici puşca.

— Nu mai trebuie lăsaţi împreună, i se spune lui Idiu.

— Ar fi fost bine s-o fi luat pe fiica ta cu mult înainte.

— E un bărbat ticălos şi gelos, o face să fie nefericită. Tânăra femeie se ţine deoparte. Are chipul îndurerat. Pansamentul pe care i l-a făcut infirmiera îi trece peste gură... La indienii wayana, o cicatrice este foarte rău privită. Dacă vrei să jigneşti pe cineva este suficient să numeşti locul unde are cicatricea şi să aminteşti obiectul care a pricinuit-o. După împrejurare, aceasta poate fi şi o simplă zeflemea, un soi de joacă, dar de ce mai multe ori este o jignire făcută anume pentru a răni.

Alasawani nu rămâne multă vreme la Antecume Pata, iar în acest scurt răstimp n-am putut să prind nici măcar o dată prilejul de a fi singur cu ea. După trei zile pleacă împreună cu mama ei pentru a da o mână de ajutor fratelui său la plantaţie. Idiu, care pesemne îşi dă seama că încă nu m-am refăcut, îl roagă pe Manantin, soţul ei, să-mi ţină tovărăşie.

Ne ducem împreună pe Oulemali să măsurăm variaţiile de nivel ale apei.

Trăncănind de toate şi despre nimic, pregătind la fiecare două ore o ceaşcă de cafea, plecând din când în când după puţin vânat, iată cum ne petrecem zilele. În condiţiile acestea am tot timpul să visez la Alasawani, s-o doresc, să-mi închipui cum ar putea fi viaţa noastră împreună, încercând să prevăd greutăţile ce ne aşteaptă. O ştiu liberă, sunt nerăbdător să găsesc prilejul de a-i vorbi.

Zilele se scurg într-o monotonie apăsătoare. Apele râului nu cresc şi nu scad. Dimineaţa mă scol primul pentru a fierbe apa, în timp ce Manantin sforăie paşnic sub pologul său. Când cafeaua e gata, mă duc să-l trezesc, ceea ce nu-i deloc uşor. Îl scutur zdravăn.

— Manantin! Manantin!

Sforăiturile se înteţesc.

— Walia-Manantin! („Manantin al femeilor”, o poreclă pe care i-am dat-o eu).

După mult timp se trezeşte, ciufulit, năucit, cu ochii cârpiţi.

— Ce-i? Ce s-a întâmplat?

— Vino să-ţi bei cafeaua!

Căscând, vine să se aşeze lângă foc şi ne bem prima cafea din ziua care începe…

Într-o seară luăm luntrea şi ne ducem la vânătoare de caimani. Manantin s-a aşezat în faţă şi mătură malul cu lumina lanternei, până când razele prind un ochi roşu. Duce imediat puşca la umăr. Pentru o clipă, împuşcătura ne asurzeşte. Caimanul, ce se afla pe un copac căzut în râu, alunecă în apă.

— Grăbeşte-te să-l prinzi, se va scufunda!

Manantin ar fi putut să se aplece pe deasupra bordului şi să-l pescuiască, dar preferă să sară pe trunchiul arborelui. Urmează un plescăit răsunător: lemnul, fiind complet putred, a trecut prin el. Pentru a îndrepta lucrurile, cu riscul de a fi muşcat, în cazul în care reptila nu ar fi fost decât rănită, apucă animalul şi îl urcă în luntre. Izbucnesc în râs. Pentru o clipă, Manantin nu ştie dacă să se supere ori să râdă, dar alege râsul.

Reîntorşi în tabără pregătim mâncarea.

— O parte o vom afuma, ca s-o poţi duce femeii tale. (Spun „femeii tale”, dar mă gândesc la fata lui.)

Scala de citire a nivelului indică invariabil aceeaşi cotă. Rezerva de zahăr ni s-a isprăvit, moralul nostru începe să scadă în mod serios.

— Mâine ne întoarcem, am aşteptat destul. Trebuie să merg să verific aparatul de la Degrad Roche. Ne vom opri puţin şi la plantaţie.

De vreo două ore, Manantin sforăie profund. Nu izbutesc să adorm. Mă gândesc la Alasawani. Desigur că mâine o voi revedea. Sunt nerăbdător şi neliniştit… Deodată atenţia îmi este atrasă de un tropăit ce pare că se îndreaptă spre noi. Aud din ce în ce mai aproape zgomotul unei răsuflări.

— Manantin, Manantin… îl chem în şoaptă.

Îmi răspunde doar sforăitul său. Îl strig ceva mai tare:

— Manantin, kono!… Manantin, un jaguar!…

Nimic nu-l poate trezi. Gâfâielile se aud la câţiva metri de hamacul meu. Ridic pologul şi pun mâna pe puşcă. Când

sunt gata să trag aprind lanterna, în timp ce inima îmi bate cu putere… În locul cumplitei fiare zăresc un animal mărunt, cu blana gălbuie, cu totul inofensiv, un ciclop sau furnicar mătăsos. Îl împuşc pentru a mă răzbuna de spaima pe care mi-a tras-o.

— Ce se întâmplă? exclamă Manantin smuls cu brutalitate din somn.

— Un jaguar!

— Unde anume? Unde-i?

— Vino să vezi!

Descoperind ce este, izbucneşte într-un lung hohot de râs.

— De te l-ai omorât?

— Pentru a te trezi. Şi apoi, mai avea puţin şi îmi sfâşia pologul.

La debarcaderul plantaţiei, Idiu vine să ia în primire vânatul afumat. O zăresc pe tânăra femeie sub acoperişul unei colibe, stând împreună cu nepoata ei, Alaniu şi încă o pereche. O privesc, mă priveşte şi îmi zâmbeşte. Manantin o roagă pe nora lui să-mi servească cachiri. Abia am timp să-i strecor o vorbă lui Alasawani.

— Cum rămâne?

Se întoarce privind în spate şi nu răspunde.

Dau băutura peste cap.

— Am terminat.

Îmi ia tigva.

— Ei, ce spui?…

Nu vrea sau nu poate să-mi răspundă.

Se apropie seara, ar trebui să plecăm, dar nu mă pot hotărî. Pândesc privirile lui Alasawani, caut să ghicesc ce ascund.

— E timpul să plecăm, îmi spune Manantin…

— Da, dar unde vom dormi?

— Ne-am putea duce până la Degrad Roche.

— Nu, e prea departe, se întunecă curând. Ne vom opri în satul lui Wempi.

— Bine, s-a făcut.

— Apa e mică, să fii atent la stânci pentru a nu lovi motorul.

Lungesc vorba. Idiu, care e pe aproape, are o intervenţie providenţială:

— Dormiţi aici, s-a făcut târziu. Veţi pleca mâine dimineaţă.

— Bine, cum vrei.

Apoi, întorcându-mă spre Manantin:

— Pentru a-ţi face plăcere, vom dormi aici…

În cursul serii rămân o clipă singur, doar cu Alasawani. Mama ei este la câţiva paşi.

— Acum că nu mai ai soţ, te iau eu de soţie…

— Nu ştiu ce să spun… Mai e şi fratele meu…

— Trebuie să mai vorbim… Te găsesc la noapte în hamacul tău…

Nu-mi răspunde. Încep să regret că am rămas.

Am aprins un foc mai mic. Stau aşezat puţin deoparte pe un trunchi şi îi fac semn să vină la mine. După ce se uită în toate părţile se apropie pe furiş.

— Ce vrei? mă întreabă dintr-o răsuflare.

O mângâi. Nu se împotriveşte, dar pleacă aproape imediat.

Coliba este mică. Hamacul ei este îngrămădit între celelalte. Dacă încerc să ajung până la ea, îi voi trezi fără îndoială pe toţi… Sub pologul meu sunt chinuit noaptea întreagă de gândul s-o ştiu atât de aproape.

Cu sufletul cătrănit, plec împreună cu Manantin îndreptându-ne către Degrad Roche.

Luna următoare aveam să folosesc toate pretextele posibile pentru a face scurte popasuri la plantaţie.

Apoi, într-o bună zi, mă pomenesc la Antecume Pata cu mama lui Alasawani.

— Antecume, fiica mea e bolnavă, pierde sânge, negreşit va muri!

Dacă nu aş cunoaşte pesimismul indienilor wayana aş fi foarte neliniştit. Cobor pe râu împreună cu ea, ducând cu mine trusa farmaceutică.

Starea tinerei femei nu mi se pare atât de gravă.

— O vom duce la dispensarul din Maripassoula. Acolo se va hotărî dacă poate fi tratată pe loc ori trebuie trimisă la Cayenne.

Drept măsură de precauţie o pun să ia pilule antihemoragice.

Plecăm cinci, adică Manantin cu Idiu, Alasawani, fiica ei Kinala şi cu mine.

Alasawani este examinată de medic.

— Va rămâne aici în tratament câteva zile şi, dacă starea ei nu se îmbunătăţeşte, o vom spitaliza.

Dispensarul a fost renovat de curând. Vopseaua a mai este încă proaspătă. Pe pereţi au fost fixate inele pentru agăţarea hamacurilor.

— Trebuie să rămâneţi împreună cu ea, căci, aşa cum îi cunosc eu pe indieni, va veni s-o vadă familia şi voi găsi mâzgălituri peste tot…

Medicul acesta nou, spre deosebire de toţi cei care l-au precedat, nu este prea simpatic.

— Bine, fie ce-o fi! Dacă trebuie neapărat, voi dormi aici…

Idiu şi Manantin pleacă să-şi petreacă noaptea în satul vecin. Rămânem singuri împreună cu fiica ei, în vârstă de vreo şase-şapte ani.

— Ştii, poate va trebui să te ducem la Cayenne…

— Aş vrea, dacă mergi cu mine.

Nu va fi nevoie să-mi spună de două ori.

Două zile trec în aşteptare, dar cum hemoragia nu încetează, medicul hotărăşte spitalizarea.

Chiar în dimineaţa plecării, descopăr dedesubtul ferestrei camerei, zgârieturi făcute cu vârful unui cuţit, în vopseaua verde.

— Cine a făcut asta?

Kinala pleacă ochii gata să plângă.

— Şi doar îţi spusesem să ai grijă! Ştii bine ce ne-a zis medicul!

E devreme. În sala ce serveşte drept farmacie lucrările încă nu au fost terminate, găleţile cu vopsea zac pe

pământ. Mă strecor în încăpere precum un hoţ, înşfac o cutie, dar nu pot găsi nici o pensulă. Cu mijloace improvizate maschez „nelegiuirea”, nădăjduind ca medicul să nu descopere nimic înainte de plecarea noastră, şi să scăpăm astfel de un scandal răsunător.

Înainte de a urca în jepul jandarmului, Idiu ne dă ultimele sfaturi.

— Aştept aici întoarcerea voastră, dacă este ceva grav, vreau ca fata mea să vină înapoi, nu vreau să moară pe acolo…

Abia isprăveşte de vorbit că se şi porneşte pe plâns…

După câţiva kilometri de drum desfundat ajungem pe pista aerodromului. Avionul ne aşteaptă. De vreo doi-trei ani, vechiul balaur a fost înlocuit pe ruta aceasta cu un avion Norman-Brittan. Este un aparat robust şi puternic. Luăm loc unul lângă celălalt. Mă simt în al nouălea cer, în sfârşit suntem singuri, fără mama, fratele ori fiica sa între noi. Gust cu intensitate aceste clipe. Alasawani este zâmbitoare, destinsă. E prima oară că merge cu avionul, prima oară când părăseşte fluviul, dar nu pare că aceasta ar stânjeni-o în vreun fel.

La aeroport suntem aşteptaţi de cei de la O.R.S.T.O.M. care ne conduc direct la spitalul Saint-Denis.

La sfârşitul primei zile, în clipa în care mă pregătesc să plec, Alasawani încearcă să mă reţină.

— Mai rămâi puţin.

— Dar e târziu, infirmiera va bombăni.

— Doar un pic.

După câteva zile, femeile de serviciu ne spun „amorezii”. Nu o mai părăsesc decât în scurtul răstimp când mă duc la masă. Fericirea îmi deschide pofta şi mănânc cu o plăcere animalică. E foarte mult de când nu mi s-a mai întâmplat aşa ceva.

Nici seara nu ne mai putem despărţi. Infirmiera e nevoită să vină, implorându-mă să plec.

— Vă daţi scama, ce s-ar întâmpla dacă toată lumea ar face la fel!… Nu se poate! Dacă mă prinde supraveghetoarea?!

— Bine, bine, uite că plec…

Revine după o oră.

— Mai sunteţi încă aici: Asta-i prea de tot!…

Oare câte ceasuri am petrecut lângă ea, în felul acesta, vorbind vrute şi nevrute, spunându-i că o iubesc, o iubesc, o iubesc?

— Dar tu?

— Şi eu.

— Dar spui numai „şi eu”…

Eram departe de toate, eram la adăpost. Nimic nu ni se putea întâmpla. Era ea, eram eu.

După ce s-a restabilit, am hotărât să mai rămânem o săptămână la Cayenne, înainte de a ne întoarce în sat. Prietenii mei de la O.R.S.T.O.M. mi-au făcut rost de un apartament. Între pereţii anonimi ai acestei locuinţe de închiriat aveam să cunoaştem ore ameţitoare şi pline…

Când trupurile noastre ne dau răgaz, ne aruncăm în vâltoarea oraşului. Ne încrucişăm cu negri, creoli, indieni, chinezi, beke, metişi, europeni, o întreagă populaţie pestriţă şi zgomotoasă în veşnică mişcare. Ne lăsăm duşi de val. Alasawani priveşte în jurul ei, priveşte aşa cum o fac indienii, pe jumătate prezenţi, pe jumătate cu gândul aiurea. Suntem atraşi de vitrinele încărcate cu mărfuri din metropolă. Îmbrăcăminte, încălţăminte, aparate casnice, televizoare, sacoşe de voiaj, parfumuri, cărţi, reviste… Îi plac mai ales prăvăliile negustorilor chinezi în care flacoanele cu apă de colonie stau alături de pachete cu DDT, ştergarele lângă cutiile de conserve, lenjeria de damă de-a valma cu maşini de presat, umbrele şi stropitori.

Pe asfalt circulă încet autovehiculele. Cocotierii uriaşi din Place des Palmistes se înfioară sub briza venită dinspre Atlantic.

Adesea ne ducem să ne scăldăm în mare. Alasawani descoperă noua bucurie, aproape copilărească, a acestui nesfârşit spaţiu lichid. Are pasiunea apei şi o încântă mişcarea de du-te-vino a valurilor, o înveseleşte gustul sărat de pe buze. Îmi place râsul ei.

Toate luminile oraşului se aprind dintr-odată. Domneşte o atmosferă blândă. Este cam şase treizeci, noaptea s-a lăsat brusc.

— André!

Cel care mă strigă e preotul care a stat scurt timp la Maripassoula. Activitatea sa din târguşor displăcuse foarte curând forurilor clericale şi autorităţilor din Cayenne. Reproşa în mod deschis administraţiei că înţelege greşit problemele populaţiei din interiorul ţării şi refuza să primească în pensionat copii ai căror părinţi trăiau în localitate. În cursul unei ceremonii religioase la care asistau notabilităţile, printre care Vignon şi prefectul din Cayenne, a mers până acolo încât a afirmat că turismul era pe cale de a preschimba ţinutul indienilor wayana într-o grădină zoologică umană. Părintele Barbotin, episcopul de Cayenne şi Vignon au avut grijă să-l mute. Toate acestea nu putuseră decât să mi-l facă simpatic.

— Veniţi cu mine, ne spune, vă invit la masă…

La sfârşitul mesei, alcătuită din pilaf de crevete, tocană de tatou, specialităţi de peşte, orez alb şi fasole cu bobul mare, ne face o mărturisire:

— Să ştiţi că ziua de astăzi este o mare premieră pentru mine… E întâia oară când invit pe cineva ia restaurant!

Încerc să alung din minte gândul înapoierii în sat. Poate că niciodată nu vom mai fi atât de fericiţi ca în timpul acestor câteva zile petrecute în oraşul nepăsător, doar noi doi, fără altă grijă decât cea de a ne iubi şi de a ne-o spune.

Într-o seară am dus-o la aeroportul din Cayenne. O mulţime densă şi agitată se înghesuie în incintă pentru a întâmpina rude, prieteni, colegi.

O încordare tăcută vesteşte apropierea aparatului, un Boeing 747. Cu toate luminile de bord aprinse, avionul străpunge plafonul jos al norilor. Simt trupul cald şi viu al lui Alasawani, lipit de al meu.

— „Soseşte!”, îmi spune la ureche, cu un zâmbet plin de subînţelesuri. Are noroc…

În înlănţuirea dragostei, la wayana, „sosesc” exprimă şi iminenţa plăcerii. „Sosesc”, îi şopteşti celuilalt pentru a-l grăbi să sosească la rândul său.

O mângâi. Se lipeşte şi mai mult de mine.

ADIO MADRAS!

Se împlineşte o săptămână de când Alasawani a părăsit spitalul. Clipa întoarcerii nu mai poate fi amânată.

În euforia acestor câteva zile mi-a spus că doreşte să-mi devină soţie, dar acum o simt îngândurată.

— Va trebui să mă ceri mamei şi bunicii… Mai e şi fratele meu…

— El ce va spune?

— Nu ştiu…

Cunoaşte prea bine greutăţile ce ne aşteaptă, dar nu vrea să mă sperie.

În ultima zi suntem trişti, descumpăniţi. Până acum trăisem un intermezzo, iar peste câteva ceasuri vom fi prinşi din nou în vâltoarea vieţii, cu grijile ei.

În timpul uneia din preumblările noastre prin Cayenne, lui Alasawani îi plăcuse un picup portativ. I-l dăruiesc înainte de plecare. Împreună cu câteva discuri cu muzică din Antille.

Idiu, Manantin şi Kinala veniseră de două ori pe săptămână la Maripassoula, la fiecare sosire a avionului, să vadă dacă nu suntem printre călători.

— Idiu este fericită că fata i s-a însănătoşit. Sunt nerăbdător să-i spun totul.

— Mai aşteaptă puţin, mă roagă Alasawani.

Toţi cinci ne ducem să petrecem noaptea la Aloike. De câteva clipe cele două femei stau în hamacurile lor şi tăifăsuiesc. Vin lângă ele şi mă aşez pe un kololo. Mă adresez lui Idiu:

— Trebuie să-ţi vorbesc…

Urmează o tăcere.

— Da, te ascult…

— Fiica ta nu mai are soţ… A fost bătută, chinuită, s-au despărţit… Am dus-o la Cayenne, mi-am dat seama că e frumoasă… Aş vrea s-o iau de soţie.

— Tu mi-o ceri, nu eu ţie. Dinspre mine, mă învoiesc, dar toţi wayana vor trăncăni mult şi vor scorni multe bârfe… Trebuie să se învoiască şi mama mea şi fiul meu.

— Ştii, dacă mă însor cu fiica ta, o fac pentru că ne împăcăm bine. Nu o iau de soţie ca s-o bat sau pentru a-i reproşa viaţa dinainte, aşa cum fac unii.

— Fie, mă învoiesc, dar fiica mea nu-i nici frumoasă, e mereu bolnavă, nu ştie să toarcă bumbac, nu se pricepe la bucătărie, o babă care nu-i bună de nimic… Dacă cu toate acestea, vrei să te însori cu ea, nu mă împotrivesc.

Obiceiul aici este ca mama să-şi defăimeze fata în ochii bărbatului care o vrea de soţie. Prin aceasta se subînţelege: „Nu veni să te plângi dacă nu împleteşte hamacuri, dacă nu-ţi face jartiere, dacă nu-ţi găteşte cum trebuie vânatul. Nu vei putea spune că nu te-am prevenit.”

Înainte de a pleca pe râu în sus, către plantaţie, ne ducem la Maripassoula pentru unele cumpărături. Pe drum ne întâlnim cu nepotul lui Alasawani, fiul fratelui ei.

— Ştii, îi spune Idiu, Antecume se va însura cu mătuşa ta.

— Eu sunt de acord. Cu Antecume te poţi înţelege bine, sunt cu totul de acord.

Băiatul răspunde cu un asemenea entuziasm încât încep să capăt încredere.

— Va trebui să-i cer încuviinţarea tatălui tău, îi spun.

— Voi vorbi cu el, negreşit va accepta…

Şovăie, apoi adaugă:

— „Unchiule”, poţi să-mi dai nişte parale?…

Am şi devenit unchiul lui şi, în calitatea aceasta, nu mai ezită să mă tapeze de o hârtie de zece franci.

— Nu-ţi face griji, îi voi spune tatei şi, dacă refuză, mă voi certa cu el şi gata!

După care se duce la prietenii săi.

Către seară sosim la plantaţie. Hotărâsem să petrec noaptea aici. Mă gândesc să discut cu fratele lui Alasawani.

Ne întindem hamacurile într-o colibă puţin mai retrasă. Alasawani aşază picupul pe un trunchi şi pune discurile unul după altul.

— Mă duc la el.

— Mai aşteaptă puţin…

— Nu, mă duc.

— Vorbeşte-i frumos, nu te enerva.

— Dacă nu vrea, voi face totul pentru a-l convinge. Nu vreau să-mi ies din fire.

Cu o oarecare neliniște mă îndrept către coliba lui. Desigur simte că vreau să-i vorbesc, dar nu mă pofteşte să stau jos, ceea ce nu-i semn bun. Aştept puţin, apoi iau loc pe un kololo ce se găseşte la îndemână…

Fiul său a ajuns înaintea noastră şi, probabil că i-a spus. Un timp destul de lung pare că nu vrea să ia în seamă prezenta mea.

— Aş dori să-ţi vorbesc…

După o tăcere duşmănoasă, îmi zice:

— Eu nu am nimic să-ţi spun, tu eşti cel care vrea să-mi vorbească.

— Iată. Am dus-o pe sora ta la Cayenne, pentru că era bolnavă. Mi-a cerut-o mama ta. Ţi-am adus-o înapoi, e vindecată.

Pentru a părea de neclintit, bărbatul nu-şi ia ochii de la împletitura la care lucrează. În tot timpul discuţiei nu-mi va adresa nici măcar o privire. O lampă cu gaz îi luminează chipul de jos în sus, înăsprindu-i şi mai tare trăsăturile. Foarte stânjenit, continui:

— Sora ta nu mai are soţ. Nu sunt un wayana, sunt doar un „pui de palassissi” (adică un alb ticălos, murdar… Buna

cuviinţă cere să te auto-defăimezi). Cu toate acestea vreau s-o iau de nevastă…

Alături de el, soţia şi fiica sa ascultă într-o tăcere apăsătoare.

— Ştiu cât costă să ceri o fată în căsătorie. Dacă doreşti un lucru pe care ţi-l pot da, îl vei avea… Aş vrea să ştiu ce gândeşti despre asta?

— Băiatul meu m-a prevenit. Mama s-a învoit, dar eu nu sunt ca ea, nu-ţi dau sora! Chiar dacă indienii wayana nu o mai vor, pentru că a primit o lovitură de cuţit, o voi ţine la mine. Voi vâna şi voi pescui pentru ea… Mai sunt încă în stare să vânez şi să pescuiesc pentru soţia mea şi pentru sora mea. Nu doresc deloc să am un motor de barcă sau o puşcă, nu vreau să primesc nimic de la tine, nu vreau nimic, tu nu eşti cumnatul meu adevărat!

Pe măsură ce vorbeşte ridică tonul.

— Ascultă, poate că nu ar trebui să stărui, dar e bine să ştii că nu mă voi purta cu sora ta aşa cum s-a întâmplat până acum. Dacă mă voi duce la Cayenne, o voi lua cu mine, mă va urma peste tot. Dacă va avea nevoie de ceva, îi voi cumpăra… Şi la fel va fi şi în privinţa ta sau a altuia din familie… Ne plăcem, ne simţim bine împreună.

— Aţi plecat împreună, fără îndoială că v-aţi cunoscut, dar nu sunt de acord, nu vreau, nu vreau să primesc nimic de la tine! Şi acum gata. Am vorbit destul, nu eşti cumnatul meu, lasă-mă în pace! Mâine sora mea va rămâne aici, iar tu vei pleca. Toţi wayana bârfesc despre voi, nu vreau să te mai opreşti pe aici.

Izbucneşte furios.

— Ştiu că vrei să mă omori dacă refuz să ţi-o dau. N-ai decât s-o faci acum, pe loc!

— Eşti nebun! Cine ţi-a zis una ca asta?

— Nu trebuie să-ţi spun cine! De altfel toată lumea vorbeşte.

— Doar îi cunoşti pe wayana, nu trebuie să crezi tot ce se povesteşte, de multe ori bat câmpii! Nu doresc să te omor, dacă aş dori ţi-aş spune-o… Întotdeauna ne-am înţeles bine, de ce ţi-aş dori moartea.

— De luni de zile îmi ajung mereu la urechi cuvintele tale, zici că îmi porţi pică, că mă blestemi, că la o vânătoare vei trage cu puşca în mine.

— E cu neputinţă. Spui doar aşa, dar dă-mi numele celor care susţin asemenea lucruri, pentru a ne putea lămuri, îi voi aduce în faţa ta şi atunci vom vedea cine spune adevărul. Dacă au auzit cuvintele astea de la mine, vor îndrăzni să le şi repete!

— Nu, nu am de ce să-ţi dau numele lor. Oricum, nu o spune un singur wayana, ci toată lumea! Nu am de ce să-ţi răspund la întrebări, am vorbit destul, ajunge!

Timp de câteva minute rămân pironit pe kololo, nefiind în stare să mă mişc, apoi mă ridic, întorcându-mă la coliba noastră. Dintr-odată mă simt trist, abătut.

— Ce ţi-a răspuns?

Alasawani mă întreabă într-o doară. Văzându-mi faţa înţelesese imediat. Intervine Idiu:

— Chiar şi fiul lui este foarte pornit împotriva ta. Adineaori i-a zis tatălui său:

— Să nu o laşi să se mărite cu un „palassissi”!…

Nu mai ştiu ce să spun, să fac, să gândesc. Mă lungesc în hamac pentru a încerca să meditez, să văd puţin mai limpede. Alasawani vine lângă mine.

— Ce vor zice toţi cei din jur…?

— Nu are importanţă.

Strâns lipit de ea, caut, timp de câteva ore, să uit visul acesta urât.

Dimineaţa, Idiu mai face o încercare pe lângă fiul ei. Îi vine greu, totuşi se duce.

După puţin timp se întoarce, spunându-ne că a ocărât-o. „Nu mai eşti mama mea, i-a zis de la obraz, nu mai îmi eşti mamă deoarece îi ţii parte lui André. Nu mai vreau să te văd, nu mai vreau să vii aici, du-te şi spune-i şi lui să plece.”

Manantin şi soţia lui îşi adună lucrurile, îmi împăturesc hamacul şi pologul. Simt o mare tristeţe în inimă. Alasawani a pus un disc cu muzică din Antille, intitulat „Adio fular, adio Madras”. Poate că vrea să alunge tristeţea ce ne

apasă, să facă despărţirea mai puţin grea, nu ştiu, dar melodia nu poate decât să-mi sporească amărăciunea. Mă apucă o poftă turbată să sparg discul. „Adio fular, adio Madras, adio fular cu picăţele… Vă părăsesc… Din păcate vai, e pentru totdeauna”. Cuvintele se potrivesc prea bine cu situaţia noastră pentru a le mai putea suporta. Alasawani, care nu le înţelege, nu-şi dă seama. Mama ei se apropie de mine.

— Nu plânge, fii bărbat. Fii puternic!

Apoi către fiica ei:

— Vino, mângâie-l.

Mângâierile, sărutările ei îmi fac despărţirea şi mai grea. Coborâm cărăruia care duce la debarcader. În depărtare, discul continuă să se rotească.

La Antecume Pata lumea mă întâmpină la debarcader.

— Ei bine, cum a fost?

— Ai dus-o la Cayenne?

— Nu cred că s-a plictisit…

— Da, dar acum e amărât.

— Va fi din nou singur în hamac.

Pe măsură ce zilele trec absenţa ei îmi este din ce în ce mai greu de suportat. Vreau să fie soţia mea. De ce ni se pune în cale fratele ei? După o săptămână mă duc la Idiu.

— Trebuie să mă ajuţi… E fiica ta, iar lui nu-i este soră adevărată, deoarece nu au acelaşi tată. Ai tot atâtea drepturi ca şi el…

Ştia prea bine că, mai curând ori mai târziu, va trebui să ia poziţie. În cele din urmă se hotărăşte să ţină cu fata ei, de care se simte mai legată.

Ne însoţeşte Manantin. Dincolo nu vom găsi pe nimeni. Oare a fost prevenit? Aşteptăm zadarnic ziua întreagă. E târziu şi ar trebui să ne pregătim de plecare când îl vedem sosind.

— Fiule, aş vrea să-ţi vorbesc…

— Nu are rost. Ai venit să-ţi iei fata, n-ai decât s-o iei. Oricum, nu eşti mama mea şi nu e sora mea. Nu mai vreau să aud vorbindu-se de voi, mărit-o cu cine vrei, dar să nu

porţi doliu după ce mă va omorî André. Să nu vă plângeţi dacă veţi fi nevoiţi să beţi sânge de boni!…

Abia mai târziu aveam să pricep înţelesul acestei ameninţări… Pe vremuri avuseseră loc lupte răzleţe între negrii boni şi indienii wayana în care biruinţa fusese de partea primilor. S-a făcut un pact cu prilejul căruia căpeteniile indiene băură sângele conducătorilor negri şi invers. Boni au primit câteva femei, iar „Marele Bărbat” al comunităţii negre şi-a extins puterea şi asupra indienilor wayana. Chiar dacă astăzi această putere este mai mult simbolică decât reală, ea nu i-a fost tăgăduită, iar Tolinga, actualul „Grand Man”, rămâne conducătorul suprem al ambelor comunităţi.

Se povesteşte însă, că în urmă cu vreo douăzeci ori treizeci de ani, Malavate se îndrăgostise de una din aceste femei date drept tribut. Dorea neapărat să se însoare cu ea, dar nu a putut s-o facă decât după ce a băut sânge de boni pentru „a spăla jignirea”.

Raţionamentul pe care îl făcea fratele lui Alasawani (ecou al celor ce auzea spunându-se în jurul său) suna cam aşa: André nu este un wayana, vrea să se însoare cu o femeie ce se află sub autoritatea „Marelui Bărbat” Tolinga, dar va trebui să spele jignirea adusă.

— Dacă va trebui să bei sânge de boni să nu mi te plângi. Dacă mă ucide, nu vreau să boceşti, să porţi doliu, să-ţi scurtezi părul. Ia-ţi fiica „ta”, m-am săturat s-o văd pe aici…

Idiu mai încearcă o dată să-l facă să înţeleagă că toate zvonurile acestea sunt false, dar nici nu vrea să audă. Cu ochii scăldaţi în lacrimi, începe să adune lucrurile fiicei sale.

Pentru locuitorii din Antecume Pata este un moment măreţ când ne văd întorcându-ne împreună cu Alasawani. Toţi ne pândesc, nerăbdători să afle unde va locui tânăra femeie.

Nu îşi lasă bagajele în coliba mea, ci în cea a mamei sale, spre dezamăgirea celor mai mulţi şi spre mulţumirea câtorva.

Încă nu fusesem să vorbesc cu Ikakane, bunica ei. Ştiam ce greutate va avea cuvântul ei de bătrână şi poate tocmai de aceea amânam momentul.

După refuzul violent al fratelui, mă temeam de răspunsul bunicii. A doua zi mă decid totuşi să-i vorbesc.

— Mătuşă, (este soră cu Malavate) nu sunt un wayana, sunt neam de „palassissi”, dar trăiesc de multă vreme în mijlocul vostru. Ştii desigur, că o iubesc pe Alasawani, că doresc s-o iau de soţie. Fiica ta şi-a dat consimţământul, dar nepotul tău nici nu vrea să audă. Tu ce spui?

Îmi răspunde foarte liniştită.

— Eşti fiul fratelui meu Malavate. Ştiu că trăieşti printre noi precum unul dintre ai noştri…

Respectând datina, adaugă:

— Tu eşti cel care propui aceasta, şi nu eu. Desigur că de câtva timp vă cunoaşteţi, de aceea ţii atât de mult la ea. Nepotul meu se va supăra pe mine, dar nu-mi pasă. Ia-o pe nepoata mea, dar vreau în primul rând să nu o renegi mai târziu, să nu ne renegi pentru că suntem wayana. Nu vreau s-o iei cu tine în ţara ta. Poţi s-o duci la Cayenne, sau chiar la tine acasă, dar nu pentru totdeauna. Nu vreau să-mi fac griji cât timp mai trăiesc. Şi apoi, mai vreau să te porţi cu cei din neamul wayana la fel ca înainte, dacă s-au obişnuit să primească o mână de ajutor de la tine, ori cartuşe, cârlige sau alte lucruri, trebuie să continui s-o faci pentru a nu te învinovăţi că păstrezi totul pentru tine. Iată, în condiţiile astea, mă învoiesc.

Mă grăbesc s-o liniştesc.

— Nu am nicidecum de gând să mă întorc să trăiesc în Franţa. Acolo am o familie, dar viaţa mea e aici. Dacă se va întâmpla să fac această călătorie ca să-mi văd părinţii, asta va fi doar pentru a-i şti mulţumiţi că-mi cunosc soţia.

— Să nu uiţi cumva ce mi-ai făgăduit acum…

Apoi, după o tăcere, mai spune:

— Sunt bunica lui Alasawani, dar nu am deloc de gând să-ţi cer: „Fă-mi asta, dă-mi aia”. Dacă doreşti să-mi dăruieşti ceva, o vei face dar, ceea ce vreau eu, este ca

nepoata mea să fie fericită, să nu o baţi, să nu o cerţi, să aibă lucrurile pe care şi le doreşte…

Fără a mai pierde timp mă duc la Alasawani. Cât ai bate din palme, hamacul, valizele şi picupul ei trec în coliba mea. Malavate, Pontsitpe, Moloko, Aikanalu, Kumaya, Puptu, Alamaka, Mimi-Siku… întreg satul asistă, de la o depărtare respectuoasă, la această mutare simbolică…

După modul de înrudire al indienilor wayana doar fiicele mătuşilor ori unchilor au dreptul la titlul de soţie.

Atunci când un bărbat ia o femeie care nu face parte dintre cele care îi sunt hărăzite prin datină, ea este doar „femeia cu care trăieşte”.

De astăzi. Alasawani a devenit femeia cu care trăiesc, iar eu sunt bărbatul cu care trăieşte, totuşi, tatăl meu este de altă părere. Pe jumătate serios, pe jumătate râzând, îmi spune:

— Eşti un câine!

— Cum adică sunt un câine?

— Da, pentru că te-ai însurat cu fiica ta!

— Eu m-am însurat cu fiica mea?

— Idiu este nepoata mea, ar fi trebuit să-ţi fie soţie, înseamnă că Alasawani este fiica ta, iar tu eşti un câine. Amai-Poti e şi el un câine, pentru că şi el trăieşte cu fiica lui…

FUNERALIILE LUI MOLOKO

Prin anii cincizeci, în Brazilia, pe Parouul de Est, s-a întâmplat ca un alb să se însoare cu o femeie wayana. Povestea mi-a fost istorisită de Mimi-Siku.

Acel „palassissi” era un german, fără îndoială un fost nazist. Nu se ducea nicăieri fără a avea cu el un întreg arsenal de arme de război. Îi ura pe străini, dar mai ales pe francezi şi spunea că nu ar şovăi să ucidă dacă ar întâlni vreunul în drumul său. Atunci când petrecea o noapte în pădure punea să se defrişeze o suprafaţă uriaşă, instala o pânză de tul împotriva ţânţarilor, de vreo două ori mai mare decât cele din bumbac folosite de indienii wayana şi dormea cu puşca şi pistoalele la îndemână. De câteva ori avusese crize de furie criminală şi-i ameninţase pe indieni că îi va ucide.

Inspira o asemenea groază încât Kutaka, neavând încotro, se învoi să-i dea una dintre fiicele sale. Fata avea vreo treisprezece sau patrusprezece ani.

— Te doresc, îi spunea neamţul.

— Nu, nu, încă nu am cunoscut bărbatul, mi-e frică. Mai aşteaptă puţin.

Născocea de fiecare dată ceva pentru a-i scăpa din gheare. Timpul trecea iar tânăra femeie se împlinea. Începea să aibă rotunjimi de care soţul ei era destul de mândru.

— Îmi hrănesc bine soţia! Sunt la fel ca voi, bun vânător, bun pescar, soţia mea se îngraşă, se împlineşte.

Cu voinţă încăpăţânată ea continua să-şi apere „fecioria”. Timp de trei-patru luni, lucrurile au mers bine, până în ziua în care obârşia rotunjimilor şi împlinirii sale nu au mai putut fi puse la îndoială. Soţul păcălit fu cuprins de o furie oarbă şi e de mirare că nu au fost victime.

În cele din urmă, Kutaka preferă să părăsească satul şi să fugă pe Jari împreună cu familia sa.

„Palassissi”, cu pielea lor albicioasă şi sistemul pilos abundent, pătrund cu greu în graţiile femeilor indiene. Mai mult chiar decât culoarea pielii, le displace părul. Bărbaţii wayana sunt aproape imberbi. A avea păr pe trup înseamnă a fi ca maimuţele. Eu însumi am fost poreclit, adesea… „Babunul”.

Cu toate acestea, chiar dacă te numeşti Mimi-Siku, chiar dacă eşti cel mai wayana dintre wayana şi ai privirea visătoare şi glasul acela indolent, care place atât de mult femeilor, în dragoste, lucrurile nu se petrec întotdeauna uşor.

— Ţine, e pentru tine.

Mimi-Siku îmi dă o scrisoare pe care tocmai a terminat-o de compus. Cu o oră mai devreme venise la mine, îmi ceruse hârtie, un stilou şi se aşezase la celălalt capăt al mesei. În aceste ultime luni ne-am văzut rar. Boala m-a exclus aproape complet din viaţa satului, iar, de când mă simt mai bine, a intervenit Alasawani.

Despăturesc hârtia. Scrisul lui îngrijit o acoperă pe ambele feţe. Vreo douăzeci de tineri ştiu acum să citească destul de corect în wayana. Şi nu rareori se întâmplă să-mi compună scrisori doar din simpla plăcere de a scrie. Îmi povestesc în ele peripeţiile vreunei vânători ori îmi laudă calităţile uneia sau alteia dintre fetele tribului, de care sunt îndrăgostiţi. Corespondează şi între ei, iar dacă şi iubita ştie să scrie, de obicei este un bun prilej pentru un schimb neîntrerupt de bileţele dulci.

Astăzi îmi dau bine seama că Mimi-Siku mi-a scris într-un anumit scop. Aştept să plece înainte de a citi misiva sa.

„Aceasta este o hârtie pe care am făcut-o pentru tine, Yakelene (cuvânt cu înţeles de prietenie, prieten, camarad, dar mai exact îl desemnează pe cel cu care eşti obişnuit). Te întreb dacă te simţi bine astăzi – stop – (folosesc această punctuaţie când transmit mesaje prin radio, pe care Mimi-Siku a avut adesea prilejul să le asculte). Eu mă simt destul de bine şi începând de astăzi voi deveni mulţumit şi voi mânca cu poftă. Poate că în curând, foarte curând, voi avea mult noroc pe lângă Kumaya. De aceea îţi spun că şi tu poţi fi mulţumit. Ştii doar că o iubesc mult, astăzi mă iubeşte şi ea – stop – Dar cealaltă mamă a mea (vorbeşte de sora mamei sale adevărate) nu e bună şi i-a zis bunicului (adică lui Moloko, care este tatăl adoptiv al lui Kumaya) să nu mi-o dea. De aceea te rog pe tine să-i spui să mi-o dea. După asta vei face la fel şi în privinţa lui Kumaya. Îi vei spune: «Nu minţi, trebuie să-l iubeşti pe Mimi-Siku, trebuie să-l iei de soţ cu adevărat de data aceasta. Şi pe cine altcineva ai vrea să iei?... Oare care altul ar fi mai potrivit pentru tine? Gândesc că nu ar fi potrivit nici unul. Şi apoi ceilalţi (adică iubiţii ei din vremea aceasta) nu vor să te ia de soţie, ci vor doar să petreacă clipe plăcute cu tine. De aceea trebuie să-l iei pe Yakelene al meu...»”

Semnează cu cele două porecle ale sale: Mimi-Siku (urină de pisică) şi Pinuk (Cel care clipeşte) şi încheie cu ironie: „ema ti-hano” (ceea ce înseamnă: „al tău, idol al femeilor”).

Mimi-Siku însă uită să spună că poate Moloko are motive temeinice pentru a dori să nu i-o dea pe fiica sa adoptivă. Kumaya are cincisprezece ani şi este drăgălaşă. Dar gurile rele pretind că vraciul a avut relaţii cu ea şi că vrea să şi-o păstreze de soţie.

Intervenţia mea este destul de timidă. Mă simt oarecum stânjenit în rolul acesta de peţitor în faţa unui personaj ca Moloko, mai ales ştiind că demersul meu îi va displace. În ceea ce o priveşte pe Kumaya, chiar dacă nu-i acordă o preferinţă deosebită lui Mimi-Siku, ideea acestei căsătorii îi surâde.

Se scurg câteva săptămâni. Moloko nu pare hotărât să-şi retragă refuzul. Mimi-Siku este distrus. Şi-a pierdut pofta de mâncare şi odihnă. Poate fi văzut rătăcind, închis într-o tăcere posomorâtă, cu chipul descompus, cu părul curgându-i neglijent. Se plimbă ca o fiară în cuşcă. O vrea pe Kumaya, o vrea de soţie!...

Şi apoi, într-o zi, furia lui se dezlănţuie. Îşi ia puşca, o încarcă cu două cartuşe şi se năpusteşte în mijlocul satului.

— Dacă-i aşa, dacă nu vreţi să mi-o daţi, mă voi împuşca în ţeastă!...

Întoarce puşca către el.

— Nu trebuie să mă plângeţi, nu trebuie să purtaţi doliu! ...

Într-o panică de nedescris, toată lumea dă năvală sub acoperişul colibei lui Moloko.

— Dă-i fata! Trebuie să i-o dai! Se va omorî... se roagă femeile, smiorcăindu-se...

Aflând că plec la Cayenne împreună cu Alasawani, Mimi-Siku îmi încredinţează câteva scrisori pe care să le transmit unor fete din diferite sate. Nu ascunde nicidecum conţinutul acestor scrisori. „Tocmai am luat-o pe Kumaya de soţie, spune el în linii mari în fiecare dintre ele, dar fi liniştită, asta nu schimbă cu nimic din ceea ce este între noi, totul va fi la fel ca înainte...”

Când, după două săptămâni, revenim din capitala Guianei, jandarmul din Maripassoula îmi dă o scrisoare. Recunoscând scrisul lui Mimi-Siku, desfac imediat plicul. „Antecume, m-a muscat un şarpe uriaş. Sunt foarte bolnav, vino repede, sunt pe moarte. S-ar putea ca la întoarcerea ta să fiu mort.”

Scrisul pare normal. Probabil că nu este chiar în agonie, aşa cum vrea să mă convingă, dar preferăm să plecăm pe râu în sus fără a mai aştepta o clipă măcar.

La debarcader suntem întâmpinaţi de Mimi-Siku în came şi oase. Pentru un muribund, nu arată prea rău. Singurul semn aparent al agoniei sale este un mic pansament pe piept. Este însoţit de Alamaka, mama lui.

— Ce vrea să însemne scrisoarea ta?

Îmi povesteşte ce s-a întâmplat. Plecase, înainte cu câteva zile, să planteze manioc împreună eu Alamaka şi Kumaya. Păşea în frunte, pe drumeagul ce duce de la râu la plantaţie, când o anaconda a sărit pe el. Colţii şarpelui l-au prins de piept.

— Era foarte mare, uriaş! (De fapt nu avusese mai mult de trei sau patru metri, pe când cei mai mari pot ajunge până la zece metri). L-am apucat de după cap, strângându-l tare, l-am smuls de pe mine şi am dat cu el de pământ. Sângeram, eram tot plin de sânge. Mama s-a pornit să ţipe şi să plângă. Mi-a zis: „Eşti bărbat, trebuie să te răzbuni, ucide-l”. Am luat puşca, am încărcat-o şi am tras în anaconda.

Alamaka, care confirmă povestirea fiului ei, trage concluzia:

— Cineva a trimis duhul rău în şarpe pentru a-l muşca şi ucide pe fiul meu... Cum însă Mimi-Siku a omorât şarpele, vinovatul va muri la rândul său.

Îi scoate pansamentul. Se vede cum colţii au sfâşiat carnea.

— Nu cred că vei muri. M-ai speriat cu scrisoarea ta.

După ce îi refac pansamentul, Mimi-Siku se plânge că este obosit.

— Mă voi duce să mă culc.

Cu toate că nici pe departe Mimi-Siku nu este pe moarte, se vede limpede că povestea în sine îl roade. Cineva i-a trimis spiritul râu. Iar certitudinea aceasta, mai mult decât muşcătura însăşi, ajunge să-l îmbolnăvească.

E noapte. Câţiva membri ai familiei mele, printre care şi fratele lui Malavate, vin până sus în coliba mea. În mod firesc ajungem să vorbim despre muşcătura anacondei. Cu aer de conspirator, privind pe deasupra parapetului pentru a se asigura că nu se apropie nimeni, Nanuk îmi spune:

— Negreşit Moloko este vinovatul. E foarte nemulţumit că a dat-o pe Kumaya. Dorise să şi-o păstreze pentru el. În

mai multe rânduri, mai ales când era stârnit, a fost auzit spunând că îl va ucide pe Mimi-Siku…

Un prilej bine venit pentru Malavate şi Pontsitpe să critice clanul vraciului.

— Îţi dai seama, chiar pe nepotul său. Oamenii ăştia de pe Jari nu se pot înţelege nici între ei…!

Modul acesta de a interpreta lucrurile ajunge la urechile lui Alamaka şi Puptu, iar de aici, fireşte, la însuşi Mimi-Siku. Dar el, în loc de a riposta într-un fel sau altul, se preface că nu a auzit nimic…

După câtva timp, Moloko vine la mine.

— Mi-au apărut coşuri pe coaste, va trebui să mă tratezi.

Îmi arată un fel de plagă în regiunea coastelor, şi aplic o pomadă. Dar, chiar în ziua următoare, plaga se transformă într-o mulţime de puncte mici care supurează. Mi-a fost dat să văd adesea boli de piele, dar e pentru prima dată când întâlnesc ceva asemănător.

La rugămintea lui Moloko, oamenii din clanul său se duc în pădure să caute o anumită liană care secretă o sevă grasă şi roşcată. Moloko unge plaga cu ea.

— Sunt din ce în ce mai bolnav, voi muri. Doar Pleike mă poate vindeca.

Are mare stimă pentru acesta, apreciindu-i puterea ca egală cu a sa. Din păcate, Pleike este plecat şi nimeni nu ştie când se va întoarce.

Moloko rămâne lungit toată ziua în hamacul său, într-o stare de amorţeală. Lângă el se aşază Lapiu, fiica sa favorită. Se vaietă repetând întruna că tatăl ei va muri. Cu toate acestea în afară de micile puncte purulente, Moloko nu prezintă nici un simptom neliniştitor.

Trec zilele. Vraciul se hrăneşte din ce în ce mai puţin şi nu mai părăseşte hamacul. Cum Pleike nu s-a întors nici până acum, se apelează la serviciile lui Pidima. Moloko nu îl apreciază. Nu îl dispreţuieşte dar îl consideră drept un tămăduitor de rând. Nici nu poate fi comparat cu propriile sale însuşiri şi puteri! Dar treacă, nu are de ales. Pidima ţine deci o şedinţă de vindecare, dar fără folos.

A doua zi se răspândeşte zvonul că Moloko e pe ducă.

— De data asta va muri cu siguranţă.

În clanul său izbucnesc bocetele disperate ale lui Lapiu şi Aikanalu, precum şi cele ceva mai reţinute ale lui Alamaka, mama lui Mimi-Siku şi cea de a treia fată a sa.

Vraciul pare, dacă nu foarte bolnav, cel puţin foarte obosit, dar şi-a păstrat deplina stăpânire de sine. Îi porunceşte fiicei sale preferate să-i aducă toate lucrurile. Vrea să-şi numere bogăţiile pentru ultima oară.

— Adu-mi cufăraşul acela, cel de colo, şi celălalt, adu-mi valiza…

Lapiu îl pune la treabă şi pe soţul ei.

— Mişcă, vezi bine că tata e pe moarte!

Kisai e un bărbat blând, cumsecade. Îşi pleacă spinarea fără o vorbă şi se duce să caute lucrurile cerute şi le aşază la picioarele vraciului.

Pe mari talere împletite sunt rânduite toate comorile sale: mărgele de sticlă, şiraguri, brâie, jartiere, hamacuri, ghemuri de bumbac tors. Moloko se dovedeşte pretenţios şi chiţibuşar. Vrea ca fiecare lucru să fie aşezat şi rânduit într-un anumit fel şi devine răutăcios când ceva nu-i este pe plac. Întreg clanul se frământă în jurul lui. Ceva mai departe, cercul curioşilor se strânge.

— Îţi dai seama cât bumbac are!

— Şi mărgele! El care spunea mereu că nu are nimic.

— E cu adevărat foarte bogat.

— Într-o zi, când a ţinut o şedinţă de vindecare, a cerut un hamac…

— Altuia i-a cerut o curea de pânză…

Căpetenia clanului se ţine foarte ţeapăn pe kololo, trăsăturile îi sunt aspre şi grave. Fără îndoială că ghiceşte gândurile tuturor acestor oameni adunaţi în jurul său. Cu o oarecare satisfacţie citeşte în ei lăcomia şi invidia. „Toate vor trebui aruncate”, îşi spun, desigur, mulţi dintre ei şi li se rupe inima la gândul acesta. Vai celui care ar încerca să oprească ceva! Duhul lui Moloko l-ar chinui fără răgaz până la sfârşitul zilelor.

O cheamă pe Lapiu.

— Trebuie căutat Aloike. Mi-a rămas dator cu un polog. Mai trebuie găsit, de asemenea şi Mayau, i-am îngrijit femeia, îmi datorează şi astăzi un hamac.

Mai numeşte încă doi-trei oameni şi adaugă:

— Vreau, neapărat, să-mi dea tot ce îmi datorează, sau vă voi părăsi supărat că nu mi-am văzut toate lucrurile. Mă voi răzbuna. Boala de care i-am vindecat se va întoarce…

O luntre pleacă neîntârziat să-i prevină pe cei în cauză şi, chiar a doua zi, îi vedem sosind pe Aloike, Mayau şi ceilalţi. Îşi plătesc pe rând datoria. Aloike ia loc o clipă lângă Moloko şi îşi cere iertare de a fi întârziat atât, explicându-i şi de ce, apoi se interesează de sănătatea lui.

— Vei muri negreşit… Sunt unele duhuri care îţi vor răul.

De mai multe zile, răsuflarea întregului sat este legată de cea a vraciului. De dimineaţă şi până seara nu se mai vorbeşte de altceva. Apropiata sa moarte nu mai este pusă de nimeni la îndoială. E o chestiune de zile sau ore. De altfel, însuşi Moloko şi-a rânduit funeraliile. A cerut să-i fie reconstruită coliba pe insula învecinată şi nu doreşte să fie îngropat, ci doar întins în hamacul său astfel încât să poată privi pe cei care trec cu luntrea. În sfârşit, a făcut inventarul lucrurilor ce vor trebui aruncate în râu şi al celor ce vor trebui sparte şi sfărâmate.

În clanul lui Malavate, oamenii au şi început să-şi facă o părere în privinţa originii bolii.

— Ai observat cum e rana? mă întreabă Nanuk.

— Da, sunt puncte mici. Dar nu cred că va muri de pe urma lor.

— Ba da, ba da, negreşit va muri. El este cel care a trimis duhul rău în anaconda! Cum Mimi-Siku a tras cu alice, în duhul lui Moloko au pătruns alicele şi de aceea, la scurt timp, a apărut rana. Pare o rană mică, doar pe piele, dar toată încărcătura e înăuntrul lui. De aceea va muri!

Însemna însă să nu ţii cont de puterile lui Pleike. Întors în sat, acesta aflase de starea în care se găsea vraciul. Urcă în grabă la Antecume Pata şi organizează o mare şedinţă de tămăduire.

În următoarele zile, rana s-a retras, iar petele au început să dispară. Încet, încet, Moloko şi-a recăpătat puterile, iar locuitorii satului au răsuflat uşuraţi.

CEREREA ÎN CĂSĂTORIE

Moloko mă vizitează adesea în coliba mea. Dacă sunt ocupat e în stare să rămână un timp îndelungat observându-mă în tăcere; pleacă apoi fără să fi schimbat între noi nici măcar o vorbă. I se întâmplă însă, uneori, să fie destul de bine dispus pentru a-mi povesti tot felul de istorii ce vin să completeze cronica mea wayana.

Într-o dimineaţă oarecare aud paşi ce urcă cele câteva trepte ale colibei. Îi recunosc mersul.

— Kami (copile), unde eşti?

— Sunt aici, intră.

Vine în mica încăpere din fund şi închide uşa după el, ceea ce este destul de neobişnuit. Găsesc că are un aer ciudat. Adună şiragurile ce zac pe masă şi se joacă cu ele, pentru a-şi da importanţă. E limpede că vrea să-mi spună ceva, dar şovăie. Apoi, deodată, apucă taurul de coarne:

— Trebuie să mă ajuţi…

— Ce doreşti? Ai nevoie de ceva?

— Nu, nu, e vorba de altceva. Trebuie să mă sprijini în altă privinţă…

— Spune-mi.

— Iată… când Yakatila şi Kuliwalilu vor veni aici, va trebui să le spui să-mi dea fata lor.

Am rămas fără grai. Opo este o puştoaică de vreo doisprezece ani, pe când Moloko trebuie să aibă între

cincizeci şi şaizeci de ani… Acum, că ceea ce era mai greu fusese rostit, îi vine mai uşor să vorbească.

— Da, vezi tu, nu mai am femeie. Ultima mea soţie a murit în Guadelupa…

După ce subliniază aceasta printr-o tăcere, urmează:

— Celelalte soţii ale mele s-au prăpădit şi ele. (Cred că este văduv de patru sau de cinci ori). Acum trăiesc singur. Eu, care sunt căpetenia unui clan, nu pot să poftesc pe cineva la masă, nu am pe nimeni care să aibă grijă de mine. Fetele mele, doar le ştii, bombăne întruna. Mi-ar trebui o femeie care să toarcă bumbacul, să pregătească cachiri, să fie prima când e vorba de mesele în comun. Trebuie să vorbeşti pentru mine cu Kuliwalilu, să-i spui că nu are nici o importanţă că sunt în vârstă. Bunicul lui Opo este însurat şi el cu o fată foarte tânără (are vreo şaisprezece sau şaptesprezece ani). Şi, apoi, le vei mai spune că eu nu sunt precum tinerii care risipesc banii cumpărând orice fleac. Eu am o luntre, o mulţime de mărgele, am pânză roşie, stambă, am, de asemenea şi bani de pe urma împletiturilor pe care le-am vândut. I-aş putea cumpăra oale, farfurii, nu va avea de ce să se plângă, va avea o mulţime de lucruri…

Cauza îmi pare pierdută dinainte. Chiar dacă voi încerca s-o apăr, o voi face cu atât de puţină convingere, încât rezultatul va fi cu totul opus. Simţind poate că şovăi, aduce ultimul argument.

— Şi le mai poţi spune că sunt un mare vrăjitor, cel mai mare şaman wayana. Dacă refuză, le voi trimite duhul cel rău să-i îmbolnăvească ori să-i ucidă. Le va părea rău că nu mi-au dat fata.

La aceasta nu se mai poate replica nimic.

— Bine, bine, s-a făcut. Să n-ai grijă, le voi transmite cuvintele tale şi voi căuta să-i conving.

De îndată ce părăseşte coliba, mă duc la Alasawani şi îi redau discuţia noastră.

— Îţi dai seama, îmi spune ea, un moşneag ca el vrea de soţie o fetişcană! E nebun! În nici un caz să nu te amesteci, lasă-l să se descurce singur, nu spune nimic.

Peste câteva zile, micuţa Opo şi părinţii ei poposesc în sat. După ce sunt întâmpinaţi aşa cum cere datina, vorbim de una şi de alta, apoi le spun despre demersul lui Moloko.

— Nu fac decât să repet ce mi-a zis, de hotărât însă hotărâţi voi…

Pe Yakatila îl cuprinde furia.

— Am auzit şoptindu-se ceva prin sat. Acum îndrăzneşte să spună că ne trimite duhul cel rău. Nu o va căpăta pe fiica mea! Dacă vrea să ne ucidă, vom avea tot timpul să ne dăm seama atunci.

Alasawani şi mama ei, care ni s-au alăturat, încuviinţează şi ele.

— Oare bunicul lui Opo ar fi de acord? întreabă Idiu, am auzit spunându-se…

— Nu, nu, o întrerupe Yakatila, prima soţie a lui Moloko era sora tatălui meu. Când a murit a bocit-o foarte puţin şi nici măcar nu s-a ras pe cap. Doar şi-a scurtat puţin părul. După câteva zile şi-a dat din nou cu roucou şi şi-a pus şiragurile şi jartierele. De aceea tata îi poartă pică. Dacă ar fi fost într-adevăr mâhnit, dacă ar fi ţinut doliul, poate ar fi acceptat să i-o dea pe nepoata sa…

Îi spun în glumă lui Yakatila:

— Îţi dai seama, pierzi mult. Ai putea fi îngrijit pe degeaba, atât tu cât şi familia ta, de către cel mai mare şaman wayana. Şi apoi ai fi putut căpăta mărgele, farfurii şi cartuşe, cu toţi banii aceia pe care i-a câştigat de pe urma împletiturilor, bani pe care îi păstrează pentru el…

Izbucnesc cu toţii în râs.

Se scurg câteva săptămâni. Idiu este bolnavă iar Manantin îl roagă pe Moloko să tină o şedinţă de vindecare. Sub tukusipan, în jurul colibei din frunze, participanţii, prieteni, rude, curioşi, vin să-şi întindă haotic hamacurile între stâlpi. Sunt de faţă Kuliwalilu, Yakatila şi micuţa Opo.

Înainte de a pătrunde în colibă, vraciul îi adresează câteva cuvinte lui Manantin.

— Voi încerca s-o lecuiesc. Dacă sunt cu adevărat şaman voi izbuti; om vedea atunci dacă există duhuri mai puternice decât ale mele.

Este un prolog ritual. De fiecare dată şamanul wayana îşi pune puterile la încercare.

Cum pătrunde în colibă se porneşte să fredoneze descântece pentru a intra în contact cu duhurile. Se aude apoi zgomot de frunze puternic scuturate şi un fel de răpăit de tălpi ce creşte necontenit. Este momentul în care vraciul pleacă pe tărâmul duhurilor. După o clipă de linişte, zgomotul reîncepe. Răpăitul este la început foarte slab, apoi din ce în ce mai tare, frunzele sunt din nou scuturate şi se aude ca şi cum ar cădea ceva. Moloko s-a întors cu un duh… Sosesc, spune acesta. Aşa cum o cere ritualul, cel în grija căruia este bolnavul, respectiv Manantin, rosteşte:

— Vino mai repede.

În jurul colibei oamenii se înveselesc.

— „Soseşte”, îngână cineva, ce noroc pe tine!

Cred că recunosc glasul lui Palanaewa. E o glumă obişnuită. Formula „Sosesc” stârneşte de fiecare dată pe meleagurile indienilor wayana tot soiuri de subînţelesuri deochiate, iar şedinţele de tămăduire sunt prilej de veselie, în afară de cazurile când bolnavul este pe moarte.

Cum duhul pe care l-a adus Moloko nu este duhul potrivit pentru tămăduirea bolnavului, pleacă să caute altul. Din nou zgomote succedându-se invers. În sfârşit, bufnitura înfundată a căderii: „Sosesc”. Abia s-a aşternut din nou liniştea că auzim zgomotul altei căderi, cu totul neobişnuite şi ţipetele unei fetiţe. De spaimă ne trebuie câteva clipe pentru a înţelege ce s-a petrecut: stâlpul de la mijlocul tukusipanului tocmai s-a rupt brusc. Era înfipt în pământ cam o jumătate de metru şi într-o oarecare măsură putrezise. Lianele care îl susţineau la vârful acoperişului s-au rupt şi ele. Iar stâlpul s-a prăbuşit peste pieptul lui Opo, fiica lui Kuliwalilu!…

Yakatila şi Palanaewa se reped să elibereze copilul. Pe locul loviturii pieptul lui Opo devine vineţiu, pare că îi vine greu să respire şi geme încetişor. Tatăl ei o ia în braţe.

Împreună cu soţia lui se pornesc să plângă şi să bocească. Examinez fetiţa. La prima vedere, nu şi-a rupt nimic. Este purtată până la coliba mea şi îi masez pieptul cu pomadă, pentru ai uşura suferinţa. Dincolo, sub acoperişul colibei de frunze, Moloko, neclintit, îşi continuă şedinţa, dar centrul atenţiei s-a mutat. În jurul fetiţei lume multă şi rudele sale. Întâmplarea este comentată cu înfrigurare. Palanaewa şi Poika sunt primii care spun în gura mare ce gândesc cu toţii:

— De ce a căzut stâlpul pe Opo şi nu pe altcineva? Moloko era în colibă, deci duhul rău l-a făcut să se prăbuşească peste ea. A încercat s-o ucidă pentru că părinţii ei nu au vrut să i-o dea.

Pentru mulţi dintre cei de faţă nu poate fi altă explicaţie decât răzbunarea vraciului.

Spiritele s-au agitat o vreme în jurul acestei întâmplări, apoi, aşa cum se întâmplă de obicei, s-au liniştit, reaprinzându-se doar din când în când, cu prilejul neînţelegerilor dintre Moloko, Yakatila sau Kutaka şi bunicul lui Opo.

MOARTEA UNUI „CĂPITAN”

Pe meleagurile acestea, ura nu izbucneşte decât rareori la lumina zilei. Indienii wayana se feresc de emoţiile violente. Atunci când relaţiile cu cineva devin supărător de încordate, preferă să plece într-un alt sat ori chiar pe cursul unui alt râu şi, odată cu timpul şi depărtarea, lucrurile reintră în normal.

Duşmăniile pot mocni de ani de zile, înainte de a izbucni făţiş. Astfel, mi-a trebuit multă vreme pentru a-mi putea da seama că părinţii mei erau geloşi pe legăturile prieteneşti pe care le aveam cu cei din clanul lui Moloko. Mimi-Siku şi cu mine ne spuneam, adesea, „frate”, iar părinţii lui, Puptu şi Alamaka, s-au deprins să-mi vorbească numindu-mă „fiu”. Pentru mine, toate acestea nu schimbau cu nimic afecţiunea ce o purtam lui Malavate şi lui Pontsitpe, dar ei simţeau altfel. A trebuit să se ivească o împrejurare dureroasă pentru a-mi da seama.

De câtva timp, unul dintre fraţii lui Pontsitpe prezenta simptome alarmante. Uneori îşi pierde pentru scurt timp stăpânirea asupra trupului, braţele îi erau scuturate de ticuri, capul i se rostogolea fără voie, iar ochii îi deveneau sticloşi. Pleike încercase în zadar să-l vindece. Pe de altă parte, Pontsitpe l-a pus pe celălalt frate al său, Anapaike, să intervină la infirmieră şi la pastorul misiunii pentru a fi

ţinut sub observaţie la spitalul din Paramaribo, dar se loviseră de un refuz categoric:

— Descurcaţi-vă singuri, lecuiţi-l cu ajutorul medicinii voastre, odată ce aţi început în felul acesta! Nu este caz de spitalizare, starea lui nu e prea gravă.

Într-adevăr, în afara acestor crize dramatice ce ţineau doar câteva secunde, părea perfect normal. Moloko îşi oferise şi el serviciile, spunându-i mamei mele:

— Adu-mi-l, sunt în stare să-l îngrijesc. Numai că va trebui să rămână aici un timp destul de lung…

În disperare de cauză, Pontsitpe încredinţă pe fratele ei vraciului de pe Jari.

Chiar la prima şedinţă, Moloko explică de unde se trage răul.

— Ai un unchi pe Tapamaoni. E un şaman puternic. Te hărăzise uneia din fiicele sale, iar acum e foarte supărat că te-ai însurat cu altă femeie. Din pricina asta se răzbună. Voi folosi toată priceperea mea pentru a te vindeca.

Chiar a doua zi o pune pe Pontsitpe să facă o împletitură în formă de pasăre şi indică în mod amănunţit cum să aleagă penele, unde să le lipească, ce formă trebuie să aibă ciocul etc. După ce pasărea e gata, o agaţă deasupra hamacului bolnavului.

— Pentru a îndepărta duhul rău de tine. Trebuie să fie mereu lângă tine.

Preciză, de asemenea, şi un tratament cu fiertură de frunze şi rădăcini, altele pentru fiecare boală. După câteva săptămâni, bolnavului îi este vizibil mai bine. Ticurile îi mai apar, dar în răstimpuri din ce în ce mai rare. Împotriva consimţământului vraciului, vrea să coboare până în satul său, la Anapaike.

— Dacă pleci, vei muri şi nu voi mai fi lângă tine pentru a interveni la timp.

Dar fratele lui Pontsitpe nu ia deloc în seamă avertismentul acesta.

O lună mai târziu se opreşte la Antecume Pata, înainte de a pleca mai departe cu câţiva bărbaţi din satul său, pentru a tăia frunze de malalia pe cursul râului Marouini. Moloko este îngrijorat:

— Ar trebui să nu te duci. Acum eşti aproape vindecat, dar cu siguranţă că te vei întoarce şi mai bolnav decât prima oară.

— Ba nu, mă simt foarte bine, nu mai am de ce să mă feresc.

Nici nu trece o săptămână şi îi vedem întorcându-se, deşi voiseră să mai rămână vreo cincisprezece zile. În mijlocul bărcii, fratele lui Pontsitpe stă culcat, cu chipul suferind. Tovarăşii săi ne spun că avusese ameţeli şi că ticurile îi reveniseră. Moloko e şi el de faţă.

— Şi doar i-am zis să nu plece. Dar nici n-a vrut să audă!

Medicul din Maripassoula, căruia îi expun cazul, mă sfătuieşte să-l duc pentru a-l examina. Părinţii mei propun să-l însoţească şi să rămână împreună cu el. Ceea ce s-a petrecut acolo avea să-mi fie povestit, mai târziu de Pontsitpe. Bolnavul a fost internat într-una din camerele dispensarului unde a rămas timp de mai multe zile dar, în ciuda numeroaselor probe la care a fost supus, medicul nu a fost în stare să dea un diagnostic asupri naturii bolii.

În fiecare noapte, indienii pătrundeau pe furiş în localul dispensarului pentru a-l lua şi a-l duce în satul învecinat, unde era îngrijit de către şamanii wayana. Îndată ce şedinţa lua sfârşit, îl readuceau în camera lui. Dimineaţa, infirmierul îl găsea dormind adânc în hamacul său. În felul acesta, ziua era preluat de medicii „palassissi”, iar noaptea cădea în sarcina medicinii şamanilor. Cum doctorul nu mai ştia ce să-i facă, după câtva timp părăsi dispensarul. Din punct de vedere fiziologic, starea lui era perfect mulţumitoare. În lipsa unei explicaţii raţionale, medicul atribuia simptomele unei forme de nebunie…

Pontsitpe şi-a instalat fratele la Maripassoula, într-o colibă wayana, cerându-i apoi lui Palipin să oficieze o nouă şedinţă de tămăduire. Când se lăsă întunericul, începură să

înalţe coliba. Deodată, bolnavul, care dormea în hamacul său, se trezi tresărind brusc şi o chemă pe sora lui.

— Vino lângă mine, simt că voi muri!

Nu prezenta nici un semn exterior de suferinţă, dar presimţirea morţii sale era atât de puternică, încât voia să-i încredinţeze lui Pontsitpe ultimele sale dorinţe. Dorea să fie îngropat în satul lui Anapaike, în ţinuta sa de „căpitan” (chipiu, şort şi cămaşă kaki, pe care erau cusute galoane). Pe lângă aceasta, stărui ca cele câteva table ondulate pe care le avea să fie aşezate deasupra colibei care îi va adăposti mormântul…

A fost grăbită înălţarea colibei din frunze şi fu introdus îndată înăuntru. În toiul şedinţei a început să se piardă pe nesimţite. Privirea i se înceţoşă şi deveni fixă. Palipin rosti:

— Va muri, s-a prăpădit…

A fost dus la dispensar într-o goană nebună. Cineva a plecat după medic, dar când acesta a venit nu a putut decât să constate decesul…

— Fratele lui Anapaike a murit!

Vestea am aflat-o a doua zi după amiază. Cum e vorba de unchiul meu, va trebui să port doliu şi să iau parte la ceremonie. Prefer ca Alasawani să nu mă însoţească. În primul rând pentru că, probabil, va fi de faţă şi fratele ei, iar bocetele rituale sunt adesea prilej de a spune tot ce ai pe inimă şi de a-ţi vărsa năduful. Risca să audă reproşuri şi învinuiri greu de suportat. Pe lângă aceasta, în satul lui Anapaike avusese loc cearta aceea cumplită cu soţul ei. Acolo spiritele nu s-au potolit nici pe departe. Ştiu în ce măsură doliul şi suferinţa pot aţâţa, la indienii wayana, pasiunile şi ura, descătuşând tot ce arde mocnit…

În cele din urmă plec în josul râului, împreună cu Mimi-Siku şi Asaukili.

În timp ce ne apropiem de debarcader ne pornim toţi trei să gemem şi să ne văităm. Străbat distanţa până la coliba în care se află Pontsitpe şi mă ghemuiesc lângă ea.

— Unchiule, bietul meu unchi, tu care eşti fratele mamei mele. Nu sunt cu adevărat nepotul tău, dar te iubesc ca şi cum ai fi unchiul meu adevărat.

— Da, unchiul tău a murit, a murit fratele meu, sunt foarte mânioasă. Voi ţine doliu. Îmi voi tăia părul, nu voi purta şiraguri şi nici jartiere, nu mă voi mai da cu roucou. Ce rost mai are să-mi păstrez pletele dacă a murit fratele meu. E frăţiorul meu, fratele meu cel mai iubit… Mă iubea mult, mi-a dat mărgele şi multe alte lucruri…

Apoi, mai mult către mine:

— Fratele meu e mort, a murit unchiul tău, nu mai vreau să te duci la Moloko. Nu a fost în stare să-l vindece, el l-a ucis… Nu mai vreau să te vezi cu fata lui, cu Alamaka. De ce îţi spune ea „fiule”? E oare mama ta? Desigur că o preferi pe ea… Nu mai trebuie să mergi cu Puptu, cu Mimi-Siku… De ce le dai daruri? De ce le dai mărgele, cartuşe… Nu mai vreau să-i ajuţi pe wayana veniţi de pe Jari, odată ce fratele meu a murit, odată ce unchiul tău a murit…

Toată pica pe care o are pe Moloko izbucneşte dintr-odată. Mă vrea numai pentru ea, desigur cu un substrat precis. Lucrurile acestea pe care le dăruisem lor i-ar fi plăcut să le aibă ea. Sunt mâhnit de pierdea unchiului, dar cuvintele ei mă mâhnesc încă şi mai mult. Toţi oamenii din Anapaike le aud şi, fără îndoială, vor fi repetate lui Moloko şi alor săi.

După mult timp, începtăm să bocim şi o părăsesc pentru a mă duce la celălalt unchi, fratele celui dispărut, „Marele Bărbat” Anapaike (care este „Grand Man” al indienilor wayana din Surinam, aşa cum Twenke este cel al indienilor din Guiana franceză). Are creştetul complet ras, în timp ce Pontsitpe nu îşi va scurta părul decât cu câţiva centimetri, ceea ce îl va face mai târziu pe Puptu să spună: „Poate că nu gândea toate câte le-a spus, poate că era din pricina morţii fratelui ei, dar cum nu şi-a tăiat tot părul, înseamnă că nu l-a iubit chiar atât de mult.”

Văzând că mă apropii de el Anapaike se porneşte să geamă mai tare. Ne luăm pe după umeri şi, după ce ne-am văitat câteva minute, ne aşezăm fiecare de o parte pentru a continua să plângem.

În jurul meu oamenii încep să spună în şoaptă că Pontsitpe a mers prea departe: „Învinuieşte pe mai mulţi de

moartea fratelui ei, nu-i frumos din partea ei, ba mai zice că se va răzbuna!”

Când mă întorc la Antecume Pata, îmi lepăd jartierele şi îmi scurtez părul cu câţiva centimetri.

S-a scurs aproape un an şi jumătate până la ceremonia de ridicare a doliului. Acesta fusese purtat în urma a trei decese, dintre care unul pentru fratele lui Aputu, mort pe vremea când avea loc marele seminar organizat în interiorul ţinutului de către pastorii americani, şi cel al unchiului meu.

Am luat parte la ceremonie împreună cu Alasawani dar nimeni din clanul lui Moloko nu a fost de faţă. Ameninţările lui Pontsitpe le rămăseseră întipărite în suflete şi cu toţi au judecat că este mai prudent să nu participe la orgiile cu cachiri prilejuite de ceremonie.

HOŢUL NEPRINS, NEGUSTOR CINSTIT

Alasawani, Kumaya, Mimi-Siku şi cu mine am devenit nedespărţiţi. Cele două femei se împacă bine, iar apropierea dintre mine şi „Yakelene” al meu nu e de ieri de azi. Amândoi vin cu regularitate să ne vadă. Seara, coliba noastră este locul unui pelerinaj neîncetat de vizitatori: Moloko cu Tom Degeţelul, Asaukili, Alamaka cu Puptu, Kuliaman şi tânăra lui soţie Tawaya (o veche cucerire a lui Mimi-Siku şi actuala „favorită” a lui Yoiwet), Kisai cu Lapiu şi fiul lor schilod Galimon, atunci când acesta porneşte destul de devreme pentru a ajunge la noi... fără a mai pune la socoteală un roi de copii şi doi-trei „mumu” dormind lipiţi de mama lor în băierile care îi susţin.

În unele seri, locul este invadat de peste douăzeci de inşi, unii aşezaţi pe băncile din jurul mesei, alţii rezemaţi de pereţi sau ghemuiţi pe jos. Epidermele se ating, se caută, soţiile lipite de soţii lor întâmpină fără să clipească mângâierile furişate ale iubiţilor, copiii mai mici vin să se ghemuiască la pieptul tatălui lor...

Deasupra noastră o lampă petromax îşi amestecă şuieratul cu cântecul nocturn al gâzelor. Fluturii şi musculiţele îşi ard aripile cu zecile în flacăra lămpii. În nopţile cu ţânţari, palmele date pe piele răsună la intervale regulate.

Când eşti wayana, a râde, a lua în zeflemea, este la fel de firesc precum a mânca, a face dragoste sau a dormi. De

aceea, astfel de întâlniri rareori sunt triste. Legăturile amoroase stârnesc desigur multe dintre discuţii. Într-una din seri încercăm să cântărim şansele fiecărui tânăr din Antecume Pata şi satele învecinate, în faţa femeilor.

— Dacă e unul fără noroc, apoi acela e Galimon.

— Asta s-o crezi tu, sare Mimi-Siku, te înşeli amarnic.

Galimon are între douăzeci şi douăzecişicinci de ani, este nepotul lui Moloko şi fiul lui Lapiu. Are picioarele pe jumătate paralizate. Totuşi, pe lângă infirmitatea aceasta, o altă particularitate îl face să fie ţinta de predilecţie a batjocurilor, mai ales din partea copiilor. Picioarele îi sunt literalmente devorate de căpuşe. Acestea sunt mici şi pătrund sub piele, unde se reproduc foarte repede. Pe aici ni se întâmpla la toţi să ne alegem din când în când, cu vreo două-trei, în talpă ori în degetele de la picioare şi ne grăbim să le scoatem de acolo cu ajutorul unui ac ori cu vârful cuţitului. Dacă nu faci asta la timp, nu numai că se înmulţesc, dar produc împunsături dureroase în picioare. Galimon însă are veşnic zeci de căpuşe.

— De ce nu le scoţi? este întrebat adesea.

— Ba da, le scot, eu ori mama. Dar, după ce scoţi una, vin altele trei sau patru în gaura rămasă.

Gurile rele, în cazul acesta Tom Degeţelul, Kuku şi Yoiwet, susţin că foloseşte căpuşele drept momeală la pescuit.

— Da, da, l-am văzut cu ochii mei! A scos una şi a pus-o în cârlig!

— Termină, că mi se face rău!

Odată, pe când sora lui Kuku m-a poftit să gust dintr-o băutură făcută din kumu, sunt strigat de Galimon, a cărui colibă se află în apropiere.

— Antecume, vino!

Mă apropii de el.

— Vino să mănânci împreună cu mine…

— Ce ai de mâncare?

— Peşte, l-am pescuit chiar adineaori.

Pălesc.

— Sunt peşti piranha?

— Da, da, priveşte.

— Dar ştii bine că nu mai pot mânca piranha. Şamanii m-au oprit să mai mănânc de când am fost bolnav…

— Ah e adevărat, e adevărat… Mamă, adu-i lui Antecume puţin kumu.

Apucă cratiţa din care a băut şi o dă lui Lapiu. Chiar dacă nu-i primejdie să găsesc căpuşe în băutură, nu prea mă simt în apele mele. Trebuie să spun că Galimon îşi petrece mai tot timpul scormonindu-şi rănile, iar spectacolul picioarelor sale diforme nu este prea apetisant.

— Tocmai am băut mult împreună cu Anapanalu, dacă mai beau mi se va face rău…

— Cum vrei, rămâne pe altă dată.

Mă îndepărtez în grabă, înainte să-i trăsnească altă idee. Pe când plec aud în spate râsetele sorei lui Kuku şi ale soţului ei, cărora nu le-a scăpat nici un cuvânt din discuţia noastră.

— Te înşeli, Galimon are şi el şansele sale!… afirmă Mimi-Siku. Din când în când izbuteşte să se culce cu câte o femeie din sat.

Într-o seară, ne povesteşte el, o femeie era singură în hamacul ei. (Soţul plecase să lucreze câteva zile pentru surinamezi). În colibă, nu departe de ea, era şi fiica ei. Galimon s-a apropiat de primul polog:

— „Sosesc”…

— Cine-i?

— Eu sunt.

— Care, eu?

— Chiar eu.

Femeia a crezut că recunoaşte glasul lui Mimi-Siku. Pe vremea aceea avea relaţii cu amândouă, dar se ştia mai mult despre fiică.

— Mai bine du-te la fata mea, începe cu ea.

Galimon ascultă sfatul şi ridică al doilea polog. Deziluzie. Şi fata credea că e vorba de Mimi-Siku.

— Du-te la mama, cu siguranţă că ea te va vrea…

Aceasta, fără a fi prea încântată, căci recunoscuse pe fiul lui Lapiu, acceptă să-i facă loc în hamacul său…

Toţi se înveselesc la gândul că poate, într-o noapte, un soţ gelos se va întoarce pe neaşteptate.

— Cum va face Galimon să fugă?...

Se mai întâmplă, din când în când, ca un bărbat, având serioase îndoieli în privinţa fidelităţii soţiei sale, să spună seara că are de gând să plece la vânătoare de caimani. Dacă pleacă singur, e semn rău, trebuie să te dovedeşti prudent. Poate foarte bine să se prefacă şi să rămână în apropierea satului, pentru a se întoarce cu mult mai devreme decât se presupunea. Ni-l închipuim pe Galimon surprins în această situaţie dramatică.

— Ar fi măcelărit!

Câţi tineri wayana nu au scăpat de o bătaie zdravănă decât mulţumită iuţelii lor!

Nu de mult, eroul unei asemenea păţanii obişnuite a fost Alamitso. Mekuanali, micul tămăduitor, se oprise la Antecume Pata în drum spre Pelea.

Stăm puţin de vorbă, apoi Mekuanali se îndreaptă către luntre şi se îndepărtează vâslind cu pagaia.

— Unde se duce? mă întreabă Alamitso.

— Merge să bea cachiri la Pelea.

— E bine de ştiut.

— De ce?

— Şi-a lăsat soţia în satul vecin. Curând se înnoptează, are de trecut o mulţime de praguri, nu se va întoarce până mâine dimineaţă...

Seara, către ora zece, aud pe cineva urcând. Se întoarce Mekuanali. A văzut lumină în coliba mea şi are chef să mai schimbe o vorbă cu mine, înainte de a se duce acasă. Judecând după faţa sa îmbujorată, nu s-a încurcat, a băut mult cachiri.

— Bun, acum plec...

O oră mai târziu un glas mă strigă:

— Antecume!

Este tot Mekuanali, dar de data asta pare foarte mânios.

— Ce s-a întâmplat?

— Alamitso era cu nevasta mea!

— Cum aşa?

— Când am sosit, a sărit de sub polog, dar l-am recunoscut. Pe ea am sculat-o şi am bătut-o cu frânghia hamacului! Eram furios.

— Şi Alamitso?

— Am fugit după el, dar a scăpat. Desigur că s-a întors acasă la tatăl său. Mă voi duce la Puptu, să nu te miri dacă auzi ţipete…

Încerc să-l liniştesc…

— Du-te şi fă ce trebuie să faci, te înţeleg, dar nu îţi ieşi din fire, nu te lua la bătaie.

Luna plină luminează satul, în timp ce îl urmăresc cu privirea. Lângă colibă găseşte un kololo şi se aşază aproape de foc.

— Puptu! Fiul tău era cu soţia mea. Când m-a zărit, a luat-o la goană, e un fricos…

Tatăl lui Alamitso iese de sub polog, cu spatele puţin gârbovit. Se pare că nu ştie prea bine ce să facă. În aceiaşi clipă îşi face apariţia Kuliaman:

— Dacă vrei să te răzbuni pe fiul meu trebuie să începi cu mine! (Kuliaman era fratele lui Puptu, prin urmare Alamitso este şi fiul său. De altfel mulţi susţin că ar fi chiar adevăratul tată). Ceea ce s-a întâmplat e din vina ta, nu aveai decât să nu-ţi laşi femeia singură. Şi tu la rândul tău îţi încerci norocul cu altele! Pun mâna în foc că ţi l-ai încercat chiar în seara asta pe lângă soţia lui Pelea…

Vorbeşte cu atâta patimă, încât Mekuanali rămâne pleoştit şi nu mai scoate nici o vorbă. După ce este făcut albie de porci, vine înapoi la mine. Cu glas abia auzit mă strigă:

— Antecume…

— Cine-i?

— Tot eu sunt.

Mă prefac că nu am auzit nimic:

— Cum a fost?

— Kuliaman e furios, s-a supărat pe mine. Nu mă pot întoarce în sat, ai cumva vreun hamac?

Îi dau unul, pe care se duce să-l întindă între doi stâlpi. La ora şase, când mă trezesc, a şi şters-o.

Ironia sorţii a făcut ca, la puţin timp după această istorie, să fie rândul lui Kuliaman să aibă un rival tânăr şi îndrăzneţ. Yoiwet (zis Grenadină) se îndrăgostise de Tawaya şi, de câte ori putea, o vizita în hamacul ei.

— Până la urmă te va surprinde Kuliaman şi îţi va rupe oasele. Ba se va certa şi cu întreg clanul lui Malavate, cu mine, cu bunica ta, cu tatăl tău!

Cum Yoiwet este fiul adoptiv al tatălui meu, este şi fiul meu. Doarme când în coliba lui Ykakane, când în cea a lui Asaukili, când la noi şi adesea împărţim mâncarea cu el. În ultimul timp, plictisit de neîncetatele noastre sfaturi, dar şi pentru a fi mai aproape de Tawaya, s-a mutat în coliba rezervată celor în trecere.

Kuliaman şi soţia lui aveau fiecare hamacul său. Pe atunci ea dormea împreună cu un prunc.

După ce aşteaptă să se facă destul de târziu, Yoiwet se strecoară fără zgomot până la pologul lui Tawaya pe care îl recunoaşte după culoare. Îl ridică şi atinge braţul tinerei femei, pentru a-şi semnala prezenţa. Chiar în clipa în care îşi dă seama că s-a înşelat, o mână încearcă să-l apuce, dar izbuteşte să scape cu fuga. Kuliaman nu va avea timp decât să vadă o umbră topindu-se în noapte... În seara aceea, poate fără un motiv deosebit, bărbatul şi femeia schimbaseră hamacurile intre ei.

Furios, bărbatul se scoală, se aşază pe o băncuţă şi, după ce aţâţă focul, îşi trezeşte soţia.

— A fost cineva la mine şi m-a luat drept tine. Cu siguranţă că eşti obişnuită să dormi cu el, de vreme ce îndrăzneşte să vină chiar când sunt aici... E Yoiwet, voi lămuri eu lucrurile cu el, să vezi ce-i fac.

— Dar n-am făcut nimic, nu am văzut nimic, despre ce vorbeşti?

Dimineaţa, foarte devreme, pe când încă dormim, Yoiwet vine în coliba noastră.

— Yapo... (cuvântul acesta este folosit mai curând decât „papak” atunci când este adresat fraţilor tatălui)

— Ce este?

— Am încălzit apa pentru cafea.

Mă dau jos din hamac.

— Ori vrei să-mi ceri ceva, ori ai vreun necaz.

— De ce?

— Dacă zici că ai pregătit totul…

Şovăie puţin, apoi recunoaşte:

— Da, treburile merg prost.

Alasawani vine şi ea lângă noi.

— Fără îndoială că te-a surprins Kuliaman, îi spune ea.

— Nu, dar susţine că am legături cu soţia lui pentru că cineva a venit peste noapte şi l-a mângâiat, crezând că e Tawaya. Ea mi-a povestit. Kuliaman e foarte furios, a plecat la pescuit. E pus pe ceartă cu toată lumea.

— Vezi, dacă nu vrei să asculţi!

— E adevărat, dar de ce susţine el asta? Nu m-a văzut şi oricum nu e vorba de mine. E prea de tot!

— Dar tu, nu e prea de tot că încerci să ne faci să te credem?

Zâmbeşte uşor, cu subînţeles.

— Nu m-a văzut, nu şi-a aprins lanterna. Dacă o ţine aşa, mă voi duce eu la el!

— Să te duci la el?… Eşti nebun!

Dintr-odată, foarte pătimaş, îşi pune în gând să aibă o explicaţie cu Kuliaman.

— Da, îi voi spune: „Se pare că azi noapte am venit, ţi-am ridicat pologul, te-am mângâiat pe braţ, pe trup sau mai ştiu eu unde, dar oare m-ai văzut? Eşti sigur că am fost eu?”

Pe moment mă cuprinde mânia.

— Nu se poate. Te bagi singur în gura lupului!

— Rămâi liniştit, îl sfătuieşte Alasawani, să nu dai de bucluc.

Prins în propriul său joc, e din ce în ce mai înfierbântat.

— Ba nu. Îi voi spune: „Nu am de ce să-ţi accept învinuirile!” Şi dacă nu o mulţumit, îl fac bucăţele.

Alasawani îl previne:

— Mai degrabă el pe tine!

— Liniştește-te. Aşteaptă măcar până diseară. Iar dacă atunci când se va întoarce de la pescuit nu vine până sus la voi, dacă nu spune nimic, lasă lucrurile baltă. Şi mai ales nu te întoarce la Tawaya.

Tânărul nici nu vrea să audă. Pleacă furios... Curând povestea se răspândeşte în tot satul. Fiecare e nerăbdător să-i cunoască deznodământul şi, văzându-şi de treburi, observă cu coada ochiului coliba lui Tawaya.

În cursul după amiezii, Kuliaman se întoarce, cu chipul posomorât.

Yoiwet pare să-şi mai fi potolit, pentru moment, pornirea pătimaşă. Nu se mişcă din tukusipan. Până seara domneşte liniştea şi există nădejdea că, în cele din urmă, lucrurile se vor domoli. Dar asta înseamnă să nu-l cunoşti pe Yoiwet.

A doua zi de dimineaţă vine la noi, cu chipul vesel, foarte mulţumit de el.

— *Bonjour*, mi se adresează în franceză (ştie câteva cuvinte).

— Vrei o cafea?

Ia loc pe o bancă.

— Am fost să-i vorbesc lui Kuliaman!

— Ai fost la Kuliaman?

— Da, da...

— Când ai fost?

— În dimineaţa asta. Era aşezat lângă un foc, m-am dus la el şi l-am salutat. Mi-a răspuns printr-un mormăit. M-am aşezat lângă el: „Ia spune, se pare că baţi câmpii, am auzit zicându-se că noaptea trecută aş fi fost la soţia ta. Dar soţia ta îmi este bunică (deoarece Tawaya este considerată drept o soră pentru Ikakane, dar are vreo douăzeci şi cinci de ani, în timp ce bunica adevărată are şaizeci). Oare tu te-ai duce să te culci cu bunica ta? Şi mai întâi de toate m-ai recunoscut? Uită-te la faţa mea, crezi că dacă aş fi fost eu, aş veni să-ţi vorbesc?”

— Şi Kuliaman? întreabă Alasawani.

— Mi-a răspuns: „Nu am spus asta, nu ţi-am rostit numele. Am spus doar că cineva m-a luat drept Tawaya...”

— Oricum, nu-i vorba de mine. Soţia ta îmi este bunică, face parte din familia mea. Când mi-e foame, nu-mi este ruşine să-i cer de mâncare. Nu mă duc să cer la oricine. Îi cer lui Antecume, lui Ikakane, fiicei sale Idiu, lui Asaukili… şi apoi, dacă în timpul zilei sunt aproape de soţia ta şi am chef să beau apă cu lipie din manioc, la ea mă duc să-i cer.

Dacă ar fi să-l crezi pe Yoiwet, Kuliaman nu ştia ce să răspundă.

Desigur că nu se lăsase înşelat, dar era dezarmat de îndrăzneala tânărului.

— Ai avut noroc de data asta, dar te sfătuiesc să încetezi legătura cu Tawaya, pentru că, data viitoare când te va surprinde, lucrurile nu se vor petrece la fel de bine, mai ales după comedia pe care i-ai jucat-o. Pe vremea când era tânăr, când avea vârsta ta, făcea la fel cu o femeie măritată, soţia lui Epoya. Într-o seară, Epoya a plecat la vânătoare dar s-a întors foarte devreme şi l-a găsit împreună cu nevastă-sa. Era cu mult mai voinic decât Kuliaman şi l-a snopit în bătaie. De atunci s-a ales cu glasul dogit… Astăzi s-ar putea să se răzbune pe tine pentru toate astea. Şi nu vom avea ce spune în apărarea ta. Va trebui să ne batem cu el.

— Nici vorbă, nu-ţi face griji, acum totul s-a aranjat. Mă voi duce la el, mă va pofti să beau cachiri.

— Îţi va da de băut?

— Da, da, Tawaya mi-a spus că va pregăti astăzi cachiri. Deci mâine mă duc la el şi vom bea împreună…

AMNISTIE PENTRU UN CABIAI

Începând din dimineaţa aceasta Antecume Pata numără un locuitor mai mult. Obrăznicia şi turbulenţa lui vor da de furcă micii comunităţi.

Aluamali a găsit în râu un pui de cabiai şi l-a adus în sat. La vârsta maturităţii va atinge peste un metru. Seamănă cu un purcel de India (cobai) prin forma dulie a trupului, dar şi cu şobolanul, prin culoarea părului; are labele palmate pentru a putea înainta prin apă. Este cel mai mare dintre rozătoare. Cu toţi copiii coadă după el, Aluamali urcă până la coliba lui şi leagă animalul de un stâlp. Timp de zile întregi, atât el cât şi soţia şi soacra sa, îi vorbesc, îl mângâie şi îl hrănesc cu toate bunătăţile care îi plac mai mult: banane, trestie de zahăr, patate dulci.

După ce s-a obişnuit destul cu ei, îl dezleagă, lăsându-l liber. Pentru început, cabiaiul face incursiuni sfioase şi furişate prin sat, apoi, pe măsură ce creşte, devine din ce în ce mai îndrăzneţ şi curând se socoate pe un teritoriu cucerit. Aleargă de la o colibă la alta, răsturnând oale şi cratiţe, ronţăind săpunul lui Aikanalu, împrăştiind mărgelele lui Kumaya, făcând pruncii să plângă.

— Cât vom mai suporta cabiaiul ăsta! se înfurie Wayamane. Antecume, nu ţi-a mai rămas puţin DDT, să-i punem în patate, fără să vadă Aluamali…

Toată lumea îl blestemă, dar face parte din familie. În timpul zilei se duce să se spele împreună cu copiii, la

debarcader. În mijlocul râsetelor şi ţipetelor îi urmăreşte, îi împinge, dispare sub apă pentru a reapare puţin mai încolo. Ai crede că se distrează la fel ca ei. Când se satură de joacă se întinde pe plaja de nisip urmărind cu mare interes venirea şi plecarea pirogilor.

Într-o zi se opreşte în sat Pidima. Se duce s-o vadă pe Lapiu, căreia Aluamali i-a dăruit animalul.

— Cabiaiul tău îmi place, dă-mi-l mie.

— Nu, nu vreau.

— Îţi dau pe el pânză roşie şi mărgele.

Stăruie într-atât, încât în cele din urmă ea acceptă.

— Mă întorc în curând cu şiragurile şi „camisa”.

După două zile, iată-l întorcându-se. Îi dă un colier alcătuit din douăsprezece şiruri de mărgele şi patru ori cinci metri de pânză.

— Bine, ia-l dacă ţii atât.

Pidima petrece o funie în jurul gâtului cabiaiului şi îl trage după el pentru a-l duce până la debarcader. Animalul se împotriveşte, se smuceşte în sens opus, refuză să-l urmeze. Trebuie purtat în braţe, ceea ce nu-i deloc uşor, căci e greu şi se zbate. După ce l-a legat în luntre, Pidima se îndepărtează. Satul său se află cam la o jumătate de oră de mers în amonte de praguri.

Pe cât de tare ocărâsem cu toţi cabiaiul când fusese aici, pe atât de mâhniţi suntem acum, după ce a plecat. Cu adevărat, parcă lipseşte cineva.

— De ce l-ai dat?

— A stăruit atât, şi apoi mi-a dat mărgele şi pânză.

— N-ar fi trebuit să-l dai.

— Da, e păcat, recunoaşte cam târziu Lapiu, ne obişnuisem cu el.

Infirmeria începe să ia formă. Nu mi-a mai rămas decât să isprăvesc amenajarea interiorului şi să fac o terasă cu streaşină. Mă vizitează Tom Degeţelul. Acum are vreo doisprezece ani şi porecla i se potriveşte de minune. Ai impresia că nu creşte deloc, sau atât de puţin încât nici nu

se observă. El, care părea mai degrabă sfios, se dovedeşte odată cu trecerea anilor o fire poznaşă.

Băiatul stă acum rezemat cu coatele de fereastra infirmeriei şi observă în timp ce comentează:

— Iată-l pe Galimon, vine la tine… Ai tot timpul, va fi aici la noapte.

Sprijinindu-se în cârje închipuite mimează cu talent desăvârşit înaintarea lentă şi şovăitoare a schilodului. Kuku se prăpădeşte de râs. După un sfert de oră apare Galimon. Cu un oftat de uşurare se lasă să cadă pe o bancă.

— Sosesc…

Tom Degeţelul s-a aşezat în spatele lui şi continuă să-l maimuţărească. Trebuie să mă stăpânesc pentru a nu izbucni în râs.

— Ştii, yapo, vreau să cobor până la Cayenne.

— De ce vrei să te duci acolo?

— Vreau să pot merge ca toată lumea.

— Ştii, am mai vorbit de asta, dar mama ta nu este de acord.

— Da, dar nu ea se chinuieşte cu mersul. Dacă e nevoie voi rămâne acolo un întreg anotimp secetos şi un anotimp ploios. N-am să mor din asta. Wayana care au fost acolo spun că mâncarea pe care le-o dau e proastă, dar n-au murit, au fost totuşi hrăniţi. Aş putea bea cafea sau altceva de soiul ăsta. Şi apoi chiar dacă oi muri, puţin îmi pasă, oricum mama mă ocărăşte tot timpul…

Fără îndoială că tocmai s-a certat cu ea şi de aceea a venit la mine să-şi spună oful.

— Chiar dacă o fi să mor, urmează Galimon, mama nu va plânge prea multă vreme şi acolo voi fi cu mult mai bine, căci la Cayenne se îngrijeşte locul unde eşti îngropat, chiar tu mi-ai spus. Aici voi fi aşezat în groapă cum s-o nimeri, nu vor avea grijă de mine, pădurea va acoperi totul…

— Medicul trebuie să vină peste câteva zile, să vedem ce zice şi el. După aceea voi vorbi cu mama ta şi cu bunicul tău.

— Nu, nu şi nu, să nu le vorbeşti de asta, doar nu sunt un copil, nu-s ca Tom Degeţelul.

— Îţi făgăduiesc că voi încerca, să văd ce pot face…

Mulţumit oricum de răspunsul acesta, îşi ia cele două bastoane şi se îndepărtează. Fiecare metru pe care îl străbate pare a fi o etapă de neînvins. Îndată ce este destul de departe, Tom Degeţelul îmi spune:

— Nu trebuie trimis, va umple întreg spitalul cu căpuşe! …

Către seară vine să mă vadă Moloko, aşa cum face adesea.

— Mi-e poftă să beau o cafea.

Pun apa la fiert şi iau loc lângă el.

— Azi dimineaţă mi-a vorbit nepotul tău. Vrea să plece la Cayenne să se îngrijească. Ce spui?

— Mama lui trebuie să hotărască, cu ea trebuie să stai de vorbă.

— Dar tu, tu eşti de acord?

— Crezi că îl vor putea face bine?… Şi oare se va mai întoarce?…

— Putem să-l trimitem pentru a fi examinat.

— Da, da, dar fata mea trebuie să hotărască. Ei trebuie să-i vorbeşti.

După ce şi-a băut cafeaua se duce. Puţin mai târziu, ca din întâmplare, ne vizitează Lapiu, sub un pretext oarecare şi începe să discute cu Alasawani.

O întreb dacă ar consimţi.

— Aş vrea, dar trebuie să vorbeşti cu tata. Poate că înainte de asta vrea să-l îngrijească el… Mie îmi este indiferent, medicii vor vedea ce e de făcut.

— Prin urmare eşti de acord?

— Dar ce-i vor face?

Încerc să-i explic.

— Bine, bine, vom vedea…

Timp de două zile, Galimon avea să-mi vorbească cu fiecare prilej de intenţia sa de a se duce la Cayenne. Gândul acesta a devenit o idee fixă.

— Când vine odată medicul? îmi repetă fără încetare.

Apoi mă vizitează din nou Lapiu:

— Nu mai are rost să te gândeşti la îngrijirea fiului meu, trebuie să uiţi totul! Are boala asta de foarte mult timp, tatăl meu mi-a zis că nu mai poate fi vindecat. La Cayenne îi vor deschide carnea, îl vor tăia peste tot, cu siguranţă că va muri. Dacă moare ne vom ocupa de el, prefer să moară aici.

Atunci când Lapiu spune nu, este inutil să mai discuţi, este fără apel. Însuşi Galimon pare că nu se mai interesează de acest proiect şi, în ziua în care medicul poposeşte în sat, nu cere să-l vadă.

Ce s-a întâmplat? După toate probabilităţile Moloko a spus un cuvânt foarte greu în povestea asta, izbutind să-şi convingă fiica şi nepotul în privinţa inutilităţii unui asemenea pas.

— Cabiaiul! Cabiaiul!

Copiii, care tocmai se scăldau în râu, aduc primii vestea şi o răspândesc, imediat, în tot satul. După ce străbate mica plajă, animalul se caţără pe potecă şi se duce sfoară la coliba lui Lapiu.

— Cum de-i aici?

— A scăpat de la Pidima, apoi a coborât din nou toate pragurile…

Această mărturie de credinţă îi atrage cabiaiului iertarea tuturor fostelor păcate; până şi Wayamane îl priveşte cu oarecare bunăvoinţă. Bineînţeles că nici nu poate fi vorba de înapoiat, iar Lapiu îşi trimite soţul la Pidima pentru a-i duce mărgelele şi pânza roşie.

PAPAK ŞI MAMAK

În ultima vreme, Pontsitpe este prost dispusă şi îl potopeşte pe Malavate cu o ploaie de reproşuri.

— Nu îmi mai aduce vânat, nici măcar nu mai este în stare să pescuiască peştişori yaya la debarcader!

Tatăl meu are acum şaizeci de ani şi vede din ce în ce mai rău. În numai câteva luni privirea i-a slăbit înspăimântător. Medicul a dat verdictul: dublă cataractă.

— Mi-e foame, ce am să mănânc astăzi!? se plânge mama.

— Bine, bine, mă duc la pescuit, vino cu mine, bombăne Malavate.

Îşi ia undiţele, cârligele, puşca, le depune pe toate în luntre şi se lasă purtaţi pe firul curentului până la confluenţa dintre Itany şi Marouini. Pontsitpe, care este aşezată la spate, zăreşte un splendid caiman pe o plajă, într-o poziţie foarte bună, fapt destul de rar în timpul zilei şi mai ales în vecinătatea unui sat.

— Un caiman!

— Unde-i?

— Pe nisip!

— Unde, în ce loc?

— Acolo, chiar în faţă!

Îl arată cu degetul. Cu toată bunăvoinţa, Malavate nu desluşeşte nimic. În faţa ochilor săi totul se tulbură.

— Vezi, nu eşti în stare să vânezi! Cum se poate să ai un asemenea bărbat, nu eşti bun de nimic!

Rănit în amorul sau propriu, Malavate strigă:

— Ba da, ba da, îl văd, îl văd!

Încarcă două cartuşe în armă şi trage. Împuşcătura este urmată de o jerbă ce ţâşneşte din apă. Mai trage o dată, altă jerbă de apă. Deranjat din siestă de zgomot, caimanul străbate cei câţiva metri ce-l despart de râu şi se face nevăzut.

Pontsitpe îşi iese din fire:

— Haide, ne întoarcem în sat. N-are rost să mergem mai departe, nu eşti bun de nimic!

— Dar se întâmplă oricui să greşească ţinta!

— Da, dar tu ai tras la întâmplare!

Malavate vine la colibă cu un aer abătut.

— Maică-ta e răutăcioasă cu mine, nu mă mai iubeşte, îmi zice: „Eşti un moşneag, nu eşti în stare să faci nimic, nu mai poţi merge în pădure să aduci vânat, nu mai eşti în stare să defrişezi terenul pentru o plantaţie. Am să te las, voi lua altul mai tânăr. Eu sunt încă tânără şi nu-mi face deloc plăcere să fiu cu un bărbat ca tine.” Iată ce mi-a zis maică-ta. Trebuie să te duci la ea, să-i spui că dacă ia pe altul, acela nu va fi „căpitan”. Eu câştig o mulţime de bani (600 de franci trimestrial, în 1973). Doar ştii, ţin mult la ea, sunt obişnuit cu ea, trebuie să-i vorbeşti…

Alasawani îi pregăteşte o cafea pentru a-l mai îmbărbăta, după care mâncăm împreună. La sfârşitul mesei, se ridică.

— Bun, acum plec. Nu-i povesti tot ce ţi-am spus.

Coboară cele câteva trepte cu pas şovăitor. Jos se împiedică de un kololo pe care nu l-a văzut.

— Şi Pontsitpe asta, ce gură rea are, comentează Alasawani, e o femeie rea. Nu se poartă frumos cu tatăl tău. Ce ai de gând să faci?

— Voi găsi eu o cale să-i vorbesc.

Către seară, pe când sunt la infirmerie, o văd sosind.

— Copile, mă doare capul. Ţi-au mai rămas cumva pilule din acelea care se topesc şi încep să fiarbă? Celelalte nu

sunt bune, nu te lecuiesc de dureri. Îi dau un păhăruţ cu aspirină efervescentă.

— După ce termini, du-te la coliba mea. Vom sta puţin de vorbă şi vom gusta câte ceva.

— Bine, bine, s-a făcut, îmi răspunde, te aştept acolo.

Isprăvesc de îngrijit cei câţiva pacienţi cu ajutorul lui Kuku, care se achită de sarcina sa cu aceiaşi seriozitate pe care o depune în orice face, după care plec să mă întâlnesc cu Pontsitpe.

— Se pare că lucrurile nu merg prea bine cu tata, zice că ai fi supărată pe el.

— Am cam început să mă satur de tatăl tău!

— Asta spui pentru că îmbătrâneşte şi nu mai vede prea bine, dar altă dată erai foarte mulţumită, căci era mare vânător, îţi aducea o mulţime de vânat.

— Da, mi-e drag, dar uneori…

— Uneori te mai poţi înfuria, dar asta nu trebuie să ţi se întâmple mereu. Îl răneşti, nu trebuie să fii atât de răutăcioasă cu el.

— Nu sunt chiar atât de răutăcioasă cum ţi-a spus, întotdeauna umflă lucrurile. Şi el are o fire…

A doua zi dimineaţă, când trec pe lângă coliba lor, îi zăresc înlănţuiţi precum doi tineri îndrăgostiţi. Se pare că totul s-a aranjat… cel puţin pentru moment.

Lui Malavate trebuie să-i fie tare greu să simtă cum îi slăbesc puterile. Multă vreme a fost unul dintre cei mai buni vânători ai tribului, un fel de Mimi-Siku al generaţiei sale. Cu vreo zece ani în urmă, pe vremea când avea aproape cincizeci de ani iar eu nu mult peste douăzeci, îmi venea adesea foarte greu să mă ţin după el. Ceea ce, de altfel, nu părea să-l mişte şi nimic nu l-ar fi putut face să-şi încetinească mersul. Voiam să-l însoţesc, eram tânăr, nu aveam decât să-l urmez. Nu o dată îl blestemasem şi păstrez amintirea deosebit de usturătoare a unei anumite zile.

Plecasem să culegem boabe de kumu. Malavate mergea în frunte, adică mai curând alerga, iar eu îl urmam. O

bucată de vreme toate au decurs bine. Puşca şi sabia nu păreau să cântărească mai greu decât o cutie de chibrituri. Dar foarte curând cureaua a început să-mi roadă umărul şi nu ştiam cum să-mi mai port maceta. Fără încetare trebuia să trecem peste trunchiuri pe jumătate putrede, culcate de-a curmezişul potecii şi să ne strecurăm printre arbuşti şi liane, care ne împiedicau goana. Picioarele mele desculţe se agăţau în rădăcinile ce se târau pe sol precum şerpii, împiedicându-mă. Când, în cele din urmă, am ajuns în zona în care se găsea kumu, am scos un oftat de uşurare. Cu toate astea nu eram la capătul încercărilor.

Mai mulţi arbori fuseseră tăiaţi şi lăsaţi acolo cu bună ştiinţă. Malavate i-a despicat şi a scos din putregaiul dinăuntrul lor câteva larve frumoase de coleoptere, lungi de şapte-opt centimetri şi groase de doi sau trei centimetri. Mi-a întins una ce i se zvârcolea în mână.

— Mănâncă, e foarte bună.

În ţinutul indienilor wayana, larvele acestea constituie o mâncare dintre cele mai apreciate. Pot fi mâncate de vii, aşa cum se găsesc, sau, după ce le tai capul între dinţi, le storci conţinutul pe o bucată de pesmet de manioc. Nu sunt cu nimic mai greţoase decât fructele marine, dar trebuie să te obişnuieşti, iar dacă astăzi le mănânc cu plăcere, pe vremea primului meu răstimp petrecut aici, în 1961, îmi venea greu să le înghit. După ce ne-am delectat cu câteva larve zemoase, am pornit din nou la drum.

Ceva mai departe am dat de palmieri comestibili, cu uriaşi ciorchini de kumu, atârnând la cincisprezece ori douăzeci de metri deasupra pământului, la capătul unui trunchi umed şi lunecos. Malavate luă securea şi se duse să despice o fâşie lungă de scoarţă mlădioasă, pe care o legă ca pe un inel în jurul gleznelor sale pentru a mări aderenţa picioarelor pe trunchi. Îşi prinse apoi maceta într-o parte cu ajutorul unei liane mici şi se căţără în succesiuni scurte până în vârf, tăind ciorchinele pe care şi-l aruncă în spate.

— Atenţie!

Înainte de a înţelege despre ce e vorba, sabia lui s-a înfipt în pământ la vreo doi metri de mine. Astfel uşurat, s-a

lăsat să lunece până jos. În timp ce se căţăra pe un alt arbore, curăţam ciorchinii de boabe adunându-le într-un sac.

— Hai, acum e rândul tău.

Mi-am pus în jurul gleznelor inelul din scoarţă şi m-am aşezat la picioarele arborelui. Dintr-odată m-am simţit ca un nătărău. Încercam să-l imit pe Malavate, petreceam braţele în jurul trunchiului, ridicam picioarele, întindeam coapsele. Cu chiu cu vai izbuteam să urc puţin dar, la următorul pas, pierdeam jumătate din înălţimea dobândită. La un metru deasupra pământului eram lac de sudoare şi gâfâiam. Lângă mine, tatăl meu se distra de minune.

— Eşti mai tânăr ca mine şi nu izbuteşti! N-ai putere.

M-am lăsat păgubaş. Mult timp după aceasta aveam să încerc din nou. Într-o zi am izbutit să ajung chiar până la jumătatea înălţimii arborelui. Am privit întâi în sus, apoi în jos şi, deodată, m-am speriat trezindu-mă singur, la mijlocul trunchiului, cu şapte-opt metri sub mine şi cam tot atâţia de străbătut în sus. Nu am depăşit niciodată recordul acesta.

— Fugi de aici, mulţumeşte-te să pui boabe în sac, mi-a spus Malavate, căţărându-se pe arborele pe care îl abandonasem.

După ce sacul s-a umplut mi l-a dat mie.

— Ţine ăsta, plecăm.

Cum nu făcusem un caturi, sacul trebuia purtat pe umăr. Cântărea, cred, vreo treizeci de kilograme. La venire, şi fără sac îmi fusese greu să-l urmez pe Malavate, simţeam că plesnesc...

— Mai încolo îl iau eu. După ce vei obosi.

Ridicând povara pe umăr am şi început să mă clatin. Am apucat sabia şi puşca cu cealaltă mână şi am pornit în urma tatălui meu.

Să treci peste trunchiurile căzute având amândouă mâinile ocupate şi cu asemenea greutate nu era o plăcere. După o vreme îmi venea să las totul baltă, dar îl vedeam pe Malavate îndepărtându-se şi îmi era teamă să nu mă

rătăcesc. Pe atunci nu eram în stare să urmăresc singur poteca. Din când în când se întorcea:

— Grăbeşte pasul!

— Îmi zici „grăbeşte pasul”, dar tu nu duci nimic.

Se făcea că nu înţelege. Eram furios. „Mi-ar putea da totuşi o mână de ajutor, doar ştie că nu sunt obişnuit”. În numai câteva minute, întreaga dragoste ce i-o purtam scăzu vertiginos.

— Merge?

— Nu, nu merge deloc. Umblă mai încet!

— Bine, bine, de acord. La drum!

— Măcar aşteaptă puţin să mă odihnesc.

— Nu, nu, trebuie ca mamak să încălzească boabele pentru a pregăti băutura, dacă ajungem prea târziu va fi nemulţumită.

Şi porni din nou fără a încetini. Cu umerii arzând, cu ochii înceţoşaţi din cauza sudorii ce mi se scurgea de pe frunte, cu picioarele zgâriate, înaintarea devenise un adevărat chin. Îl blestemam în gând iar pe când mă apropiam de debarcader aproape că îl uram. Cu zece minute înainte de a ajunge la luntre îmi spuse:

— Să ne oprim o clipă.

„Ia te uită, mi-am zis, îmi va lua sacul. Dintr-odată mi-a revenit dragostea pentru el.

— Dă-mi puşca şi sabia, le voi duce eu.

Mare favoare mi-a făcut, n-am ce zice!

— Haide, vino, la drum acum.

Când am ajuns la debarcader eram mai mult mort decât viu. Nu aş fi fost în stare să fac un pas mai mult.

„PITI” AL MEU

Împreună cu Alasawani şi însoţit de fratele meu Asaukili, cu soţia sa Kumelipwine, cobor râul mergând la Cayenne, pentru a vizita un bolnav. Îndată ce sosim ne ducem la spital. Aici aflu că tocmai a fost internat Malavate. De câtva timp părăsise Antecume Pata pentru a locui la fratele său Aloike, cu care prilej se dusese la dispensarul din Maripassoula, nădăjduind că se va putea face ceva pentru ochii săi. În felul acesta ajunsese la Cayenne, unde plecase fără Pontsitpe.

— Eşti aici! exclamă Malavate.

— Dar tu, ce cauţi aici?

— Medicul m-a trimis pentru ochi şi pentru picioare.

De câtva timp suferă de o dermatoză, care îl chinuie mult. Arătându-mi şase degete, adaugă:

— Atât vreau să rămân aici, dar nu mai mult. După aceea vreau să plec înapoi.

— Dar abia ai sosit. Trebuie să vedem şi ce spun medicii.

Mă duc să-l întreb pe şeful serviciului, doctorul Pranidaut, pe care îl cunosc bine.

— Va fi nevoie de un tratament de o lună, poate chiar mai mult.

Stăm puţin de vorbă, apoi îmi spune:

— Am de gând să-i telefonez prefectului. Îl voi anunţa că am în secţia mea o căpetenie wayana, pe „căpitanul” Malavate şi că ar fi foarte nimerit să vină să-l viziteze.

Avem un prefect nou, pare simpatic, cred că va accepta şi voi profita de ocazie pentru a-i spune că eşti aici.

Într-adevăr, a doua zi, prefectul soseşte la spital, împreună cu directorul său de cabinet. Amândoi poartă costum, cravată şi cămaşă albă. Pranidaut îi însoţeşte până în cameră şi face prezentările destul de ceremonios.

— „Căpitanul” Malavate, prefectul de Guiana, Hervé Bourseiller şi domnul Masson, directorul său de cabinet.

— Vă simţiţi bine, dragă domnule Malavate? întrebă prefectul.

— Da, eu „căpitanul” Malavate iar ăsta e „piti” al meu, spune el, arătându-mă.

Are loc un scurt dialog, destul de amuzant, între Malavate, care se descurcă cu cele câteva cuvinte franţuzeşti pe care le cunoaşte şi înaltul funcţionar, puţin rigid, care nu ştie prea bine ce atitudine să ia. Folosesc prilejul pentru a-i spune câteva lucruri care mă apasă pe suflet, în primul rând despre problema oamenilor din interiorul ţării care, pe neaşteptate, la fel ca Malavate acum, se trezesc smulşi din universul lor familiar.

— Pentru ei este o experienţă grea. Ar trebui găsită o cale de a le uşura răstimpul petrecut aici, realizându-se un serviciu social care să-i întâmpine, pentru a nu avea impresia că sunt izolaţi.

Pare cu totul de acord cu mine – ca întotdeauna, fireşte – şi îşi notează sugestiile primite. Înainte de a pleca se întoarce către tatăl meu.

— Căpitane Malavate, astăzi am venit în grabă, cu mâna goală, dar curând îţi voi trimite un dar.

— Când pleci înapoi? mă întreabă tata de îndată ce rămânem singuri.

— Aştept avionul de Maripassoula. Cum aflu când pleacă, voi veni să-ţi spun.

— Ştii, nu vreau să rămân mai mult decât atâta, sau atâta!

Îmi arată întâi cinci, apoi şase degete.

Zilnic trec de două ori să-l văd, împreună cu Alasawani, Asaukili şi Kumelipwine.

Într-o seară îl anunţ că în curând va avea loc cursa de Maripassoula.

— Ia-mă cu tine!

— Medicii spun că trebuie să mai rămâi o vreme.

— Nu, nu sunt bolnav, trupul mi-e sănătos, mănânc bine şi, apoi, o vreau pe nevastă-mea. Nu am murit încă, vreau să fac dragoste cu mama ta. Dacă aş fi fost foarte bolnav, aş fi rămas, dar mi-e bine. Încă mai văd puţin, vreau să mă întorc cu tine.

În ziua următoare facem unele cumpărături. Către ora zece trecem prin apropierea spitalului. Încă nu am primit confirmarea zborului, dar mă hotărăsc să mă reped pentru a-l saluta.

— Avem altele de făcut, îmi spune Alasawani. Mergem de două ori pe zi la el. Ne mai ducem şi la spitalul celălalt…

— Doar pentru o clipă.

Ne îndreptăm către serviciul dermatologic. În partea din fund a coridorului, chiar în dreptul camerei lui Malavate, s-a adunat o mulţime de oameni.

O infirmieră mă zăreşte:

— Veniţi repede! Veniţi repede!

— Ce se întâmplă?

— O nenorocire!

Mă năpustesc. Camera e plină de lume, infirmiere, femei de serviciu, interni, şeful serviciului.

— A încercat să se sinucidă!…

Tatăl meu este aşezat pe pat. În jurul său toţi caută să-l mângâie.

— De ce ai făcut asta?

— Vei pleca fără mine, nu mai ţii la mine, nu mă mai iubeşti!

— Ce tot spui! Trebuie să te îngrijeşti, e spre binele tău. Zici că trupul ţi-e sănătos, când ochii îţi vor fi vindecaţi ne vom putea duce din nou la vânătoare, la pescuit, să facem o mulţime de lucruri împreună.

— Dacă pleci fără mine, am să mă omor. Nu am izbutit să mă spânzur, dar când nu va observa nimeni voi ieşi din spital şi, cum nu văd, sigur voi fi călcat de o maşină. N-ai să

mă mai vezi, dar nu trebuie să mă plângi, nu trebuie să porţi doliu, de vreme ce nu mă iubeşti.

— Dar îţi spun că pentru a te însănătoşi trebuie să rămâi aici!

— Nu, nu şi nu!

— Bine, de acord, vei veni cu noi. Mă duc să aflu ziua plecării şi mă întorc imediat şi-ţi spun.

În clipa în care ies din cameră, infirmierele, care într-adevăr s-au speriat grozav, mă imploră să rămân.

— Nu-l lăsaţi singur, o va lua de la capăt.

— Fiţi liniştite, acum lucrurile s-au potolit.

Aflu că peste două zile s-ar putea să plece un avion de la Kourou. Mă întorc să-i aduc vestea lui Malavate.

— Dacă aveţi unde, mi se spune la spital, am fi mulţumiţi să-l luaţi cu dumneavoastră.

Hotărât lucru, povestea aceasta i-a zguduit mult.

Cei de la O.R.S.T.O.M. mi-au pus la dispoziţie o mică locuinţă unde îl ducem pe Malavate. În primul rând trebuie să-i facem rost de pantaloni şi cămaşă. Când coboară din maşină se împiedică de trotuar.

— Ar fi fost mai bine să te laşi îngrijit, nu mai vezi, nu vom mai putea merge împreună la vânătoare.

— Nu-i nimic, mi-e dor de mama ta. Nu îi voi putea face un băiat, deoarece nu poate avea copii, dar vom fi mulţumiţi să fim din nou împreună. Asta-i tot ce mă interesează acum. Trupul mi-e sănătos şi apoi tot mai văd niţel.

Confecţiile de gata nu sunt prevăzute pentru tipul de corpolenţă al lui Malavate, ceea ce prilejuieşte o porţie bună de râs. Alasawani, Asaukili şi Kumelipwine râd pe întrecute. Ieşind din magazin tatăl meu pare foarte mândru de hainele sale nou-nouţe.

După ce cumpăram merinde pentru acasă dintr-un restaurant cu specialităţi guyaneze, ne întoarcem la locuinţă. Stângăciile lui Malavate, care caută tacâmurile pe pipăite, căruia lingura i se goleşte pe jumătate în timp ce o duce la gură, stârnesc râsetele înfundate ale celor două

femei. După ce isprăveşte de mâncat, anunţă „maka” şi se ridică de la masă.

— Unde se află apa pentru spălat pe mâini?

— Chiar acolo, priveşte, îi răspunde Alasawani, arătându-i cu degetul.

Malavate se îndreaptă spre uşă şi îşi pune mâinile sub clanţă nădăjduind că va curge apă. Alasawani izbucneşte în râs.

— Nu acolo, bunicule, alături.

Se ridică la rândul ei, îl ia de braţ şi îl conduce la bucătărie. Ceva mai târziu, Malavate îmi arată un pacheţel ce conţine cele câteva daruri primite în spital. Auzisem acolo că repeta cui voia să-l asculte: „Eu sunt Malavate, André este fiul meu, „piti” al meu. Pe mine mă cunoaşteţi, sunt „căpitan”, o mare căpetenie, cum se face că nu primesc daruri?!” Cei care-l îndrăgiseră i-au dăruit nimicuri precum cafea solubilă, zahăr, săpun etc. La acestea se adăugase darul prefectului, care ţinându-şi făgăduiala, îi trimisese un pachet cu cartuşe.

— Cum aveai de gând să te omori?

Ne povesteşte cum găsise o bucată lungă de „camisa‘‘, foarte tare, cum a înnodat-o ca pe un laţ, apoi şi l-a petrecut în jurul gâtului. După aceea căutase un loc pentru a se spânzura, spunându-şi: „Fiul meu va pleca fără mine, vrea să mă lase singur, mă voi omori”. Hotărât să facă orice pentru a mă sili să-l aduc înapoi în sat, apelase la mijloace extreme…

În ajunul plecării ne plimbăm prin oraş cu maşina. Cum vede totul tulbure, nu îl interesează nimic. De altfel, chiar dacă ar vedea bine, nu e de loc sigur că plimbarea aceasta l-ar pasiona. Curiozitatea wayana nu se exercită niciodată acolo unde te aştepţi.

Îmi amintesc cum, cu câţiva ani în urmă, plecasem la Cayenne, împreună cu Palanaewa, Weyuku, Mimi-Siku şi Siksili.

După ce am coborât râul până la Saint Laurent, împrumutasem o maşină R4 pentru a străbate cu ea drumul până în capitală. Toţi ar fi păstrat o minunată

amintire din această aventură motorizată dacă maşina nu s-ar fi împotmolit în câteva rânduri. A fost nevoie să coborâm şi să împingem. Roţile, care patinau învârtindu-se cu repeziciune, i-au acoperit cu noroi din cap până în picioare pe Weyuku şi Palanaewa, spre marele haz al celorlalţi trei.

Prietenii mi-au pus la dispoziţie o cameră cu paturi de campanie. Dimineaţa, când să plecăm după cumpărături, doar Mimi-Siku a acceptat să mă însoţească. Ceilalţi nu ţineau să meargă.

În cursul acelor câteva zile am făcut, totuşi, unele ieşiri prin oraş dar, exceptându-l pe Mimi-Siku, nu se simţeau în largul lor. Străzile, maşinile, mulţimea, vitrinele, nu-i interesau. Păşeau demni şi ţepeni, ca nişte roboţi şi nu doreau decât să se înapoieze cât mai repede în camera lor.

Într-o seară am fost invitaţi la cină de către prietenii mei de la O.R.S.T.O.M. Ni s-a făcut o primire frumoasă şi ne aştepta un adevărat banchet. Erau tot felul de mâncăruri, printre care şi spaghete. Cei mai tineri, adică Mimi-Siku şi Siksili, s-au descurcat destul de bine. Prinseseră mişcarea şi învârteau spaghetele pe lingură folosind furculiţa. Spre deosebire de ei, pe Palanaewa şi Weyuku părea că îi cuprinde desperarea numai la gândul că vor trebui să mănânce aşa ceva. Împungeau cu furculiţa, încercau să reţină spaghetele care alunecau şi scăpau. Uneori li se întâmpla să izbutească a prinde o grămadă mai mare dar, când s-o ducă la gură, totul cădea la loc în farfurie.

— V-aţi murdărit, le spunea Mimi-Siku, bătându-şi joc de ei, fiţi atenţi, faceţi ca noi!

După cină, gazdele noastre au încercat să găsească distracţii potrivite pentru tovarăşii mei. I-au pus să asculte un disc cu muzică clasică în audiţie stereo, dar se părea că asta îi plictiseşte de moarte. Atunci, gazda le-a arătat în încăperea alăturată un mare acvariu, plin cu peşti galbeni, bleu, roşii, argintii, de toate culorile. Toţi patru s-au prefăcut că sunt interesaţi pentru a face plăcere doamnei, dar se vedea bine că privesc cu gândul aiurea. Atunci le oferi limonadă.

— Luaţi loc, îi pofti, arătându-le scaunele.

Oh! Surpriză, stupefacţie! Au simţii cum acele „kololo” se mişcă sub ei, pleacă la dreapta, la stângă. Chiar dacă cei vârstnici au rămas la fel de ţepeni şi cu chipul foarte grav, ceilalţi doi mai tineri se distrau rotindu-se ba într-un sens, ba în celălalt, învârtindu-se în cerc şi, curând, cuprinşi de patima acestui joc miraculos, pivotau din ce în ce mai repede, ajutându-se cu scurte lovituri de picior. Râsetele lor erau atât de contagioase încât toată lumea izbucni în hohote cu adevărat nebune, în afară de Palanaewa şi Weyuku care nu mai ştiau ce atitudine să adopte. Tot în perioada aceea am fost, de asemenea, să privim cum aterizează şi decolează un avion Caravelle şi vizitasem un vapor comercial, dar toate acestea nu le prea stârnise interesul.

În sfârşit, altă dată, ceilalţi refuzând să mă urmeze, l-am dus pe Mimi-Siku la cinematograf, să vadă „Insula comorilor”. Eram sigur că filmul îl va pasiona. Îi traduceam în şoaptă ceea ce se vorbea în film. Timp de vreo zece minute făcusem exerciţiul acesta până în clipa în care mi-am dat seama că vorbeam cu pereţii. Lângă mine, Mimi-Siku dormea adânc.

După ce ne-am întors la Antecume Pata, el şi Siksili nu se săturau să povestească despre partida de spaghete şi acele fantastice kololo…

La vederea monomotorului Clubului aeronautic din Kourou, Malavate este cuprins de nelinişte. Mărimea avionului nu-i inspiră încredere. Şi, apoi, nu vom putea pune în el toate bagajele noastre, vom fi nevoiţi să lăsăm o parte aici. Se teme că vom abandona cele câteva fleacuri pe care le-a adus de la Cayenne, printre care şi darurile primite de la infirmiere în clipa plecării, daruri pe care doreşte să i le dea lui Pontsitpe.

— Dacă mă întorc cu mâinile goale nu va fi mulţumită şi se va supăra.

În tot timpul zborului pare foarte înspăimântat. Cum e vorba de un avion monomotor, din motive de securitate

aparatul nu taie drumul direct pe deasupra pădurii, ci este silit să urmeze coasta Atlanticului, ca apoi să zboare deasupra fluviului Maroni, până la micul post administrativ. Pentru a face călătoria mai interesantă, pilotul se amuză zburând la rasul apei.

— Vom cădea în apă! Vom cădea în apă! strigă Malavate, agăţându-se de braţele fotoliului.

După un popas ritual la negustorii negri din Entoucas, trecem pe la Elahe. La debarcader sunt mai mulţi copii. Recunosc două fete ale unei femei la care ţin foarte mult. Cea mai mare are vreo zece ani, iar cea mică trei. Amândouă au locuit, un timp, la Antecume Pata, pe vremea când tatăl lor era internat la spitalul din Cayenne. Mă legasem de ele, mai ales de cea mică. Iau două pachete din biscuiţii, pe care tocmai i-am cumpărat, şi le dau.

— De ce le dai doar două pachete? Dacă tot le dai, atunci dă-i pe toţi! îmi spune Alasawani.

La fel ca toată lumea, crede că ştie ce legături avusesem cu mama fetelor şi dă frâu liber geloziei.

— Mai dă-le şi nucile de cajou „fiicelor tale”.

— Nu, astea sunt pentru tine.

Tocmai i le cumpărasem, ştiind cât îi plac. Pe când mă îndrept către motorul bărcii, Alasawani ia cutiile, coboară din luntre şi se duce să le dea copiilor.

— Dacă sunt „fiicele tale” de ce nu le dai pe toate?…

— Nu sunt fiicele mele. Dacă ar fi fost, „ale mele”, nu m-aş numi Antecume, aş purta numele soţului mamei lor.

În ţinutul indienilor wayana rar se întâmplă ca un copil să aibă un singur tată. Se consideră că toţi bărbaţii care au avut relaţii cu o femeie în timpul când aceasta era însărcinată contribuie în mod concret la „crearea” lui. După naştere, unii se vor amuza delimitând partea ce-i revine fiecăruia dintre taţi, în funcţie de participarea sa mai mult sau mai puţin activă; vor recunoaşte urechile unuia, picioarele celuilalt sau gura unui al treilea… În felul acesta eram considerat drept unul dintre părinţii secundari ai fetiţei şi asta înţelegea şi Alasawani când spunea „fiicele tale”, mai exact însă gândind „fiica ta”.

La Antecume Pata ni se urează bun venit. Moloko îl întreabă pe Malavate cum a fost la Cayenne.

— A fost cumplit, am suferit foarte mult. Doctorul mi-a tăiat o bucată din picior (în realitate i se făcuse o biopsie), am ţipat şi am întors spitalul pe dos. „Dacă îmi mai faceţi vreodată una ca asta, pun mâna pe cuţit şi vă fac acelaşi lucru!”

Lui Malavate îi place să umfle puţin faptele, înfăţişându-se drept martir.

— Când îmi schimbau pansamentele, femeile mă frecau cu o bucată de bumbac. Cu rana pe care o aveam la picior îţi dai seama cât mă durea…

Tare mulţumit văzând cum este ocărâtă medicina „palassissi“, Moloko este de acord cu tot ce spune tatăl meu.

— Yepe, ai dreptate, trebuie să nu te mai duci la Cayenne. Doctorii aceştia sunt răi, nu se pricep să lecuiască…

De când s-a întors, Malavate nu mai părăseşte hamacul lui Pontsitpe. Cât e ziua de lungă îi repetă cumplitul calvar pe care l-a trăit.

— Exagerezi, lucrurile nu s-au petrecut nicidecum în felul acesta… Ştii, mamak Pontsitpe, am fost să-l văd la spital, repeta întruna: „Nu sunt bolnav, mi-a rămas sexul care e în stare bună, mi-e dor de mama ta”. Iar astăzi spune cu totul altceva!

Pontsitpe izbucneşte în râs.

— Nu-i umblă mintea decât la asta, chiar şi acum, când e un moşneag, nu se mai linişteşte, şi nu numai cu mine, ci şi cu altele…

PORCII

— Poineke! Poineke!

Pe când se întorcea de la plantaţie împreună eu Kumaya, Mimi-Siku a zărit vreo cincizeci de porci care traversau râul, îndreptându-se spre Antecume Pata.

Pe loc toată lumea îşi lasă baltă treburile, bărbaţii se reped să-şi ia puştile, într-o harababură nemaipomenită.

— Poineke, poineke! strigă copiii.

— Poineke, poineke! reiau femeile, alergând spre apă.

Vânătorii cei mai iuţi au şi luat loc în luntre. Alţii încă mai scotocesc cu înfrigurare prin fundul sacilor, cuferelor şi geamantanelor, în căutarea cartuşelor pe care le-au pus deoparte pentru asemenea prilejuri deosebite.

— Poineke! Poineke!

După numai câteva minute, aproape toate luntrele au părăsit debarcaderul. În afară de femei, nu au mai rămas decât Moloko. Palanaewa şi cu mine. Lui Moloko nu-i place vânătoarea, Palanaewa are puţină febră, iar, în ceea ce mă priveşte, ghinionul face ca tocmai acum să pregătesc betonul pentru pardoseala de pe terasa infirmeriei. Auzind primele focuri de armă sunt furios că nu mă pot mişca de aici. De la debarcader, unde s-au adunat, soţiile îşi încurajează bărbaţii în gura mare:

— Grăbiţi-vă, grăbiţi-vă? Trebuie să împuşcaţi cât mai mulţi!

Dincolo izbucneşte un adevărat ropot de focuri. Se trage din toate părţile. Palanaewa se neliniştеşte:

— Ai să vezi, sunt în stare să nimerească până aici!

Femeile se dau puţin înapoi, din prudenţă.

Judecând după împuşcături, turma se apropie. Moloko vine la noi.

— Porcii au ajuns pe insuliţa de alături! Nu vă duceţi?

Betonul e pe cale să se întărească.

— Nu, nu pot merge.

— Bine, atunci mă duc eu!

Se îndepărtează în trap mărunt să-şi caute puşca. Ca Moloko să plece la vânătoare este şi aşa un spectacol destul de rar, dar ca Moloko să alerge!... Dintr-odată Palanaewa se porneşte să râdă.

După vreo două minute, îl zărim pe vraci îndreptându-se către luntrea sa având agăţat pe umăr un săculeţ negru şi foarte murdar ce trebuie să-i fi rămas de pe vremea când mai trăia pe Jari. Cuprins de frenezia generală şi-a regăsit vechiul instinct de vânător.

Alasawani, Kumaya şi Kumelipwine ne previn şi ele că pe insula învecinată sunt porci. Hotărât lucru, vin să ne sfideze! Uit de beton, Palanaewa uită şi el de febră.

— Mergem?

— Mergem!

Mă năpustesc la coliba mea, el la a lui, luăm puştile şi cartuşierele şi sărim într-o barcă.

— Dacă nu ne alegem cu niscaiva alice, înseamnă că avem noroc...

Vâslind cu pagaia ajungem îndată pe insulă. Mă pregătesc să sar pe mal când rămân ţintuit locului: Moloko, cu puşca în mână şi săculeţul legănându-se pe spate, aleargă după un porc. Palanaewa şi cu mine ne tăvălim de râs. Animalul trece la câţiva paşi de noi, dar nu suntem în stare să tragem. După ce ne revenim, ne pitim în spatele unei colibe vechi şi dărăpănate. Ceva mai încolo mistreţul aleargă şi acum având-l pe urmele sale pe Moloko care pare să se distreze. Apoi îi pierdem din vedere.

Trece puţin timp când, deodată, aud un tropăit grăbit. Porcul apare chiar în faţa noastră. Pare foarte mirat zărindu-ne, dar nu va avea timp să se mire mai mult. Se rostogoleşte pe pământ cu labele în sus. Împuşcătura l-a făcut pe Moloko să tresară. Concentrat în fuga sa nu se aşteptase să ne găsească aici. Se opreşte înmărmurit, la fel ca porcul mai înainte şi îmi spune:

— Ce spaimă mi-ai tras! Încă puţin şi m-ai fi lovit pe mine!

Şi, fără să mai aştepte, pleacă din nou în trap mărunt.

— Mă duc să împuşc alţii! De data asta nu se va putea spune că nu aduc vânat.

— Dar n-au mai rămas!

— Ba da, mai sunt şi alţii, mai sunt şi alţii!

Noi însă abandonăm partida. Oricum, chiar dacă vreun porc ar fi trecut la doi metri, lui Palanaewa i-ar fi fost peste putinţă să tragă, fiind bolnav de atâta râs.

Abia ne-am întors în sat, că pe insulă se aud două împuşcături.

— Ia te uită, Moloko a izbutit să vâneze porci, va fi foarte mândru!

În următorul sfert de ceas tirul de pe fluviu se răreşte din ce în ce.

După ce s-a lăsat în sfârşit tăcerea, îl vedem pe Moloko întorcându-se… cu buzele umflate. Cele două focuri fuseseră trase de Kuku şi de Yoiwet.

Doar câţiva porci au scăpat din măcel făcând cale întoarsă ori lăsându-se purtaţi de curent înspre praguri.

Întreg satul e în fierbere. Nu e puţină muncă să pregăteşti vreo patruzeci de animale. În primul rând are loc împărţeala. Femeile care au prea mult dau celor care au mai puţin dar, în asemenea prilejuri, nu e vorba de pură generozitate, ele preferă să scape de prisos. Sunt puse la încălzit mari oale cu apă, complet înnegrite de atâta folosinţă. Între timp, cuţitele mânuite cu dibăcie taie membrele, despică burţile. Peste tot pluteşte un miros puternic de măruntaie. Acestea, împreună cu sângele, iau

drumul râului iar sub suprafaţa apei se ghiceşte o altă învălmăşeală, cea a peştilor piranha. Kuku, Tom Degeţelul şi Yoiwet nu scapă prilejul de a pescui. Nu le trebuie mult timp pentru a scoate o duzină de peşti mărişori. Fiul lui Tawanaka, un puşti de patru-cinci anişori, vrea şi el unul şi aruncă cârligul fără a pune nimic în el.

— Fii atent, îi strigă tatăl lui, să nu te tragă în apă şi să te mănânce!

Băiatul nu se lasă şi aruncă undiţa, zicând: „Nu-i adevărat, nu-i adevărat.”

După ce au fost tăiaţi şi spălaţi în râu, porcii sunt aduşi lângă oale şi, lângă fiecare colibă, are loc acelaşi ritual: bucăţile sunt scufundate în apă clocotită şi, abia scoase, toate mâinile se pornesc să smulgă firele de păr. Bărbaţii, care au fost plecaţi în pădure să adune lemne pentru afumători, s-au întors şi dau şi ei o mână de ajutor. Triumfători, copiii iau câţiva pumni de păr.

La căderea nopţii, porcii sunt gata preparaţi. Cea mai mare parte a fost afumată, dar femeile au păstrat hălci de carne pe care le frig pentru masa pe care o vom lua împreună în seara aceasta. Satul este străbătut de o animaţie veselă ce stârneşte foamea.

Prima este gata Alamaka. Se duce cu oalele în mijlocul satului, umple o farfurie cu bucăţi de carne şi aşază pesmet de manioc pe un mare evantai împletit. Fiecare femeie din cele două clanuri îi urmează exemplul.

După invitaţiile rituale rostite de Puptu pentru bărbaţi şi Alamaka pentru femei, întregul sat s-a adunat la ospăţ.

Mâncăm zgomotos, devorând cu poftă hălcile de carne de porc grase şi zemoase. Copiii îşi fac loc pentru a putea pescui din oală bucăţile ce le plac. Cei mai mici cer tatălui lor să-i servească.

— Nu, nu, nu asta! se împotriveşte Yepe Mumu căruia tatăl său i-a trecut un cotlet.

— Ce vrei?… Asta?

Îi arată o bucată de ficat. Cu o mişcare iute, puştiul o înşfacă şi muşcă din ea mulţumit.

După ce s-au mai săturat, fiecare comentează, în felul său, peripeţiile acestei vânători epocale; este comparată cu altele care au fost şi ele faimoase la vremea lor.

— Da, dar atunci am ucis mult mai puţini porci!

— Niciodată nu am tras atâtea cartuşe ca astăzi.

— Oare de ce au venit până aici?

— Fără îndoială că i-a trimis vreun duh.

Se râde de stângăcia unuia sau altuia dintre vânători. Pentru a nu nimeri un porc în timp ce acesta înoată la câţiva metri depărtare, trebuie să depui oarecare bunăvoinţă! Cu destulă viclenie. Palanaewa se întoarce către Moloko şi îl întreabă:

— Tu câţi ai ucis?

— Nu am doborât nici unul. Antecume l-a împuşcat pe cel pe care îl urmăream.

— Da, dar îl urmăreai într-un fel care ne făcea să credem că alergaţi împreună pentru a şti cine e mai iute şi nu erai tu cel care câştiga cursa!

Neîndurător faţă de amorul propriu al vraciului povesteşte, în mijlocul hohotelor de râs, urmărirea nebună a patrupedului. Eroul aventurii zâmbeşte cu nepăsare.

Pentru împrejurarea aceasta, femeile au preparat un sos gros cu zeamă rămasă de la gătitul cărnii pe care l-au amestecat cu amidonul adunat din timpul pregătirii maniocului. Tuturora sosul acesta ne place deosebit de mult. Muiem în el, pe rând, o bucată de pesmet având grijă să luăm cât mai mult, cu un gest precis al mâinii, astfel încât să nu se piardă nici măcar o singură picătură. Tot vorbind, lingând şi plescăind, fiecare îşi exprimă mulţumirea de a mânca ceva atât de gustos.

— E foarte, foarte bun!

— Oare de ce femeile ne pregătesc atât de puţin?

— Dar voi, oare de ce vă duceţi aşa de rar la vânătoare? vine răspunsul din cercul femeilor.

— Da, de ce nu aduceţi mai des peşti koumarou, alimi, tatuu…

Tawanaka profită de neatenţie şi apucă o lingură uriaşă pe care o scufundă în sos.

— Nu trebuie mâncat cu o bucată de pesmet. Iată cum trebuie făcut!

Şi, cât ai clipi, goleşte primul vas. Îi urmăm cu toţi pilda şi curând nu mai rămâne nici o picătură de sos.

Carne este din belşug, ospăţul ţine mult timp. Mâncăm până ne săturăm şi abia după ce burta e plină şi o simţim grea ne ridicăm pe rând, anunţând „maka”. De fiecare dată Puptu răspunde „bine”, „de acord”. Palanaewa se ridică ultimul, scoţând un mormăit de mulţumire.

— Am isprăvit, anunţă el. Apoi se corectează: Nu, nu am isprăvit... Am terminat acum, dar mâine o voi lua de la capăt...

VIAŢA MERGE ÎNAINTE

— Se naşte copilul lui Mayani!

Vestea se răspândeşte în sat, iar jumătate dintre locuitori se şi află în jurul colibei lui Kisai şi Lapiu, părinţii tinerei femei.

Cum soarele este sus pe cer iar naşterea va avea loc în plină zi, tatăl a întins în jurul hamacului pături vechi pentru a o feri, cât de cât, pe fiica sa, de privirile curioşilor.

Atunci când totul se desfăşoară bine se întâmplă adesea ca femeia să nască fără ajutor străin. Ea îşi taie singură cordonul ombilical, îl leagă şi, după ce aşază pruncul în hamac, se duce să sape o groapă în afara satului, pentru a-şi îngropa în ea placenta.

— Am să mor! ţipă Mayani.

Are cincisprezece ani, este primul ei copil, încep durerile şi se sperie. Kisai este neliniştit.

— Copilul nu iese, nu ştiu ce o să se întâmple.

— Ai răbdare, abia au început primele dureri.

Kinala, fata lui Alasawani, aruncă o privire sub polog.

— Iată ce te aşteaptă atunci când vei fi mare! îi strigă bunica ei.

Pentru a nu auzi mai multe, fetiţa se întoarce din drum. În aceeaşi clipă în colibă pătrunde Puptu, cu o ţigară lungă indiană, se aşază alături de Mayani, aspiră adânc fumul şi îl suflă pe burtă, rostind formula rituală.

— Şi eu sunt un vraci, îmi zice, ridicându-se, ştiu ce trebuie făcut.

Râsetele din jur arată de cât credit se bucură la noi talentele sale de şaman.

Ţipetele şi gemetele se înteţesc. Bărbaţii şi femeile se înghesuie în jurul colibei. Pe deasupra păturilor întinse la un metru şi jumătate de la pământ se ivesc o mulţime de capete. Copiii ridică poalele păturilor pentru a nu pierde nimic din spectacol. Bunica noastră Ikakane devine nerăbdătoare:

— Forţează-te şi tu! N-ai să mori din asta! Pentru toate femeile este la fel.

Se întoarce către Idiu, comentând despre puştoaicele astea care nu sunt în stare să se stăpânească. Stăpânirea de sine este o virtute deosebit de apreciată la indienii wayana.

Se scurge oarecare timp, apoi fata cere să meargă la râu pentru a-şi satisface o nevoie naturală.

— Nu-i asta, e copilul care va veni, îi spune mama ei.

— Oricum, cred că ştiu mai bine ce este!

— Tocmai că nu ştii. Eu, care am născut mai mulţi copii, cunosc lucrurile astea. Crezi una, dar de fapt vine copilul.

— Îţi spun că vreau să merg la râu. Vino, du-mă, îi spune soţului.

Sprijinită de Aluamali, femeia se îndreaptă către debarcader. Pe drum simte o durere mai puternică decât cele dinainte şi înţelege prea târziu că mama ei avusese dreptate. În timp ce perechea se trage deoparte într-un colţ plantat cu patate dulci, Lapiu soseşte cu o băncuţă, cu toţi copiii din sat viermuindu-i printre picioare.

— Ah, voi bărbaţii, tare vă mai place să vă culcaţi cu femeile, dar iată ce le aşteaptă, se îmbolnăvesc şi mor!

Mayani se aşază pe kololo, la marginea lui, cu picioarele desfăcute şi cu genunchii pe pământ. Cum am avut de mai multe ori prilejul să intervin în cazul unei naşteri, mă duc s-o ajut.

În timpul acesta, Yoiwet, Tawanaka şi Akaletpe se plasează în faţa ei, la doi metri şi se apleacă până la pământ pentru a putea vedea cât mai bine.

— Haide, ştergeţi-o de aici! Ce căutaţi să vedeţi? Nu puteaţi să alegeţi un moment mai potrivit!

Tinerii se îndepărtează râzând şi spunând: „Am văzut un spectacol măreţ...” Impasibil, soţul sprijină femeia, prefăcându-se că nu aude şi nu vede nimic.

Auzind ţipătul noului născut, chipul lui Mayani se luminează.

Odată spălat iar urmele de murdărie de la naştere îndepărtate, copilul este prins la trupul mamei. Datorită baierelor în care este purtat, va trăi zi şi noapte lipit de pielea ei, ghemuit în căldura ei, cuprins în mirosul ei. Timp de doi ani, câteodată chiar mai mult, cu sânul în dreptul gurii sale, nu o va părăsi. Necontenit sătul, copleşit în fiecare clipă de prezenţa şi dragostea maternă, rar va fi auzit plângând.

Femeile nu sunt singurele care îi acordă atenţie şi îngrijire. Taţii şi bunicii le consacră o mare parte din timpul lor şi, adesea, poţi vedea pe Moloko ori Puptu trecându-şi baierele pe după umeri, aşezându-şi în ele nepoţelul şi legănându-l ritmic din mişcarea trupului, în timp ce îi fredonează o melopee.

Copilăria, wayana, urmând pilda vieţii celor mari, se scurge lipsită de constrângeri. Din zori şi până în amurg, doar fantezia copilului şi toana sa îi dictează alegerea jocului sau activităţilor. Timp de o oră se abandonează cu totul plăcerii scăldatului, sărind de pe o stâncă pe alta, aruncându-se în apele torentului şi reapărând apoi mai la vale de cascadă, în mijlocul vâltorii, luptând împotriva curenţilor cu uşurinţa şi graţia unui animal acvatic. Îmbătat de mişcare, de râs şi strigăte, se va duce să aţipească şi să viseze întins într-un hamac. Ceva mai târziu pune mâna pe o luntre mică şi caută colţurile bogate în peşte, vâslind cu pagaia şi jucându-se cu curenţii. După ce se satură de pescuit, se distrează făcându-şi un arc pentru a vâna cu

săgeata păsări şi mari şopârle de uscat. Restul timpului îl va petrece hoinărind fără ţintă, pândind activitatea ce se desfăşoară în sat, observând munca unora şi altora, trăgând cu urechea, atent la ce discută bărbaţii şi femeile. Încet-încet, fără efort, învaţă arta de a împleti, de a ciopli un kololo cu maceta, de a construi o colibă sau o pirogă; la rândul ei, fetiţa va învăţa meşteşugul de a toarce bumbacul, de a ţese un hamac, de a confecţiona brâie, şiraguri, weyu din mărgele, urmând motivele tradiţionale. Ucenicia se face zi cu zi şi după curiozitatea copilului, fără ca el să-şi dea seama de aceasta.

Atât pentru copii cât şi pentru adulţi, fiecare zi se improvizează firesc, ceas după ceas. A face planuri, a te simţi legat de un proiect, nimic nu este mai străin de mentalitatea wayana şi, până de curând, noţiunea de muncă, în sens de constrângere, nici nu exista.

Munca temporară a apărut între anii ’50 şi ’60. Fenomenul a rămas însă întâmplător şi privea prea puţini oameni pentru a putea avea urmări profunde asupra vieţii tribului.

În ultima vreme însă, odată cu mărirea numărului de misiuni de prospectare lansate de Biroul minelor din Cayenne în urma impulsului dat de către guvern, din ce în ce mai mulţi indieni wayana au cunoscut această nouă disciplină a muncii salariate, pentru ei fiind singurul mijloc de a-şi procura banii necesari pentru a putea cumpăra acele minunăţii ale oamenilor albi: puşti, oale de aluminiu, ceasuri (purtate adesea doar dintr-o simplă cochetărie), iar astăzi aparate de radio şi casetofoane.

Chiar dacă modul de viaţă şi valorile albilor nu îi atrag pe indienii pădurilor, produsele lor tehnice îi fascinează. Celor care nu găsesc unde să se angajeze pe loc, dar care râvnesc din ce în ce mai mult văzând că tovarăşii lor au un motor ori o puşcă cu repetiţie, nu le rămâne altă soluţie decât a pleca să-şi închirieze pentru un timp puterea de muncă într-unul din oraşele de pe litoral. Vieţuind în condiţii mizere pentru a putea economisi cât mai mult, ei îşi împart

traiul cu drojdia societăţii din Paramaribo, cunoscând violenţa, alcoolul şi prostituţia.

Astfel, de pildă, în anul 1973 câţiva tineri au plecat în capitala surinameză să muncească pentru mai multe săptămâni. Acolo au contractat o boală venerică. Când s-au întors au răspândit cu generozitate gonococii, transmiţându-i iubitelor de acasă care, la rândul lor, au făcut acelaşi bine soţilor.

Exemplul arată cât de mari sunt problemele pe care le atrage după sine situaţia aceasta în sânul tribului.

La ora când fiul lui Mayani vede lumina zilei nu este prea uşor de ştiut care va fi viitorul indienilor wayana. Oare tribul se va destrăma? Raportul de forţe de acum ne-ar putea face să credem că aşa se va întâmpla. Cu toate acestea am convingerea că zarurile nu au fost încă aruncate şi anumite semne mă fac să rămân optimist.

Situaţia pe plan medical, care în anii ’50 era critică, prezentând o evidentă scădere demografică, s-a schimbat total mulţumită activităţii duse de mai mulţi medici inimoşi care au ştiu, din propria iniţiativă şi uneori chiar împotriva oficialităţilor, să găsească metodele cele mai potrivite. Mi-am pus în slujba lor experienţa şi cunoştinţele mele despre indieni. La rândul lor ei m-au învăţat să tratez bolile obişnuite şi să dau primul ajutor. Am rămas prieten cu aproape toţi şi le păstrez o adâncă recunoştinţă pentru munca pe care au depus-o.

Mai rămâne problema coeziunii acestei grupe umane, în ciuda forţelor externe care o influenţează, ea pare, pentru moment, asigurată mulţumită vigorii credinţelor, tradiţiilor sale, precum şi modului în care sunt strâns legaţi de această formă de existenţă. Experienţa arată că modelele străine cu greu găsesc ecou la indienii wayana. Odată cu anii, activitatea pastorilor americani se dovedeşte a fi superficială. Indienii din Anapaike sunt, desigur, conştienţi de avantajele materiale pe care le pot avea în urma unei aparente supuneri. Fac gesturile şi rostesc cuvintele ce sunt aşteptate din partea lor. Dar în împrejurările grele se întorc întotdeauna la propriile lor credinţe. Cu toată

violenţa cu care pastorii condamnă medicina şamanilor, indienii continuă, astăzi ca şi în trecut, să apeleze la ea. Cu aceiaşi lipsă de succes au încercat misionarii să-i facă să părăsească anumite practici rituale. Atunci când se duc la rudele lor din alte sate, indienii wayana şi le amintesc pe dată.

Oraşul şi modelele pe care le oferă nu au nici ele răsunet. Prea puţin curios prin temperament, lipsit de complexe faţă de albi şi de „civilizaţie”, indianul wayana plecat departe de satul lui nu are decât o singură dorinţă: să obţină cât mai repede, prin muncă, obiectele la care râvneşte. Întors acasă, îndată după ce aşază în fundul unui cufăr uniforma de „palassissi”, pantalonul, cămaşa şi pantofii, îşi regăseşte gesturile şi obiceiurile străMoşeşti. Lângă el, un obiect nou-nouţ rămâne singurul martor al aventurii sale. De pildă, o cutie neagră şi cromată din care se scurge un val necontenit de vorbe şi muzică venite de departe, de foarte departe... France-Inter, retransmis prin releu de la Cayenne!...

Viaţa merge înainte...

De la naufragiul meu din cascada Awara-Soula s-au scurs şaisprezece ani. În mod inevitabil prietenii mă întreabă: vei avea un copil cu Alasawani?

Dragostea şi tandreţea, ba chiar şi complicitatea ce ne leagă au crescut odată cu anii. Prezenţa ei lângă mine, graţia ei, humorul cu care mă ajută să depăşesc împrejurările grele, sunt astăzi pentru mine o forţă inepuizabilă. Cum să nu-mi doresc un copil de la ea?

Cu toate acestea, oricât de strâns amestecat aş fi în viaţa tribului, oricât de solidar m-aş simţi cu viitorul său, pielea mea va rămâne cea a unui „palassissi”. Am ales şi am acceptat consecinţele şi uneori şi zbuciumul datorat acestei duble identităţi, dar încă nu am curajul să i le impun unui copil.

Şi apoi Malavate m-a învăţat că filiaţia nu este doar cea a sângelui. De ani de zile mă ocup de Kuku şi Yoiwet şi îmi asum grija lor. Odată cu scurgerea anilor am ajuns să-i consider ca pe proprii mei copii şi cred că şi ei au pentru

mine aceeaşi afecţiune pe care eu o pot simţi faţă de tatăl meu adoptiv.

EPILOG

În 1975, Guiana a cunoscut luminile actualităţii. La Maripassoula au venit miniştrii, întâi cel din Dom-Tom, Oliver Stirn, apoi Chirac, s-au plimbat puţin prin împrejurimi şi au plecat.

De fiecare dată, zeci de indieni adunaţi cu arcanul de către organizatorii acestor mari chermeze au adus nota folclorică ce nu putea lipsi şi care este atât de dorită de oficialităţi. Pe fundalul wayana, banchetele, discursurile şi promisiunile călduroase s-au succedat, mai ales că veniseră o mulţime de ziarişti şi reporteri pentru a consemna evenimentul. Acolo, la nouă mii de kilometri, în metropolă, telespectatorii nu aveau să reţină despre indienii din Guiana decât aceste imagini exotice şi goale…

Le-au fost făcute unele daruri. Astfel, Moloko a primit o medalie din argint aurit „Pentru merite”, prinsă de un colier de mărgele. După o săptămână vine la mine îngândurat.

— Ce te frământă?

— Am vândut medalia unui ziarist. Nu voiam, dar a stăruit mult. Acum sunt neliniştit. S-ar putea ca într-o bună zi „ei” să vină să mă întrebe unde am pus-o. Şi atunci ce se va întâmpla?

La rândul său „Marele Bărbat” Twenke a primit în dar o puşcă „Rapid”, un model foarte frumos, având gravat pe pat „Din partea lui J. Chirac”.

Mi-o arată.

— Ai fost răsfăţat!

— Da, dar lipseşte cureaua. Dacă tot mergi la Cayenne, îmi poţi cumpăra una?

După ce mă întorc, mă duc să i-o dau.

— Nu poţi zice că sunt un fiu neascultător. Dă-mi puşca să-ţi fixez cureaua pe ea.

Pare puţin stânjenit.

— Ştii, nu o mai am…

— Nu o mai ai?

— Nu. Acum câteva zile a văzut-o directorul de cabinet al prefectului. S-a uitat la ce era scris pe ea şi mi-a zis: „Ascultă, ţi-o iau şi în locul ei îţi voi trimite două”. M-am gândit în sinea mea: voi avea atunci una pentru mine şi una pentru fiul meu; am acceptat…

Am auzit de multe ori, pe cei din administraţie, în trecere pe la noi, plângându-se că Twenke şi alte căpetenii cer mereu daruri. Dar a cui e vina?

— E foarte mult timp, povesteşte „Grand-Man” Twenke, de când Vignon a venit la mine şi mi-a spus: „Tu vei fi căpetenia tuturor indienilor wayana”. Eram foarte intimidat, nu prea mă vedeam în pielea unei căpetenii şi am spus nu. Ceea ce mă interesa, pe vremea aceea, era să am două-trei şiraguri de mărgele în jurul gâtului, să am roucou, jartiere şi să fac curte fetelor din trib. Dar mi-au dat un pantalon şi o cămaşă kaki cu galoane, zicându-mi: „Tu eşti „Mare Bărbat”. Aici la noi asta nu însemna mare lucru, era un titlu moştenit de la negrii boni… Alţii, ca de pildă fraţii mei Malavate şi Aloike, au fost numiţi „căpitani”. Oamenii, dar mai ales femeile, îşi băteau joc de mine văzându-mă în cămaşa aceea pe care o purtam cât mai rar cu putinţă. Dar, încet-încet, am început să primesc daruri. Atunci mi-am zis, ia te uită, devine interesant. Treaba aceasta a durat un timp, apoi nu mi s-a mai dat nimic. Cu toate astea, astăzi, am NEVOIE de cartuşe, am NEVOIE de o mulţime de lucruri. De ce nu mi se mai dau?… Am să plec undeva, foarte departe, în pădure… Atunci vor veni să mă caute, francezii, brazilienii, americanii. Voi face „Kule, Kule”, mă vor crede

indian din neamul „urechilor lungi” şi îmi vor da o grămadă de daruri. Ştii, indienii oyaricoulet pe care i-ai întâlnit, ei bine, pastorii au luat câţiva la misiune. Dintre aceştia, doi au încă de pe acum câte un motor… Şi mai zic că eu sunt căpetenia tuturor indienilor wayana, când eu nu am nici unul, cum vine asta?!

Ce poţi răspunde în faţa unor asemenea argumente?

Noul interes pe care îl stârneşte în prezent Guiana nu este întâmplător. Dificultăţile întâmpinate de Franţa în privinţa aprovizionării cu materii prime fac ca triunghiul cuprins între Atlantic, Maroni şi Oyapock să devină un obiectiv mult râvnit.

Şi cât de greu vor putea cântări, şi de astă dată, interesele celor câteva cete de indieni din interiorul ţării – wayana, emerillon, wayapi – în faţa unor asemenea probleme? Căci nici până în ziua de azi nu-i protejează vreun statut juridic!

Un proiect depus la Adunarea Naţională cu câţiva ani în urmă şi care (la cererea mea) urma să fie studiat de către Oliver Stirn cu deosebită atenţie, apelând la oameni competenţi (?) aşteaptă şi acum să fie discutat!…

CUVÂNT DE MULŢUMIRE

Ţin să-mi exprim, recunoştinţa în mod deosebit d-lui Schlumberger, pentru gestul şi prietenia sa; d-lui Christian Delorme şi prietenilor din Atipaya care au binevoit să mă susţină într-o anume perioadă; doctorului Menu şi soţiei dumisale; doctorului Maurel; doctorului Barrio; doctorului Roux şi soţiei dumisale; doctorului Andrieux şi soţiei dumisale; doctorului Franc Joly, adevăraţi prieteni ai amerindienilor, mulţumită cărora acţiunile sanitare au devenit într-adevăr eficace şi, de asemenea, pentru prietenia lor nedezminţită. Membrilor O.R.S.T.O.M. Cayenne şi, în special, doamnei Brugières, lui Jacques Bourges, lui Michel şi Laurence Hoepffner, lui Michel Roche pentru ajutorul, înţelegerea, sprijinul moral şi mai ales pentru calda lor prietenie. Domnului Delahaye, fost subprefect de Saint-Laurent pe Maroni care, în ciuda unor stângăcii de debut, s-a legat realmente de problemele noastre şi care, din acest motiv, a devenit prietenul nostru. D-lui Perret, jandarm la Maripassoula, pentru înţelegerea şi ataşamentul faţă de cauza noastră şi pentru delicatele sale atenţii. În sfârşit, d-lui Hurault, inginer cartograf şi umanist, drept omagiu adus operei sale despre wayana şi mai ales în semn de stimă pentru neobositele eforturi depuse în favoarea amerindienilor din Guiana. Fără a-i uita pe toţi cei care m-au sprijinit şi ajutat şi continuă s-o facă şi acum, prea numeroşi pentru a-i cita, dar care trebuie să ştie că

încurajarea lor este de mare însemnătate pentru mine, dobândindu-mi prietenia.

Redactor: ROLICĂ ZAHARIA
Tehnoredactor: VALERIA PETROVICI

Bun de tipar: 6. 07. 1981. Apărut 1981.
Coli tipar 7,5

Cda. nr. 10 043
Combinatul Poligrafic „Casa Scânteii”
Piaţa Scânteii nr.1 – Bucureşti,
Republica Socialistă România